TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 47

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

FAZLI NECİP

MENFİ

SÜRGÜN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

FAZLI NECİP
MENFİ -SÜRGÜN-

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
ATATÜRK KİTAPLIĞI KAYIT NO:
AG_0295
1325 [1909]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DEFNE ASAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: EYLÜL 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-116-6

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENYURT İSTANBUL
Tel: (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ÖMER ASLAN

1976 yılında Oltu'da doğdu. Lise yıllarında klasik ve modern Arapça kurslarına katıldı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Üniversite yıllarında ve mezun olduktan sonra İstanbul'da çeşitli yayınevi ve kitabevlerinde çalıştı. Halen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nda çalışmaktadır.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 47

Roman

menfi

-sürgün-

FAZLI NECİP

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ömer Aslan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

23 Temmuz 1908'de (10 Temmuz 1324, Rumi) II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Osmanlı siyasi ve sosyal hayatında büyük değişimler yaşanır. Meclis-i Mebusan'ın açılması, Hafiye Teşkilatı'nın ortadan kaldırılması, bütün siyasi tutukluların, mahkûmların ve sürgünlerin affedilmesi, matbuatta sansürün kaldırılması gibi gelişmeler bu değişimlerin en bariz örneklerindendir. Hatta "10 Temmuz İnkılabı", "10 Temmuz İyd-i Millisi (10 Temmuz Milli Bayramı)" gibi adlarla da anılmış olan bu tarih 1909 yılından 1935 yılına kadar milli bayram olarak kutlanmıştır. Yine bu tarihi günün bir gün sonrası yani 24 Temmuz, basında sansürün kaldırıldığı gün olarak benimsendiğinden Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından 1946'dan beri "24 Temmuz Gazeteciler ve Basın Bayramı" olarak kutlanmaktadır. Sebep olduğu dönüşümlerin oluşturduğu siyasi ve sosyal atmosfer ve bu atmosferin sunduğu imkânlar dolayısıyla II. Meşrutiyet, Türk edebiyatını da derinden etkilemiştir. Bundan dolayıdır ki bu dönem edebiyatı "II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı" adıyla anılagelmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında matbuat âleminde ciddi hareketlenmeler görülür. Yaklaşık otuz yıllık sansüre, baskı ve korkuya karşı oluşan tepkiyi dışa vurmak heyecanıyla adeta eli kalem tutan herkes eser yazmak, gazete ve dergi çıkarmak hevesine düşmüştür. Bu nedenle ilk dönemlerde pek çok konuda edebi eser kaleme alınmış ve yazılan eser sayısında oldukça büyük bir artış meydana gelmiştir.

Sürgün temalı –gerek sürgüne gönderilenler tarafından, gerek başkaları tarafından yazılan anı, hikâye, roman, tiyatro, seyahat gibi– yazın ürünleri bu dönemde başka zamanlara kıyasla oldukça fazladır. Bugün bile Latin harflerine aktarılmamış birçok tefrika eser gazete köşelerinde çalışılmayı, gün yüzüne çıkarılmayı beklemektedir. Bu tefrikalar arasında istibdat devrini, sansürü, uygulamalardaki keyfiliği, Jön Türkleri, firarileri, sürgünleri (menfileri) ve sürgün yerlerinde (menfalar) yaşanan sefaletleri konu edinen pek çok eser mevcuttur. İşte bu dönemleri bizzat görmüş, hayatı boyunca yazıyla ve matbuatla ilgilenmiş, ancak birçok eser vermiş olmasına rağmen edebiyat tarihimizde yeterli ilgiye mazhar olamamış yazarlarımızdan biri de Selanikli Fazlı Necip'tir. İbrahim Şahin'in *Selanikli Fazlı Necip'in Hayatı ve Eserleri*[1] adlı çalışması ve birkaç tez dışında Fazlı Necip üzerine daha kapsamlı ne biyografik ne de bibliyografik bir çalışma bulunmaktadır. Çeşitli bilim dallarında (tarih, coğrafya, dilbilgisi vs.) eserler kaleme almış, birçok çeviri yapmış, hikâye, roman, hatırat, seyahat türlerinde yirmiyi aşkın telif eser vermiş olan bir yazarın araştırmacıların ve yayıncıların ilgisini çekmemesi son derece üzücüdür.

"Ara Nesil Edebiyatı"nın gerçekçi yazarlarından kabul edilen Fazlı Necip'in eserlerinden biri de *Menfi*'dir. Latin harfli Türkçede ilk kez yayımlanan elinizdeki bu eser, II. Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık altı ay sonra, 1909 yılı başlarında evvela *Yeni Asır* gazetesinde tefrika edilmiş, ardından da aynı yıl kitap olarak basılmıştır. *Menfi*'nin gazetede ilk olarak "Nasıl Nefy [Sürgün] Olunuyordu?" başlığıyla yayımlandığı ileri sürülse de bu bilgi, *Yeni Asır*'ın kaynak gösterilen sayısında "Menfi" adının silik çıkıp, 5. bölümün adı olan "Nasıl Nefy Olunuyordu"nun okunmasından kaynaklanmaktadır.[2] Oysa gazetenin arşivlerdeki

---

1 İbrahim Şahin, *Selanikli Fazlı Necip'in Hayatı ve Eserleri*, Bilge Yayınları, Ankara 2004.

2 "Yeni Asır Tefrikası 41, Milli Roman, ..., Muharriri Fazlı Necip, 5: Nasıl Nefy Olunuyordu?" *Yeni Asır*, 24 Mart 1909, sayı: 1512.

bir diğer sayısında "Menfi" başlığı açıkça görülmektedir.[1] Dolayısıyla tefrikanın erişilebilen ilk sayısı eserin gazetedeki adı ile kitaplaşmış adının farklı olduğu çıkarımına sebebiyet vermişse de roman isminde bir değişiklik yapılmadığı anlaşılmaktadır.

II. Meşrutiyet sonrası kaleme alınan *Menfi,* sıradan bir aile dramıyla dönemin siyasi olaylarının iç içe işlendiği, istibdat atmosferini ve Meşrutiyet'e giden süreci konu alan ilk siyasi romanlardan sayılabilir. Fazlı Necip, *Menfi*'de bir yandan dönem romanlarının popüler karakteri olan *alafranga* ve *şık* bir gencin, istibdat yönetimi tarafından nasıl siyasi bir suçluya dönüştürüldüğünü, sürgüne gönderildiğini anlatmakta, öte yandan okuru dönemin İstanbul ve Selanik sokaklarında dolaştırmakta ve bu şehirlerdeki kültürel ve gündelik yaşama dair bilgiler vermektedir.

Menfi'yi günümüz Türkçesiyle yayıma hazırlarken tek baskısı olan 1909 tarihli nüshayı esas aldık. Bugün kullanılmayan Arapça ve Farsça kökenli kelimelere ve tamlamalara uygun karşılıklar vermek, gerektiğinde yardımcı fiilleri, edatları ve imlayı değiştirmek, alaturka saatleri günümüz saat sistemine yaklaşık değerler olarak dönüştürmek dışında eseri olabildiğince ruhuna sadık kalarak vermeye gayret ettik. Metinde geçen şahıs ve yer isimlerine, kavramlara veya korunması gereken döneme özgü unsurlara gerek görüldüğünde dipnotlarla açıklamalar verdik. Eser yedi bölümden oluşmaktadır ve her bölümün başlığı vardır. Bölümler rakamlarla da numaralandırılmıştır. Ancak kaynak alınan nüshada altıncı bölümden sekizinci bölüme geçilmektedir, bunu baskı hatası kabul ederek düzelttik. Fazlı Necip'in diğer eserlerinin de yayımlanması temennisiyle iyi okumalar dilerim.

Ömer Aslan
Feneryolu, 2020

---

1 "Yeni Asır Tefrikası 51, Milli Roman, *Menfi*, Muharriri Fazlı Necip, 6:.Konya'da" *Yeni Asır*, 7 Nisan 1909, sayı: 1524.

1

Vapurda

1903 senesi Eylül sonlarında bir pazartesi günüydü; İstanbul'dan Selanik'e gelmekte olan Mesajeri Vapuru[1] Kesendire[2] önlerine varmış, Selanik'e üç dört saat mesafe kalmıştı.

Ekrem, Selanik'e çıkacaktı. Sabah uyanınca bütün eşyasını toplamış, yerleştirmiş, mükellef, itinalı bir tuvalet[3] yapmış, aşağıda sabah kahvesini içtikten sonra yukarı, kamara yolcularına mahsus olan mevkiye çıkmıştı.

Süratli adımlarından, telaşlı tavırlarından, etrafa etkili, dikkatli gözlerle bakmakta olmasından Ekrem'in epeyce asabi, zeki, çevik bir genç olduğu kolayca anlaşılırdı. Henüz yirmi iki yaşındaydı. Fakat görenler yirmi beş, yirmi altısında tahmin ederlerdi. Uzun boyu, geniş omuzları, Almanvari uçları yukarı kalkmış dolgun siyah bıyıkları bu yanlış tahmine sebep teşkil ederdi.

Ekrem güzel denebilecek bir delikanlı değildi, fakat pek sevimliydi. Esmer, biraz uzunca, dolgun çehresi üzerinde çekme burnu, büyük siyah gözleri öyle bir cazibe ve ahenk oluşturmuştu ki kendisini görenlerin ilk bakışta cazibesine

---

1 Mesajeri Maritim Kumpanyası: Fransa menşeli bir deniz taşımacılık şirketi.

2 Günümüzde Yunanistan sınırları içinde bulunan Halkidiki yarımadasında bir şehir.

3 Yıkanmak, tıraş olmak, giyinip taranmak işleri.

kapılmaması ve yakınlık hissetmemesi mümkün olamazdı. Özellikle görüşüldüğü, azıcık sohbet edildiği zaman sesinin ahengi, düzgün ve akıcı konuşması, duruşundaki zarafet, karakterindeki canlılık kalplerde büyük bir ilgi meydana getirirdi.

Doğuştan gelen bütün bu güzelliklerine Ekrem bir de sanatkârane incelikler ve zarafetler eklemiştir. İyi giyinmeye, güzel konuşmaya, bütün tavırlarıyla en büyük ve zarif seçkinleri taklit etmeye tutkundur. Ve bunda o kadar başarılı olur ki taklit ettiği hal ve hareketler kendisinin tabii haliymiş gibi tavırlarında bir doğallık, sözlerinde, zarafetlerinde büyük bir sadelik görülür.

Mekteb-i Sultani'de[1] tahsilini tamamladıktan sonra Hariciye Nezareti'ne[2] girmişti. İşini aksatmayan, faal bir memur olmaktan çok İstanbul'un zevk ve sefahat âlemlerinde gezmeye hevesli çılgın bir gençti. İki sene hep hevesleri arkasında koşmuş, validesinin hesap sormayarak gönderdiği paralarla bir prens gibi yaşamıştı.

Artık İstanbul'da kendisi için bal alınacak çiçek, heves edilecek eğlence kalmamış gibiydi. Sınırlı sefahat âlemlerinin bütün zevklerini tatmış, onları eskitmiş, usanmıştı. Şimdi daha geniş zevk sahaları bulmak, yeni âlemler görmek, Avrupa'yı gezmek, bilhassa bir zaman için olsun Paris'te yaşamak heveslerine kapılmıştı.

Bir ay evvel arkadaşlarından biri Paris'e firar etmek niyetinde olduğunu kendisine haber verdiğinde zaten Ekrem'in aylardan beri fikrini işgal eden bu emel bütün kuvvetiyle uyanmış, canlanmış, karşı konulmaz bir kuvvet kazanmıştı. Elinde olmadan, "Ben de giderim..." demişti.

Fakat sonra zorluklar kendisine endişeler, düşünceler verdi. Avrupa'ya kaçmak Paris'e gitmek için para lazımdı. İki seneden beri bin türlü bahaneyle validesinden çekmekte olduğu ayda kırk elli lirayla İstanbul'daki müsrif yaşamını

---

1 Galatasaray Lisesi.
2 Dışişleri Bakanlığı.

bile karşılayamamış, epeyce borçlanmıştı. Şimdi Avrupa'ya gidebilmek için bir vesile bulmak, validesinden ilk karşılaşmada birkaç yüz lira koparmak lazımdı. Validesi kendisine, yegâne evladına, o kadar düşkündü ki ondan hiçbir şey esirgemezdi. Fakat büyükbabası ihtiyar, mutaassıp, eski kafalı Hüsrev Bey'in kendisinin Avrupa'ya gitmesine bütün inatçı öfkesiyle kabararak itiraz ve mukavemet edeceğini pekâlâ bilirdi. Bilhassa iki seneden beri validesini de yakında Selanik'e gelmek için oyalamıştı. Validesi kendisini Neşide'yle evlendirmek, baş göz etmek, mürüvvetini görmek ve nihayet Selanik'te daima yanında alıkoymak emelindeydi.

Ekrem iki sene evvel mektepten çıktığı, dokuz senelik ayrılıktan sonra ilk defa Selanik'e geldiği zaman validesi kendisini evlendirmeye kalkışmış, bin güçlükle elinden kurtulabilmişti. Gerçi Neşide hoşuna gitmemiş değildi, fakat henüz yirmi yaşında, mektep hayatı esnasında hep hasretle içine atılmak istediği o gençlik, şıklık, serbestlik, zevk âlemlerinin henüz tadını alamamışken evliliğe katiyen razı olamamıştı.

Validesini bin türlü vaatle aldatarak canını İstanbul'a atmış, iki seneden beri Selanik'e dönmek için onları hep oyalayarak vakit geçirmiş olduğu halde şimdi validesine, "Ben Avrupa'ya gideceğim, bana para gönderiniz" demenin kesinlikle kabul olunmayacak bir emel, kazanılamayacak bir dava olduğunu biliyordu.

Bedri Bey Selanik'e gelmek üzere Fransız vapuruna binerek Selanik'e çıkmadan Marsilya'ya gidecekti. Çünkü o zaman istibdat döneminde bir genç için, velev ki tahsil amacıyla olsun, Avrupa'ya gitmeye pasaport alabilmek imkânsızdı.

Ekrem her halükârda bir teşebbüste bulunmaya karar vermişti. Bedri'yle beraber vapura bindi. Selanik'e çıkarak validesini ikna etmeye ve kandırmaya çalışacak, birkaç yüz lira koparacak, sonra Avrupa'ya firar ederek Bedri'yle Paris'te buluşacaktı. İşte şimdi Selanik'e yaklaşmakta oldu-

ğu bu dakikalarda heyecan ve endişesi artmıştı. Selanik'te ne yapacaktı? Validesinden nasıl para koparabileceğine dair henüz bir yalan kuramamış, bir çare bulamamıştı. Lakayt, karar almada seri ve biraz aceleci olduğu için hiç ciddi düşünmeye gerek görmeksizin ilk aklına gelen fikir üzerine atılır, sonra ne yapmak lazım geleceğini düşünmeyerek zamanın getirdiği mecburiyetlere tâbi olurdu. Şimdi de bu acelecilik sonucu böyle güç bir durumda, tereddütler içindeydi.

***

Vapurun kıç güvertesi üzerine çıktığı zaman ancak yirmi yaşlarında tahmin edilebilecek nahif, sarışın, o da Ekrem gibi pek itinalı giyinmiş şık bir bey, bir hasır koltuğa oturmuş, denize dönmüş, uzaklarda görünen sahilleri seyrediyor, sigarasını içiyordu.

Ekrem âdeti olan seri adımlarla bu beyin yanına gitti. Bir sandalye çekip oturarak:

— Bonjur Bedri... Ne iyi. Sen benden erken kalkabilmişsin.

— Erken mi ya, saat ona geliyor.

Ekrem saatine bakarak:

— Sahi on olmuş... Aşağıda eşyamı toplayıp hazırlanmakla uğraştım. Vaktin geçtiğinden haberdar olamamışım. Demek iki üç saat sonra Selanik'teyiz.

— Belki de daha evvel, kaptan saat on bir buçukta orada olacağımızı söylemişti.

— Selanik'e yaklaştıkça can sıkıntılarım artıyor, şimdi nasıl yapacağım? Validemi nasıl ikna ederek para koparabileceğim?

— Adam sen de, düşündüğün şeye bak! "Mide hastalığına tutuldum, doktorlar Avrupa'ya, sulara gidip tedavi olmamı tavsiye ettiler" dersin. Bir ayda dönmek üzere hele yüz lira kopar, bir kere Avrupa'ya atıl, sonra hastalığın uzuyor diye sürekli istediğin kadar para sızdırmak mümkündür.

Ekrem kahkahalarla gülerek:

— İşte hiç düşünülmemiş yalan budur. İnsaf et, bir kere

yüzüme bak, bende hasta çehresi var mı? Özellikle mide hastası! O kadar iştahım vardır ki beni evde perhize koymak isteyecek olurlarsa çıldırırım.

— Başka bir hastalık düşün, çehrede belirtileri görülmeyen hastalıklardan. Mesela, "Basur oldum, operasyon yaptırmak lazım" deyiver.

Ekrem bu defa daha geniş ve uzun kahkahalar attı.

— Tam kadınlara söylenecek zarif, şık bir hastalık... Gerçekten basur olacak olsam itiraf etmek istemem, nerede kaldı ki uydurayım.

— Öyleyse sen kendin şık bir hastalık düşün, bana niye soruyorsun?

— Şık hastalık en kolay şey ama valideye söylenemez, başka bir şey bulmalı!

— Canım hiç olmazsa, "Kalp hastalığı belirtileri hissediyorum" diyemez misin?

— Bu hiç olmayacak şey. Bunu validem duyarsa endişesinden çıldırır. İşte gözümün önündeymiş gibi görüyorum. Derhal hekimler, konsültasyonlar... Bir saatte fiyasko meydana çıkar.

— Pekâlâ, "Romatizma oldum, sızılarım var" diyecek olursan bunu da doktorlar anlayıp yalanlayabilirler mi?

— Bu en bela... Büyükbabam her sene bu mevsim romatizmaları için Langaza[1] kaplıcalarına gider, bu madeni suların şifalı özelliklerini daima methedip durur. Ve güya bütün dünyanın kaplıcalarını gezmiş, gezmiş gibi de Langaza sularına muadil dünyada hiçbir su bulunmadığını iddia eder. Hele ihtiyarın bu iddiasını reddetmeye kalkış, dünyaları başına indirir... Muhakkak beni de Langaza kaplıcalarına götürmeye kalkışırlar.

— Artık canımı sıkıyorsun, eve git de bak annenin, büyükbabanın hoşuna gidecek, itiraz edilemeyecek bir hastalık bulmaya çalış.

— Fakat iş bu kadar da değil... Bir bela daha var; şimdi pederin evine mi gitmeli yoksa validenin yalısına mı?

---

1 Selanik'e bağlı bir ilçe.

— Ne demek? Validenle pederin ayrı ayrı evlerde mi oturuyorlar?

— Vay sen benim bu derdimi, bu garip maceramı bilmiyor musun? Bu, emsali pek nadir görülür tuhaf, adeta bir roman kadar garip bir vakadır. Bizim büyükbaba, Hüsrev Bey, uzun zaman kaymakamlıklarda, sonra mutasarrıflıklarda gezmiş, mutasarrıf[1] olduğu zaman zengin bir kadın bulmuş, evlenmiş; beş altı sene sonra karısı iki kız çocuk ve büyük bir servet bırakarak vefat etmiş. Akıl ve irfanı hiç kimseyle paylaşmaya razı olmayan büyükbaba hazretleri bu büyük servete konunca kızların doğal olarak vesayetlerini üstlenerek gitmiş Selanik'te ikamete demir atmış, kalmış. Bizim eski ihtiyarların hali malum ya; kızlarını evlendirecekleri vakit biraz da onun mizacını, hayat tarzını, kabiliyetini dikkate alarak onun uyuşabileceği ve mesut olacağı bir koca seçimine asla önem vermezler. Kızlarına ebedi hayat yoldaşı, koca aramaktan ziyade kendi meşreplerine uygun gelecek damat seçerler. İşte bizim büyükbaba da bu usulü takip etmiş. Gerek valideme, gerek teyzeme seçtiği beyler kadınların mizaçlarıyla, kabiliyetleriyle katiyen uyuşmadığı için bu evliliklerden saadet değil, felaket meydana gelmiş.

— Meydana gelen felaket sen misin? Sende hiç felaketzede hali görmüyorum.

— Evet, doğrusu pek geniş kalpli olduğum için bütün felaketleri hazmetmeye, hiçbir eser göstermemeye muvaffak oluyorum. Fakat inan az felaket çekmedim. Düşün bir kere; pederimle validem arasında katiyen uyum olamadığı, zavallı pederim büyükbabamın ukalalıklarını, inadını, taassubunu, cehaletini çekemediği, validemin gösterdiği tahakküm tavrına tahammül edemediği için nihayet günün birinde validemin servetine de, ikbaline de lanetler okuyarak onu boşamış, evden çıkmış, gitmiş... O zaman ben henüz bir yaşındaymışım. Yedi yaşına kadar validemin yanında kaldım. O zamanları hayal meyal pek az hatırla-

1 Osmanlı devlet teşkilatında sancak veya livanın mülki amiri, sancak beyi.

yabiliyorum. O esnada pederim evlenmiş, başka bir kadın almış. Validem esasen pederimi sevmediği ve ayrılmaktan memnun olduğu halde, kadınların hali malum ya, peder tekrar evlenerek daha genç ve pek güzel bir kadın alınca beriki onu kıskanmaya başladı. Dedikodular, rast geldikleri cemiyetlerde birbirlerine hakaretler son dereceye varır. Pederim servet ve ikbaliyle mağrur olan valideme bir darbe vurmak için kalkar benim eğitimimin kendisine emanet olduğunu, yedi yaşını geçtiğimi ileri sürerek beni yanına almaya kalkışır. İşte asıl kavgaların, kıyametlerin büyüğü o vakit başlar. İş mahkemelere düşer, büyükbabam bütün nüfuzunu, validem avuç avuç altınlarını kullanarak birçok yalan dolanlarla davayı süründürmeyi başarırlar. Dava Şer'i Mahkeme'den Bab-ı Fetva'ya[1] gidip gelerek tam üç sene sürer. Bu zamanları hatırlarım. Eve gelip giden avukatlar, evde ağlamalar, sızlamalar, beni kapıp kaçırırlar diye bir tarafa çıkarmamalar, hâsılı bütün o gürültüler, felaketler hatırıma geldikçe bana hâlâ dehşet verir. Bazı haklar vardır ki ona bizim memleketimizde bile para kuvveti de üstün gelemez; pederimin hakkı pek açık olduğu için nihayet benim pederime teslim edilmeme hüküm verilir. Gayet iyi hatırımdadır; validem beni akrabadan birinin evine vermişti. Orada hiçbir tarafa çıkarmadan haftalarca bir oda içinde tutuklu gibi tuttular. Hükümet memurları beni her tarafta aramış, araştırmış; nihayet orada bulup aldılar.

— Gerçekten tuhaf, sen daha pek küçükken büyük olaylara sebep olmuşsun.

— Şimdi düşün, o güne kadar babamın yüzünü görmüş değildim. Ve büyükbabamın evinde validem, hizmetçiler, hatta uşaklar babamın aleyhinde bana öyle yalanlar uydurur, özellikle dava esnasında öyle efsaneler okur, öyle iftiralar ederlerdi ki benim küçük kafamda, henüz muhakeme yapamayan zihnimde müthiş hayaller dolaşır; babamı hun-

1 Bab-ı Fetva (Fetva Kapısı): Şeyhülislam dairesi, fetvaların verildiği yer.

har bir cani, evini hani masallarda işittiğimiz gulyabaniler yuvası gibi bir şey zannederdim. Polisler beni tutup kadınların elinden, o gürültülü feryatlar arasından evden bir cenaze çıkarır gibi alıp götürmüşlerdi.

— Hem sessiz sedasız, sakin sakin giden alelade bir cenaze gibi değil, bağırıp çağıran, tepinen, ele avuca sığmayan afacan bir cenaze gibi değil mi?

— Evet, sahiden öyle. Beni kucağına alan polisin yüzüne gözüne şamarlar, yumruklar vuruyor, elinden kurtulmaya, anneme kaçmaya çalışıyordum. Evin önüne bütün mahalle halkı, epey ahali toplanmıştı. Beni o halk arasından geçirip sokak başında bekleyen bir arabaya attılar. Baygın ve bitap bir halde ağlayarak pederimin Selanik içindeki evine kadar gittim. Orada beni kapı önünde sakalına henüz tek tük kır düşmeye başlamış, güzel ve güleç yüzlü, sevimli bir adam karşılamıştı. Bu babammış, sonra anladım. Polisler beni pederime teslim ettiler. Babam beni okşamalar, iltifatlarla sakinleştirmeye çalışarak arabadan kucağına aldı. Ben gerçi artık kucağa alınacak çocuk değildim, fakat hâlâ o kadar dehşet içindeydim ki beni başka türlü pederimin evine sokmak mümkün olamayacaktı.

İçeride genç, pek güzel, şuh, şen bir kadın bizi karşıladı. Bu da analığımdı. Yukarı bir odaya götürdüler. Beni bu yeni hayata ve kendilerine ısındırmak için evvelden tedbirli davranmışlar. Pederimin hali vakti pek iyi olmadığı, bin kuruş kadar maaşıyla şöyle böyle, olabildiği kadar geçinebildiği halde birçok fedakârlıklar etmişler, bana yeni giysiler, türlü türlü oyuncaklar, şekerlemeler hazırlamışlar. Bilirsin ya, ben kalben ilişkilere çoğu zaman bağlı kalan, vefakâr insanlardan değilim. Bu halim daha çocukken de vardı tabi. Pederimin evinde bana validemi unutturmak için o kadar iltifatlar ettiler, o derece muhabbetler, itinalar gösterdiler, hâsılı o kadar şımarttılar ki birkaç gün sonra artık validemi unutmaya başlamıştım.

Babam, “Vapura bineceğiz, seni İstanbul’a götüreceğim. Orada Galatasaray’a vereceğim. Göreceksin ne kadar çocuk var. Ne kadar eğleneceksin” diyordu.

Galatasaray dendiğinde ben gerçekten bir saraya gideceğiz zannediyordum. Aslında doğrudan doğruya Mekteb-i Sultani'ye götüreceğim demiş olsaydı yine memnuniyetle gidecektim. Çünkü validemin uşakları, çiftlik bekçileri beni kapar kaçırırlar diye pederimin evinde de hiçbir tarafa çıkarmıyorlardı. Gerçi validemin evinde de epeyce zamandan beri bu göz hapsine, bu alıkoymalara alışmıştım. Fakat herhalde serbest yaşama arzusu kalbimden çıkmıyordu. Evde seyahat hazırlıkları yapıldı. Günün birinde vapura bindik, İstanbul'a gittik; beni yatılı olarak Mekteb-i Sultani'ye kaydettirdiler. Pederim, mektep müdürüne ve mubassırlara[1] kim bilir nasıl tavsiyelerde bulunmuş ki beni mektepte de itinayla koruyorlardı. Cuma günleri diğer talebeye izin verdikleri halde beni ancak bazı cumalar, hava iyi olursa bir iki saat mubassırla çıkarırlardı. Hâsılı monşer, tam altı sene Mekteb-i Sultani'de bu şekilde ve hiçbir tarafa çıkamayarak yaşadım. Tatil zamanları da Selanik'e gidemiyordum. Babam benden mektup istemiyor ve bana mektup yazmıyordu. Her türlü şefkat hissinden ve sevgiden mahrum bir haldeydim. Artık kalbim ince hislerden, o tatlı aile endişelerinden nasipsiz kalmıştı.

— Ya validen?.. Validen seni aramıyor, sormuyor muydu?

— O zavallı altı sene benim nerede olduğumu asla haber alamamış, babam Selanik'te beni İzmir'e, akrabasından birinin yanına götürüp bırakmış olduğunu yaymış. Sonra validemden haber aldım. Validem beni pederimden kurtarabilmek için ona beş bin lira vermeyi teklif etmiş ve ihtimal ki babam buna razı olacakmış, fakat karısı, validemin aşağılamalarından pek incinmiş olan İkbal Hanım, o inatçı, o kindar kadın, sırf validemi ezmek, onu benden mahrum etmek, onun servet ve ikbaline mahkûm ve mağlup olmamak için karşı çıkmış. Beni vermeye razı olmamışlar. Validem, bana olan sevgisinden ziyade sırf pederime ve analığıma üstün

1 Eskiden okullarda öğrencilerin sınıf dışındaki davranışlarını gözetleyen, onlarla meşgul olan ve düzeni sağlayan görevli.

gelebilmek için beni çaldırmak, kaçırmak gayesiyle İzmir'e kadar adamlar göndermiş, çok fedakârlıklar, masraflar etmiş... Fakat ben İzmir'de olmadığım için bütün bu teşebbüslerden tabii ki bir netice alamamış.

— İstanbul'da, mektepte olduğunu böyle altı sene haber alamayışları pek garip!

— Nereden haber alacaklardı? Babam ve analığım daima alevlenen münakaşaların doğurduğu kinle validemi ezmek için beni, ellerindeki bu silahı, o kadar kindar bir itinayla muhafaza etmiş ve gizlemişler ki, evet, tam altı sene, zavallı validem Mekteb-i Sultani'de bulunduğumdan katiyen haberdar olamamış. Hem daha o zaman artık bunamaya başlamış olan büyükbabam beni zaten sevmediği için konakta benim sözümün edilmesine hiddetlenirmiş. Başka bir erkek, başka bir yardımcı olmayınca validem, bir kadın ne kadar araştırabilir? Bilmem nasıl yine kadınlardan ağızdan ağıza, benim Mekteb-i Sultani'de olduğumu haber almış, kalkmış İstanbul'a kadar gelmişti. Mekteb-i Sultani'de beni bulduğunda yanına gittiğim zaman bu altı senelik ayrılığa rağmen kendisini tanıdım.

— Orada tabii pek şairane ve heyecan verici bir görüşme oldu. Gözyaşlarıyla karışık tebessümler, okşamalar, serzenişler hoş bir tablo oluşturmuştur değil mi?

— Hayır, bilakis soğuk bir tablo oldu. Ben validemi unutmuş gibiydim. Kalbimde katiyen bir görüşme özlemi yoktu. Validem de aynen benim meşrebimdedir. Yahut ben validemin bir timsaliyim. O da benim gibi çok kayıtsız, epeyce hoppa yaradılışlı, kendini düşünen bir kadındır. Daha çocukluğumda evde, onun yanında bulunduğum zamanlarda bile bana büyük bir itina ve şefkat göstermiş değildi. O, evladından ziyade elbiselerine, görünüşüne, gezmelerine, cemiyetlere, dedikodulara ehemmiyet veren kadınlardandır. Benim üzerime o derece asılmış olması da sırf babama ve analığıma üstün gelmek arzusundandı. Evet, mektepte beni görür görmez babamdan şikâyetlere, ona lanetler etmeye başlamış ve derhal beni mektepten kaçırmayı teklif etmişti.

Halbuki ben on altı yaşında, artık koskoca bir delikanlıydım, yaptıklarımın neticelerini muhakeme edebiliyordum. Üstelik mektebe ısınmış, bu hayata alışmış, tahsilden bir zevk almıştım. Elbette validemin bu teklifini uygun bulamazdım. Fakat onu da kırmak ve üzmek istemiyordum. O sene tatilde Selanik'e gitmeye, kendilerini sık sık ziyaret etmeye söz verdim. Validem beni kendisine çekmek için, "Vah zavallı oğlum! Sen bu halde kalacak çocuk musun? Bak miskin herif seni nasıl sefil bir halde bırakmış. Sen bolluk ve refah içinde, arabalarla, uşaklarla saadet ve debdebe arasında yaşayacak bir kibarzâdesin.[1] Miskinde yok ki sana versin!" diyerek üstümü başımı düzenlemek, yeni elbiseler almak, çıktığım günler istediğim gibi harcamak için bana bir avuç lira verdi. Şu para denen yuvarlak altınlarda ne kadar büyük, sihirli bir tesir olduğunu bilir misin?

— Bilmez miyim ya, onu kim bilmez!

— Babam dişinden tırnağından artırarak benim mektep masrafımı ancak ödeyebildiği için bana İstanbul'da bir dostu vasıtasıyla cep harçlığı ve ihtiyaçlarım için ara sıra bir mecidiye[2] gönderiyordu. Bilirsin ya, Mekteb-i Sultani'de hep zengin çocukları olduğu için talebenin büyük bir kısmı mektepten verilen elbiseleri mektep içinde kullanmaya ayırarak mükemmel giysiler yaptırır, ceplerinde dolu para çantaları bulunurdu. Onların ipekli çoraplarını, keten mendillerini gördüğüm zaman, ne yalan söyleyeyim, gıpta edercesine içimi çekmeden edemezdim. Şimdi validem bana böyle bir avuç altın, hiç unutmam tam yirmi liraydı, verdiği zaman gözümde validemin kıymet ve ehemmiyeti arttı. Ona bir valide olmaktan ziyade bir velinimet, bir lütufkâr gibi muameleye başlamıştım. Kendisine sık sık mektup yazmamı, paraya ihtiyacım olduğu zaman hiç sıkılmaksızın istememi, onun parasının hepsinin benim olduğunu pek

---

1 Osmanlı'da bürokrasi dışındaki toplumun yüksek tabakasına mensup seçkin kişilerin çocukları.

2 Sultan Abdülmecit tarafından 1844'te bastırılmış olan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.

kibar ve cömert bir tavırla söylüyordu. Validem, Moda'da ahbaplarından adliye müfettişinin konağına misafir olmuş... Cuma günü çıkacağımda Moda'ya giderek kendisini göreceğimi vaat ettim, ayrıldık.

Cebimdeki yirmi lira o gece uykularımı kaçırmış, beni hep parlak hayaller içinde yüzdürmüştü. Düşün bir kere; ömründe cebinde bir mecidiyeden fazla para görmemiş, kanaatkâr olmayan, mahrumiyetlere tahammül edemeyen benim gibi bir genç böyle cebinde birden yirmi lira görürse ne büyük bir ahlaki değişime maruz kalır. O dakikadan itibaren mektepteki beyzadelerin hallerine, kıyafetlerine daha çok dikkatle bakmaya başladım. Çünkü cuma günü ben de mektepten çıkar çıkmaz öyle mükemmel giysiler, ipekli çoraplar, keten mendiller, gösterişli kravatlar, evet bilhassa kravatlar alacaktım. Benim öteden beri şu ağır ipekli boyunbağlarına büyük bir hususi tutkum var. O ilk servet saadetini hiç unutamam.

Cuma günü sabahı mektepten ilk ben çıkmıştım. Beyoğlu mağazalarını gezmeye başladım. Her ne görsem almak istiyordum. Altı seneden beri sürekli sırtımda taşıdığım o resmi mektep elbisesini bir gün olsun üstümden atmak, genç bir bey gibi şık bir kostüm giymek çocukluktan beri emelimdi. Derhal Beyoğlu'nda hazır elbise mağazalarından birine gittim, açık renkli bir kostüm, kolumda taşımak için içi atlaslı bir pardösü, yüksek yakalı bir gömlek, büyük bir plastron[1] kravat, gümüş saplı bir baston, ipekli çoraplar, keten mendiller, ipek bağlı sarı iskarpinler... hepsi alındı, hepsi düzüldü; ben mağazanın arkasındaki odada giyindim, kuşandım, üstümden çıkardığım o zavallı mektep elbisesi de bir gazeteye sarılıp paket yapıldı, akşam geçerken alınmak üzere bir kenara kondu. Oraya giren zavallı mahcup mektepli, tebdili kıyafetle mağrur bir şık şeklinde çıkmıştı. Bunlar ne tuhaf hatıralardır.

— Sahi pek tuhaf.

---

1 Erkek giyiminde gömleğin göğüs kısmına takılan, büyük bir kumaş parçası biçiminde bir çeşit boyunbağı.

— Kıyafetimle uyuşmayan bir kısım kalmıştı. Tünel'den Galata'ya inince orada başıma güzel bir de fes uydurdum, altın gözlüğe pek merakım vardı, inme zinciriyle bir de pensne[1] altın gözlük aldım. Gözlükçü bende para harcamaya olan meyil ve hevesi görünce güzel saatler, kordonlar göstermeye başladı. Gerçekten zarif bir altın kordon, küçük bir saat şıklığın en büyük gereçlerinden olduğu için bunları da seçtim aldım. Cebimde bir tek liram kalmıştı. Fakat yazıklanıyor değildim. Daha önce mecidiyemden beş kuruş harcadığım zaman hissettiğim endişeleri, yaptığım hesapları bu defa, bu yirmi lirayı harcarken katiyen düşünmemiştim. Çünkü validemden açık bir kredi vardı.

Orada bu şık kıyafetimle Kadıköy vapuruna bindim, artık herkesin bakışlarının benim elbisemde, sarı iskarpinlerimde, kordonumda, gözlüğümde, bastonumda olduğunu zannediyordum. Çünkü benim gözüm ve aklım daima bunlardaydı. Kadıköy'den bir arabaya bindim. Moda'da adliye müfettişinin konağına gidecektim. Buraların zaten tamamıyla yabancısıydım, hangi semtte, hangi adliye müfettişi, aftos piyos[2] diyorlardı. Arabayla saatlerce gezerek, sayısız bakkal dükkânına, rast geldiğimiz bekçi kıyafetli heriflere sorarak nihayet Selanik adliye müfettişinin ikamet ettiği haneyi bulabildik. Validem, henüz sofraya oturuyorlarmış, "Sen daha harem saklanacak adam değilsin; içeri gel bakayım, hanımefendi teyzenin elini öp" diye beni zorla içeri çekti. Sofraya oturduk fakat erkeklik gururum incinmişti. Ne demek? Benden niçin kaçmıyorlar, ben çocuk muyum ki!.. Bilhassa altı seneden beri aile hayatı ve kadın görmemiş olduğum için kadınlar arasında olmak beni sıktı. O kadar ki validemden başka orada daha birkaç kadın bulunduğu halde ben başımı kaldırıp da hiçbirinin yüzüne bakmadığım, benden kaçmayan bu kadınlardan ben kaçtığım için kadınların kim olduğunu bile anlaya-

---

1 (Fr. *Pince-nez*) 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında moda olan ve burun üzerine oturtulan gözlük modeli. Kelebek gözlük de denir.

2 (Argo) Aftos piyos: "O da kim?" anlamında kullanılan tabir.

mamıştım. Anladığım bir şey varsa validemin de orada misafir olduğuydu.

Yemekten sonra Fenerbahçe'ye piyasaya[1] gidilecekmiş. Benim için de ayrıca bir araba çağrıldı, hanımlar bir arabaya ben de arabama bindik, o gün akşam geç vakte kadar mükemmel bir gezinti yaptık. Ben ara sıra arabadan iniyor, henüz güzel kullanmasını bilemediğim bastonumu sallayarak, altın gözlüğümü burnuma takmış, sık sık saatime bakarak kadınlar arasında geziniyor, hayır daha doğrusu bu yeni giysilerimi, kolumdaki içi atlaslı pardösümü gezdiriyordum. Bu yeni hayat içinde vaktimi ve mektebimi unutmuştum. Moda'ya geri geldiğimiz zaman artık gece olmuş, Beyoğlu'na mektebe dönme imkânı kalmamıştı. İster istemez geceyi validemin yanında geçirdim, hep hasbihaller ettik; o bana devamlı pederimi çekiştirerek artık benim reşit bir delikanlı olduğumu söylüyor, tatilde Selanik'e gidince muhakkak büyükbabamın evinde, kendilerinin yanında kalmam için söz alıyor ve bunu tekrar tekrar hatırlatıyordu.

Valideme, verdiği parayı ne şekilde harcadığımı ve bitirdiğimi anlatınca hiç tereddüt etmeden çıkardı, bana on lira daha verdi. Ve altın kordonumun diğer ucuna bağlamak ve liralarımı içine doldurmak için bir de zarif gümüş kese hediye etti. Artık şıklığım pek tamam olmuştu. Ertesi gün, birinci derse yetişebilmek ümidiyle erkenden anneme veda ederek mektebe koştum. Telaşımdan terziye uğrayıp mektep elbisemi almayı unutmuştum. Bu şık kıyafetimle mektebe girdiğim, altı seneden beri hiç kaybolmamış olduğum halde pederimin öğütlerine rağmen geceyi de dışarıda geçirdiğim için başmubassır efendi lütuf ve kereminden dolayı bana iki izinsiz ceza yazdı. Birini gönderdik elbiseciden elbiseyi getirttik; şık elbiselerimi kıyamayarak çıkardım, sandığıma yerleştirdim fakat iki hafta mektepte izinsiz kalmak, cumaları çıkamamak benim için pek müthiş bir ceza hükmünü

---

1 Gezintiye.

aldı. Ben ki senelerce mektepten hiçbir tarafa çıkamayarak o çevrede rahat rahat yaşamıştım, şimdi elime geçen paralardan istifade edememek, henüz zevkini çıkaramadığım o şık giysilerimi kullanamamak düşünceleriyle mektepte iki cumayı alıkonmuş olarak geçirmek bana tahammül edilemeyecek bir ceza gibi geliyordu. Müdüre gittim, şimdi bir isyan ve öfkeyle pederimden şikâyetlere başlamıştım. Pederimin beni niçin mektepten hiçbir tarafa çıkartmamak istemediğini, sırf beni görmek için validemin İstanbul'a kadar geldiğini, gece altı seneden beri görmediğim validemin yanında kaldığımı anlattım. Ve ancak iki hafta daha İstanbul'da kalacak olan validemi cuma günleri ziyaretten mahrum edilmemin büyük bir zulüm olacağını anlattım. Ve cezamı affettirmeye muvaffak oldum.

İşte benim İstanbul'da şıklık âlemlerine atılmamın başlangıç tarihi budur. Ondan az zaman sonra seninle tanıştık. Cumaları ben her seyir yerinde görülür, gençler içinde en müsrifçe yaşamakla sivrilirdim. Her sene tatil esnasında Selanik'e gittim. Mektebi bitirdikten sonra da dört ay kadar bir zaman aralıksız Selanik'te kaldım. Göreceksin, Selanik sevilmeyecek bir şehir değildir.

— Nereden göreceğim? Ben Selanik'e çıkacak değilim ki!

— Niçin çıkmayacaksın? Vapur Selanik'te yirmi dört saat kalacak.

— Sen çıldırdın mı? Bir kere Selanik'e çıkacak olursam bir daha vapura girmenin imkânı olur mu?

— Haklısın, bunu unutmuştum... Eğer şu ailedeki birbirinden nefret derdi olmasaydı ben memnuniyetle Selanik'te kalmayı tercih ederdim. Çünkü bir genç Selanik'te İstanbul'dan daha iyi yaşayabilir. Fakat benim için burada rahat olmamaya birçok sebep var. Pederim hakikaten pek muhterem ve sevimli bir adamdır. İzzetinefsi var, vakarı var, epeyce malumatı var. Yalnız fazlaca inatçıdır. Analığım ise beni validemden nefret ettirebilmek için bana hakiki bir valideden daha fazla itina ve şefkat gösterir. Orada hayat sakinse de yoksuzluk var. Babam kanaatkârca yaşar. Alela-

de memur olduğu için ceplerimi istediğim gibi altın doldurmaya güç yetiremez.

— Sen de ceplerini doldurabilecek olan validenin evine git. Bugün artık serbestsin; baban seni istediğin yere gitmekten men edemez.

— Şüphe yok... Fakat bunda da birçok mahzur var. Evvela benim için o kadar fedakârlıklar etmiş, ekmeğinden kısarak tahsilime çalışmış olan ve hâlâ ciddi bir sevgi gösteren pederimi bir tarafta bırakıp feda ederek, ikbali ve parası için validemi tercih etmek izzetinefsime, haysiyetime dokunuyor. Sonra diğer bela var. Büyükbabam cahil, mutaassıp, inatçı, her şeye itiraz eden bir bunaktır. Büyükbabamla yıldızlarımız asla barışamamıştır. Onunla bir evde yaşamak adeta bir beladır. Servet kendisinin değil validemin ve teyzemin olduğu halde öyle buyurgan bir tavrı, ben müsrifçe yaşadığım için öyle daimi itirazları ve serzenişleri vardır ki hakikaten sabır törpüsüdür. Nihayet büyük bir bela daha var: Teyzemin kızı Neşide.

— Çirkin, musibet bir şey demek...

— Hayır, bilakis son derece güzel, zarif, tahsili epeyce mükemmel bir kız...

— Buna niçin bela diyorsun? Bilakis ev içinde bir saadet ışığı.

— Öyle değil... Validem ve teyzem aralarında beni Neşide'yle, onların tabirince, baş göz etmeyi kararlaştırmışlar. Akıllarınca bu defa Selanik'e geleceğimde düğün yapılacak. Neşide on dokuz yaşına geliyormuş... Artık gelinlik çağı geçiyormuş... Daha fazla bekletilemezmiş... Hâsılı miş miş miş. Validem her mektubunda bundan bahsediyor ve Selanik'e dönmem konusunda acele ettiriyordu. Şimdi Selanik'te validemin yanına inecek olursam düğün yapmak için beni sıkıştırmaya başlayacaklar.

— Pekâlâ, mademki kız güzel, terbiyeli, tahsili iyi bunu alıver. Ve bu hesapça kızın senin kadar mühim bir de serveti olacak.

— Benim servetimin iki mislinden fazla. Neşide'nin senelik dört bin lira kadar bir geliri var.

— Anlayamıyorum. Onun servetinin seninkinin iki mislinden fazla olması neden ki? Valideleriniz kardeş değil mi? Servet eşit bölüştürülmedi mi?

— Validelerimizin serveti eşit. Fakat benim pederim fakirdir. Halbuki Neşide'nin pederi teyzem kadar zengindi. Neşide'ye pederinden de ayrıca büyük bir servet kalmıştır.

— Öyleyse daha âlâ, durma hemen kızı al. Sonra bir lord gibi yaşarsın.

— Ben Avrupa'ya gidip istediğim gibi bir seyahat yapmadıkça, gençlik zevklerine kanmadıkça kesinlikle evlenmemek fikrindeyim. Daha hiç olmazsa iki üç sene Avrupa'da, Amerika'da gezmeli, dünyayı görmeli tanımalı, hevesimi almalıyım, sonra evlenmeyi düşüneceğim.

— Öyleyse evlenme. Sana kızı zorla verecek değiller ya.

— Zorla vermeye çalışacaklar. Çünkü iş senin zannettiğin kadar basit değil. İki sene evvel Selanik'te bulunduğum esnada henüz on altı, on yedi yaşlarında bulunan Neşide ile aramızda saf, temiz, ufaktan bir âşıktaşlık başlamıştı. Biz erkekler böyle şeyleri çabuk unuturuz. Bilhassa ben öyle sevgilere kolay bağlanamam. Fakat Neşide bu başlangıç düzeyindeki âşıktaşlığı gönlünde beslemiş, büyütmüş, annemin ve teyzemin bizi sözlü sayıyor olmaları ona büyük ümitler vermiş! Şimdi benim dönüşümü, nikâh için gelen nişanlısının varmasını bekliyor gibi sabırsızlıkla bekliyor zannederim. Ben şimdi evlilik emelinde olmadığımı söyleyecek olursam eminim ki kıyametler kopacak.

— Sen de bunu açık açık söyleme, kızı bilahare, dediğin gibi, üç sene sonra almak niyetindeysen mektuplarla, tatlı sözlerle oyala. Artık kadınlara karşı bu kadar bir maharet de gösteremez misin?

— Eğer validemden Avrupa'ya gitmek için para koparmak ihtiyacı olmasaydı kolayca işin üstesinden gelir, tatlılıkla süründürürdüm. Fakat Avrupa'ya gitmek için para lazım.

— Onun çaresini bulduk ya. Hastalık vesilesiyle bir kere Avrupa'ya atıl, oradan para çekmek güç bir iş değil.

— Şimdi düşündüğüm şey Selanik'e gidince pedere mi, yoksa valideye mi misafir olmak meselesidir.

— Pederinin evine git. Hem validenle teyzenin pençesine düşmezsin hem de validene karşı daha nazlı, daha kayıtsız hareket ederek daha kolay para koparabilirsin.

Söz buraya gelince Ekrem ayağa kalkarak:

— Biz bu uzun geçmiş hatıralarla epeyce vakit geçirmişiz, bak, vapur Kara Burun'u çevirdi. İşte karşımızda Selanik görünüyor, demişti.

2

Uğursuz Bir Sevda

— Kız, sofra daha hazırlanmadı mı? Saat on iki oluyor... Yine bey kıyametleri koparacak, ben de seni haşlayacağım.

— Hanımefendiciğim, bugün kestiğimiz tavuk o kadar kart, o kadar kart ki işte üç saattir piştiği halde henüz yumuşamadı bile; ne yapayım kabahat benim mi?

— Tavuğu dün akşamdan kestirmeli değil miydin? Taze et ne kadar pişse yine yumuşamaz.

— Dün akşamdan nasıl kestireydim, ben kesecek değilim ki; bereket bu sabah fırıncının çırağı geldi de ona kestirdim.

— Ne söylense mutlaka bir cevap bulacaksın. Senin hiç kabahatin olur mu ki!

Hanımefendi bu son sözleri hiddetli ve daha yüksek bir sesle söylemişti. Bu sırada odadan sofaya çıkan uzun boylu, şişman denebilecek kadar tıknaz, sakalının tuzu biberinden ziyade kır olan, üzerindeki redingotunun fazlaca aşınmış ve ötesi berisi lekelenmiş, boyunbağı eğri bağlanmış, yeleğinin bir düğmesi kopmuş olmasından, giyimine ve temizliğe o kadar itinalı olmadığı ve karısı tarafından da dikkat ve itina gösterilmediği anlaşılan bir bey, korktuğu insana hiddetle sitem etmek isteyenlerde görülen çok acayip bir tür tereddütle, diyordu ki:

— İkbal, işte yine saat on ikiyi geçiyor, saat on ikide mut-

laka hükümette[1] bulunmalıydım. Şimdiden sonra yemek yiyecek de gideceğim. Siz hizmetçiyle çekişip duruyorsunuz.

— Başıma bağırma bey, işte ben de bunun için uğraştığım halde sen de benim başıma kalkıyorsun. Bu tembel kızla olmayacak, başka bir hizmetçi aramalısın.

— Evet, geçen defa öteki hizmetçiyi kovduğunda bunu bulmak için neler çektiğimizi unutuyorsun. Ben yine hizmetçi buldurmak için tellallar arkasında koşacak değilim.

— Sen bilirsin kuzum. Benim her saat bu çene kavafı[2] kızla cenkleşecek halim yok, başka hizmetçi bulmazsan işte böyle yemeğin geç çıkar. Buna katlanmalısın, benim mutfaklarda çürüyecek halim yok.

— Efendim, yemek hazır değilse bir parça peynir, bir parça reçel veriniz. Ben ona da razıyım.

— Peyniri, reçeli çıkarıp hazırlayacak da yine hizmetçidir, bu ahmak kıza iş gördürmenin imkânı yok diyorum.

— Öyleyse ben de aç acına gideyim. Zaten bu ilk defa olan bir şey değil ya!

— Ne bilirsen öyle yap bey, ben artık bu evin içinde canımdan beziyorum, hizmetçiyle kavga, seninle kavga, bağırmadan çağırmadan hiçbir iş görülmez... Eve insanca bir hizmetçi bulunmaz... Sonra da hep serzenişler, şikâyetler, azarlamalar bizim başımıza. İllallah!

Hanım alınmış, hiddetli bir tavırla yürüyüp savuştu, odaya girdi. Bey başını sallayarak bir lahavle demekle yetinmiş, olduğu yerde bir iki dakika kadar tereddütle durmuştu. Evden çıkıp gitmeli mi yoksa yemeği beklemeli miydi? Gidecek olursa hanımın daha fazla hiddetleneceğini biliyordu. Sofadan avluya nazır pencereye doğru ilerleyerek oradan hizmetçi kıza:

— Kız, niçin hanımefendinin sözlerini dinlemez, işlerini çabuk bitirmezsin? Saat on bir buçukta yemek hazır olacak diye bin kere söylemedim mi?

---

1 Hükümet Konağı.

2 Çene kavafı: Geveze.

— Ben ne yapayım beyefendi? Hanım tavuk kesilsin, çorba, haşlama, pilav yapılsın istiyor. Tavuk kart. Pişmez ki.

— Ben ondan vazgeçtim. Haydi, bana bir parça peynir, reçel çıkar.

— Ben nasıl çıkaracağım, tencereyi kime bırakayım?

Efendi şaşkın, kime hiddetlenmek gerektiğini bilemeyerek ve hanımefendiye karşı ses çıkarmaya cesaret bulamayarak aç acına evden çıkmaya karar vermişti. Gücenmiş olduğunu açığa vurmak için hanıma veda etmeksizin çıkmak üzere merdivenleri inmekteydi ki pek nadiren araba geçen sokaktan bir araba sesi işitilmiş ve araba kapı önünde durmuştu. Bey şaşkın bir tavırla adımlarını sıklaştırdı. Kapıya seğirterek açtı. Karşısında şık, şuh, neşeli tavrıyla Ekrem'i görünce, "Vay, oğlum sen misin?" diye üzerine atılmış, öpmüştü. Arabacının yardımıyla Ekrem'in bavulu, sandığı, çantası içeri atılırken yukarıda hanımefendi de avluya nazır pencereye çıkmış ve Ekrem'i gördüğünde o da tavrını derhal değiştirmiş, neşeli bir hal almıştı.

* * *

Ekrem'in pederi Rauf Bey, bugün tahminen elli beş yaşlarında olan zat, henüz otuz yaşlarında tahrirat müdürü[1] olarak sancaklarda bulunurken Hüsrev Bey'e tesadüf etmişti. Kendisi amirlerine, tam anlamıyla tapınırcasına bir riayet ve itaat gösteren, etek öpmekten izzetinefsi incinmeyen, aşağılamaları, azarlamaları hazmederek yine de amirinin teveccühüne mazhar olmak için çalışan memurlardandı. Bu sayede kibirli Hüsrev Bey'in gözüne girmeye muvaffak olmuş, Hüsrev Bey bu edepli, itaatkâr, kadirşinas tahrirat müdürünü damat etmeyi kararlaştırmıştı. Hüsrev Bey emekli olduktan sonra Selanik'e çekilip yerleştiği zaman onun nüfuz ve himayesiyle Tahrirat Müdürü Rauf Bey de Selanik'te bir daire başkâtibiyle yer değiştirerek Selanik'e gelmiş, Hüsrev Bey'e damat olmuştu.

---

1 Sancaklarda yazı işleri kaleminin amiri.

O zaman otuz üç yaşında olan bu sakallı kâtibi, Hüsrev Bey'in kızı şık, zengin, henüz gençlik hayalleriyle fikrinde kendisi için başka parlak emeller, şairane aşk ve sevgilerle evlilikler hayal eden İsmet Hanım beğenmemiş, aralarında uyuşma ve sevgi oluşmamıştı. Kibirli ve kendini büyük gören İsmet, Rauf Bey'i adeta bir hizmetkâr gibi görüyor, Rauf'un alışkanlığı olan tahammülü, bütün hakaretleri hazmetmekte oluşu kızın nefret ve tiksintisini artırıyor, hakaretlerini çoğaltıyordu.

Çoğu kadında garip bir özellik vardır. Bütün gururuna rağmen kadın, seveceği erkeğin kendi üzerinde bir erkeklik hâkimiyeti olmasını ister, onun karşısında titremekten, biraz korkmaktan zevk alır. Erkek kadına tamamıyla mağlup ve oyuncak olursa kadın için artık onun bir kıymeti ve meziyeti kalmaz. Kendisinin emri altında kalan, kendine miskince boyun eğen ve muhtaç olan erkeği sevebilecek kadın pek nadirdir. Rauf boyun eğmesiyle, yaltaklanmalarıyla bu zengin kadını, bu velinimet hanımefendiyi memnun etmek için çalıştıkça kadının gözünden düşmüş, küçülmüş, daha aşağılık ve değersiz biri olmuştu.

İsmet bütün hal ve tavırlarıyla bu miskin herifi usandırmak, kendini boşamaya mecbur etmek için çalışıyormuş gibi her hal ve hareketiyle Rauf'a başka bir hakaret, çekilemeyecek bir kibir gösteriyordu.

Doğrusu konak içinde Rauf'un mevkii artık tahammül edilemeyecek dereceye gelmiş, hizmetçileri bile açıkça kendisiyle alay etmeye başlamış, kayınpeder Hüsrev Beyefendi'nin himayeleri, teveccühleri de tesirsiz kalmış olduğu için oldukça tahammüllü ve lüzumundan fazla mütevazı olmasına rağmen artık bu hayata Rauf da tahammül edememiş, arada bir evlat da olduğu halde, nihayet İsmet'i boşayarak konaktan çıkmaya mecbur kalmıştı.

Rauf konaktan çıkınca orta halli bir apartmanda bir odacık tutmuş, üç sene kadar ne yapacağını, hangi meslekle uğraşacağını bilmeyerek tereddütler içinde yaşamış, İstanbul'a gidip yine bir tahrirat müdürlüğü aramak yahut

başka geliri iyi bir mesleğe girmek düşüncelerini hep bugün yarın diyerek süründürmüştü. Selanik'te bin kuruş maaşla bulunduğu memuriyette kendisi için artık hiçbir iyi gelir ve yükselme olamayacağını, onun üstünde bir memuriyet alamayacağını gayet iyi biliyordu. Fakat Selanik'in medeni hayatından o kadar hoşlanmıştı ki buradan ayrılmaya kıyamıyor, Anadolu içerilerinde verilecek bir tahrirat müdürlüğüyle bir sancakta yaşamayı şimdi pek nahoş buluyordu.

Bu sırada ahbaplarından biri Rauf'a gayet güzel, fevkalade zarif, kimsesiz bir kız teklif etti. Pederinin vefatı üzerine Selanik'te emekli sandığından tahsis olunmuş maaşıyla halasının yanında yaşayan bu kız için bir kısmet aranıyordu. Kızın serveti yoksa da güzelce bir evi vardı. Rauf, kibar konağa içgüveysi gitmenin acılarını elim bir şekilde çekmiş olduğu için şimdi bu kimsesiz, servetsiz, güzel, masum, tecrübesiz kızcağız hesaplarına elveriyordu. Bu kızı istediği gibi terbiye edebileceğini ve kendi meşrebine uydurabileceğini tahmin etti. Fakat kırkına yaklaşan bir erkek için on sekiz yaşında bir kızla evlilikteki orantısızlığı, bunun meydana getireceği uyuşmazlıkları düşünememişti.

Kolayca karar verildi, düğün oldu, Rauf, İkbal'in evine güveyi girdi. İkbal, ihtiyar halasıyla yaşıyordu. Bir sene sonra bu ihtiyar hala da ölmüş, İkbal'in kocasından başka kimsesi kalmamıştı.

İkbal gerçekten övüldüğü kadar vardı. Pek nadir güzellerdendi. Henüz on sekiz yaşında olduğu halde kelimenin bütün anlamlarıyla olgunlaşmış bir kadındı. Uzunca boyu, fıstık gibi dolgun, biçimli endamı, berrak çehresi üzerinde siyah ve etkili bakışları olan gözleri, şahane duruşu ve yürüyüşü kendisini her göreni hayran edebilecek hoş bir uyum halindeydi.

Rauf kendisinin kızı olabilecek bu kadını sevdi. Ve huy edindiği aşırı tevazu sebebiyle buna da lüzumundan fazla yaltaklanmalar, mağlubiyetler göstermişti. İkbal ilk senelerinde Rauf'un bu itaat ve mağlubiyetinden, dışarıda hiçbir bağımlılığı, kumarı, içkisi bulunmayan, işinden doğruca

evine gelen bu durmuş oturmuş erkeğin halinden memnun olmuş gibiydi. Fakat yavaş yavaş bu his değişmeye başlamıştı. Kendisinin emsalsiz sayılacak güzellerden oluşunu çekemeyen Rauf'un eski karısı İsmet Hanımefendi, kendisine rast geldiği yerlerde müşterek tanıdıkları hanımlar vasıtasıyla, dedikodularla etmedik hakaretler, üstüne atılmadık kötülükler bırakmıyordu. Kendisine başka kusur bulamayan İsmet Hanımefendi kısırlığından, çocuğu olamadığından ve olamayacağından bahsediyordu. Evliliklerinin dördüncü beşinci senelerine geldikleri halde bir çocuğu olmayışı İkbal'i gerçekten düşündürmeye başlamıştı. Annelik hissi kalbini kavuruyordu. Bir çocuğunun olması, onu emzirmek, sevmek, büyütmek, yetiştirmek hayalleri hayatının yegâne gayesi olmuştu. Şimdi başka validelerin çocuklarını adeta kıskanıyor, bilhassa İsmet Hanım'ın Rauf'tan olan oğlunu hiç çekemiyordu. Kendinin güzelliğine karşılık İsmet'in iki üstünlük sebebi vardı: Birincisi serveti, ikincisi evladıydı. Kendisinin ne serveti, ne de evladı vardı. İsmet'i de hiç olmazsa evladından ayırmak, mahrum etmek için kindar bir arzu hissetmeye başladı. Ekrem'in ölmesini, İsmet'in matemde kalmasını istiyordu. Bu iki kadın arasında müthiş bir kin ve karşılıklı nefret büyüyordu.

İşte bu sıradaydı ki İkbal, Ekrem'in babasının terbiyesine emanet edilmesi gerektiğini, Rauf Bey'in oğlunu validesinden ayırıp almak hakkına sahip olduğunu haber aldı.

Rauf'un bu çocuğu validesinden ayırmak hiç hatırına bile gelmemişken, karşılıklı nefret ve intikam sebebiyle başlayan İkbal'in devamlı kandırmaları üzerine davalar açılmış ve nihayet Ekrem annesinden ayırılmış, İstanbul'a kaçırılmıştı.

İkbal'in Ekrem'i bir anne şefkatiyle sevmediğini ve sevmeyeceğini söylemeye hacet yoktur. Bununla beraber Ekrem henüz on yaşında bir çocukken evlerine geldiği zaman ona sahte sevgiler ve itinalar göstermiş, çocuğu bu muhitten memnun etmek için bütün kuvvetiyle çalışmıştı. O Ekrem'e validesini unutturmak, mümkün olursa nefret ettirmek

istiyordu. Ekrem evlerinde kaldığı müddetçe hep bu gayeyi izledi. Ve çocuğun gencecik aklına fena tohumlar saçmakla uğraştı. Yedi sene ayrılıktan sonra Ekrem'in mektep tatili esnasında, iki ay kadar Selanik'e geldiği zaman daha çok validesine gitmekte oluşu İkbal için bir yürek acısı olmuştu. İsmet avuç avuç altınlarla oğlunu lütuf ve ihsanlara boğuyor, buna karşılık kendileri, çocuğun kalbini kazanmaya etki edebilecek bir sebep bulamıyorlardı.

Rauf Bey bu emellerden, bu endişelerden uzak, İkbal'in bu hislerine büsbütün yabancıydı. Ona kalsa oğlunun daima validesinin yanında bulunmasına bile üzülmeyecekti ve belki de Ekrem'in mektep masrafını da validesine yükleyebilse memnun olacaktı. Fakat İkbal bu fikirde değildi. O daima Ekrem'i babasına minnettar kılmak, kendilerine çekmek, validesinden soğutmak için çalışıyordu. Bir gün yine Ekrem'e kendilerinin sevgilerinden bahsederken, "Sen validene daha çok sevgi ve minnettarlık gösterirsen haksızlık etmiş olursun. Sana validen ne yapıyor? Ayda iki yüz lira geliri olan bir kadının oğlu için on beş yirmi lira verişi bir lütuf, bir fedakârlık mıdır? Düşün, pederinin bin kuruş maaşı varken ve biz onunla ancak geçinebilecekken dişimizden, tırnağımızdan ayırarak neredeyse yarısına yakın bir kısmını senin tahsil ve terbiyen uğruna feda ediyoruz. Ve bunu büyük bir mutlulukla sana olan sevgimiz için veriyoruz. Biz bu tahsil masrafını da validene bırakmış olsak elbette onu da verirdi. Fakat senin ruhunun gıdası, bereketli istikbalinin sebebi olacak tahsilini de sağlamak, babalık vazifesini hakkıyla yerine getirmek için bize büyük bir fedakârlık olan bu masrafı iftiharla üstleniyoruz" demişti. Bu sözleriyle kendilerinin Ekrem'e, nispeten daha büyük fedakârlıklar, lütuflar yaptıklarını anlatmak istiyordu.

Henüz on yedi yaşında bir genç olan Ekrem, o zaman, uzun muhakemelere muktedir değildi. Fakat hakikaten pederinin bu fedakârlıklarını takdir edebiliyordu. Onda bir vakar, fazlasıyla bir nefsine düşkünlük vardı. Validesinin esirgemeden verdiği parayı büyük bir zevkle almakla bera-

ber para için bütün hürmet ve sevgisini yalnız validesine hasretmeye, onlara düşkün ve minnettar olmaya, fakir olduğu için babasını ötede horlanmış ve terk edilmiş bir durumda bırakmaya gururu razı olmuyordu. Validesinin konağında, ihtişam ve debdebe içinde yaşamak varken babasının fakirce hanesinde ikamet etmekten bir hamiyet hissi ve insaniyet besliyor gibi iftihar ediyordu.

Ekrem sıla için geldiği zamanlar, her defasında pederinin evine inmeyi alışkanlık edinmişti. Bu şekilde iki menfaat temin ediyordu. Hem pederi fazlasıyla lakayt olduğu için orada mutlak bir özgürlük içinde yaşar, geceleri sabahlara kadar tiyatrolarda, kafe konserlerde rahat rahat gezip, validesinin ceplerine doldurduğu altınları istediği gibi harcardı, hem de babasına bir tercih hürmeti göstermekle beraber validesine karşı da nazlı ve kayıtsız olmaya, ondan daha çok ve istediği kadar para çekmeye muvaffak olurdu.

Pederinin evinde canını sıkan bir şey vardı ki o da analığı İkbal'in reddedilemeyecek şefkat ve sevgi yaldızları içinde daima kendisini validesinden soğutmaya çalışmakta olduğunu hissetmesiydi. Bununla birlikte kendisine validesi de bu kadın aleyhinde söylemedik söz bırakmadığı için, İkbal'in de validesi hakkındaki daha üstü örtülü serzenişlerini, kindar imalarını mazur görüyordu. Bu güzel kadın ahenkli sesi, latif halleri, tatlı sözleriyle kin ve nefretini o derece yaldızlamaya muvaffak oluyor, Ekrem'e karşı o kadar hürmet, itina, şefkat denebilecek nazik hisler gösteriyordu ki Ekrem validesi için bile bu kadını kırmaya, ona soğuk muamele etmeye, validesini savunmaya muktedir olamıyordu.

Kin ve intikam arzusu İkbal'in bütün damarlarına kadar o derece nüfuz etmişti ki bugün bile Ekrem'i validesinden ayırmak için dünyadaki bütün varlığını feda edebilmek kabiliyetini hissederdi.

* * *

İkbal, böyle beklemedik bir anda Ekrem'in geldiğini görünce can atarcasına aşağı koşmuş, gerçekten evladı yahut âşığı gelmiş gibi fevkalade bir hevesle onu kapıda

nezaket, tebessüm, sevinç ve iltifatlarla karşılamıştı. Sanki beş dakika evvel Rauf Bey'e, hizmetçi kıza o kadar hırçın ve çirkin muamele eden asabi, inatçı İkbal gitmiş, yerine nazik, zarif, güler yüzlü, iyi huylu, güzel bir kadın gelmişti.

Evet, küçük bir hal ve hadisenin kadınlar üzerinde yarattığı ani değişim akıllara durgunluk vericidir. Kadınlar hislerini gizlemekte, yapma tavır ve davranışlar göstermekte hiçbir erkeğin muktedir olamayacağı fevkalade bir başarı ortaya koyarlar. Kadınlar görürsünüz, aralarında galiz küfürlerle kavga ederken, nefes nefese heyecan ve isyan içindelerken, tabirlerince utanılacak bir misafir gelmesi üzerine bütün o hallerin, o hislerin bir anda üstü örtülür ve gizlenir, yerine güler yüzlü, mütebessim, nazik tavırlarla gönül almalar, hoş karşılamalar gelir.

İkbal, emsali kadınlardan daha zeki, daha hassas, daha fettan olduğu için bu hallerin değişmesinde ve hissiyatta da daha büyük bir olgunluk ve maharet gösterirdi. Ekrem saygıyla yukarı alındı. Beş dakika evvel Rauf Bey'in yemeğini hazırlamak için mutfağa doğru bir adım atmaya, kilerden bir parça peynir ve reçel çıkarmaya razı olamayacağını söyleyen İkbal şimdi çevik ve güler yüzlü bir gayretle misafire sofrayı hazırlamak, örtüyü değiştirmek, az önce aşağıladığı hizmetçiyi yemeğin hazırlanmasını hızlandırsın diye iltifatlarla teşvik etmek için samimi çabalar gösteriyordu. Çünkü az önce çevresinde sevmediği, hoşlanmadığı, ehemmiyet vermediği Rauf Bey bulunuyor, onun için hizmet etmek lazım geliyordu. Fakat şimdi karşısında kendisine hoş görünmesi, kendisinin ağırlanması gereken, şık, zarif, kibar bir genç vardı. Evet, görmediği şu iki sene zarfında Ekrem'i tanınamayacak derecede değişmiş buldu. Ekrem şimdi çocukluktan çıkmış, güzel, pek sevimli, şuh bir delikanlı olmuştu.

* * *

Sofradan kalkılınca Rauf Bey daireye gitme mecburiyetinden ve çok işi olduğundan bahsederek alelacele çıkmış, gitmişti. Ekrem kendisi için tahsis edilen odada eşyasını çıkarıp yerleştirmesi gerektiğini söylediği zaman biraz evvel

mutfağa inmek için tembellik eden İkbal büyük bir istekle yardım teklif etti. Sandıklar Ekrem'in odasına çıkarıldı ve açıldı. Ekrem sayısız kostümlerini, çamaşırlarını, tuvalet malzemelerini[1] sandıklardan çıkarıp minderlerin, sandalyelerin üzerine sermişti. Şimdi bütün bu eşyayı asacak bir dolap, bir elbise askısı bile yoktu. Ekrem:

— Şimdi bunları ne yapacağız? diyordu. Sandıklarda giysilerin ütüleri bozulmuş, bunlar ütülenmeyince giyilemez. Ütülendikten sonra da asılmaları lazım, burada hiç askı göremiyorum. Bir çivi bile yok.

— Ütü işi çok kolay, askıya gelince benim odamdaki elbise dolabını buraya taşırız. Kadın giysileri bohçaya da sığar.

— Oo, vallahi olmaz. Sizin rahatınızı bozacaksam bir otele giderim. Başka bir çare bulalım. Şurada bir pencereden şu karşı kapıya bir ip gersek elbiseleri üzerine sermek, sonra en üstüne de bir çarşaf örtmek mümkün olur. Asıl iş ütüdedir. Şu gördüğüm hizmetçi kız bunları ütüleyebilecek yetenekte biri değil.

— Hizmetçi kız değil, onların hepsini ben ütülerim.

— Siz mi? Galiba hiç erkek elbisesi ütülememiş olduğunuz anlaşılıyor. Bu beş kostümü, redingotu, smokini, pardösüleri ütüleyebilmek için en az iki gün uğraşmak lazım, mümkün değil bu külfeti size yükleyemem.

— Canım, bu elbiselerin hepsini bir günde giyecek değilsiniz ya. Günde bir ikisi ütülenerek dört beş günde tamamlanır. Acelemiz ne?

— Yok, yok... Bunun daha doğru bir yolu var, bir elbiseci gönderirim, bunları alır, hepsini iki günde ütüler, getirir.

— Evet, bir terzi gönderirseniz, ben de gelecek terziye, "Ayol burada ütülenecek elbise yok" der, savarım ve sonra yine ben ütülerim. Kadınların inadıyla başa çıkılamadığını bilmez misiniz?

İkbal bu sözleri zarif, edalı bir tavırla tebessümler, cilveler ederek söylemişti. Ekrem artık ısrara lüzum görmeyerek teşekkür etti. Fakat odada o sayısız lavanta şişelerini, tuvalet

1 Kişisel bakım gereçleri.

malzemelerini dizecek tuvalet masası da yoktu. Ekrem tuvalet çantasından çıkardığı bu malzemeleri sandalyelerin üzerine yerleştirdiği ve "Ya bunları ne yapacağız?" manasında etrafına bakındığı zaman İkbal:

— Gerçi evimiz şık bir beyi ağırlayabilecek gereçlere sahip değildir. Fakat korkmayınız ben bunun da çaresini bulacağım, dedi.

Ve asabi bir aceleyle konsolun üzerindeki bir çift lamba ile iki yapma çiçek saksısını, saati, ufak tefek sigara tabaklarıyla küçücük çiçeklikleri kaldırdı. Sonra hızlı bir yürüyüşle öteki odaya geçti ve elinde koskoca bir aynayla geri geldi. Aynayı konsolun üzerine yerleştirdi. Ekrem ellerini ceplerine koymuş gülerek seyrediyor ve bir şey söylemiyordu. Genç kadın Ekrem'in sandalyelerin üzerine bıraktığı lavanta şişelerini, sabunlukları, fırçaları, pudra kutusunu, ustura kutusunu, tarakları, hâsılı bütün bu tuvalet malzemelerini konsolun üzerine kadınlara mahsus zarif bir itinayla muntazam bir surette yerleştirdi.

— Şimdi bu oldu ya? Buna diyeceğiniz bir şey kalmaz zannederim. Fakat daha da mühim bir şey var ki onda güçlük çekeceğiz. Size rahat tıraş olabilmek için alafranga bir leğen bir de ibrik lazım. Onları da yarın çarşıdan tedarik ettiririz, olmaz mı?

— Onu da ben tedarik ederim, bakınız ne kadar teklifsiz hareket ediyor, kendi evimde olduğumu, misafir olmadığımı ispat ediyorum.

İkbal işveli bir şekilde gülerek Ekrem'in yüzüne baktı.

— Deyiniz bakalım, bir o kalmıştı. Burada zorlanarak kendinizi bir misafir sayarsanız...

Ekrem konsola yaklaşmış, İkbal'in yerleştirdiği eşyasını kontrol ediyordu. İkbal de yaklaşıp birer birer lavanta şişelerini eline alarak üzerlerini okuyamadığı için her birini açarak kokluyor:

— Bu Héliotrope Blanc, bu Foin Coupé,[1] bu yasemin, oh işte en bayıldığım koku, yasemin için çıldırırım, diyordu

1 Fransız parfüm markaları.

ve bu kokuların her birini tanıdığı ve anlayabildiği için bir gurur ve sevinç gösteriyordu.

Ekrem:

— Yasemini çok mu seversiniz? Bu benim de en beğendiğim kokudur. Müsaade ediniz de bu şişeyi size takdim edeyim, en iyi ve hakiki yasemin kokusudur.

— Bu olmaz, sizi en beğendiğiniz kokudan mahrum etmeye razı olamam.

— Bence en sevimli ve kıymetli olan bir şeyi takdim etmeliyim ki bir değeri olsun, yoksa size aylardan beri ağzını açmadığım şu menekşe şişesini takdim edecek olsam bu takdimde bir kıymet ve meziyet olabilir miydi?

İkbal, Ekrem'in yüzüne manidar bir nazarla bakarak:

— Bilir misiniz, siz iki sene zarfında her hususta ne kadar büyük gelişmeler elde ettiniz, iki sene evvel geldiğiniz zaman on dokuz yirmi yaşlarında vardınız değil mi? Fakat o vakit bu şimdiki zarif tavırlarınız, bu olgun halleriniz, gönülleri çeken mazmunlarınız,[1] güzel anlatımlarınız yoktu. Biraz saf bir mektep çocuğu gibiydiniz.

— Tabii, o zaman gerçekten bir mektep çocuğu değil miydim? On senelik bir mektep hayatından çıkmış, henüz âleme karışmamış, insan görmemiş, dosdoğru buraya gelmiştim. Fakat bu iki sene zarfında İstanbul'da yaşadım.

İkbal yine o manidar duruş ve bakışıyla tebessüm ederek:

— Yaşadınız, kim bilir ne âlemlerde, ne hayatlar yaşadınız.

Ekrem kadının bu tavırlarına dikkat etmiyordu. Tam bir saflıkla konuşuyor, elbiselerini inceleyerek bugün giymek için ütüsü en az bozulmuş olanını ayırmaya çalışıyordu. Bu meşgale arasında kendi kendine söyleniyor gibi:

— Sabahleyin vapurda da alelacele hazırlanmak için uğraştım, tıraş olamadım. Bugün mecburen iskeleden geçerken berber dükkânlarından birinde tıraş oluveririm, dedi.

---

1 (Edeb.) Mazmun: Nükte ve cinaslarla süslenen ve anlatılmak isteneni dolaylı anlatan güzel söz.

— Bugün hemen alelacele çıkacak mısınız? İki gün vapur yorgunluğundan sonra dinlenmek, istirahat etmek istemez misiniz?

— Vapur yorgunluğu ne olacak? Hiç... Vapurdan doğruca buraya geldim. Validemi görmem gerekmez mi? Selanik'e geldiğimi, bugün oraya gitmediğimi duyarlarsa, gücenmeye, milyonlarca serzenişler etmeye hak kazanmazlar mı?

— İtiraf ediniz ki validenizden çok serzenişler edecek başkalarını düşünüyor ve onu görmek istiyorsunuz değil mi?

İkbal bu sözü sitemkâr bir tavırla ve biraz tereddütlü, yüzü kızararak söylemişti. Ekrem kahkahalarla gülerek kendine mahsus o saf tavrı ve lakaytlığıyla:

— Neşide'yi mi ima etmek istiyorsunuz? İnanınız o zavallıyı unutmuş gibiyim ve eminim ki bana gücenmiştir. Üç aydır son mektubuna cevap bile yazmadım.

— İnanayım mı?..

— Yalan söyleyecek ne var ki? Hem şimdi anneme giderken orada Neşide'yi de görmek benim için bir gönül üzüntüsüdür. Zavallı kızın bende gönlü olduğunu bilmez değilim, fakat ben henüz evlenmek arzusu beslemiyorum. Evvela Avrupa'ya gitmek istiyorum. Bakalım ne vakit... Döndükten sonra düşüneceğiz.

— Nasıl?.. Şimdi Avrupa'ya mı gideceksiniz?

— Evet.

— Ne yapmaya?

— Tedaviye muhtacım.

— Tedavi mi? Allah'a emanet, neniz var ki?

— Neyim mi var? Neyim mi var? Halimi görmüyor musunuz? Hastayım.

Bu defa kahkahalarla gülmek sırası İkbal'e gelmişti.

— Hastalık mı? Gözler, nazarlar değmesin. İnsan bundan daha mükemmel bir sıhhatte olabilir mi? Çehreniz mükemmel bir hayat görüntüsü, bir sağlık sıhhat neşesi saçıyor. Nereniz hasta?!

— Latife etmeyiniz, cidden hastayım ve tedaviye muhtacım.

— Rica ederim dikkat ediniz, bu efsunları validenize okuyacağınız zaman onu aldatabilmek için daha üzgün ve biraz hasta bir tavır almaya çalışınız. O zavallı saftır, onu belki kolayca aldatabilirsiniz. Fakat beni!..

Ekrem yalanı beceremediğini ve mağlup olduğunu ima eder bir tavırla gülmüş, başka bir şey söylememişti. İkbal devam etti:

— Şimdi hemen validenize gidecek misiniz?

— Gitmemeli miyim?

— Bu aceleye ne lüzum var?

— Selanik'e geldiğimi, bir gün burada kalarak kendilerini aramadığımı haber alırlarsa?..

— Evet, burada olduğunuzu haber alırlarsa çok içerlerler, sitem ederler... Fakat emin olunuz, sizi özledikleri, sizi sevdikleri için değil, sırf sizi sevenlerin yanına gelmenizi kıskandıkları için.

— Hep kadınlar böylesiniz, dedikoduculuktan ne büyük zevk alırsınız.

— Dedikoduculuk mu? Üstüme iyilik sağlık, dünyada hiç sevmediğim bir şey. Ben hiç çekinmem, daima doğruyu söylerim, hem kör kadı gibi her doğruyu... Ve bunun için beni sevmezler, ne yapayım riyakârlık elimden gelmez ki.

— Fakat düşünceniz sizi aldatıyor, şimdi validem burada olduğumu haber alır da beni göremezse gerçekten üzülmez mi?

— İşte bu düşüncede asıl aldanan sizsiniz. Onda samimi ve kalpten bir üzüntü olmaz. Yalnız kibir ve gururu yara alır. Ve o yarayla kırgınlığı ortaya çıkar. İşte o kadar! Yoksa sizi daha bir sene görmese düşünmeye bile vakit bulamaz. Onlar çengileriyle, cemiyetleriyle, tuvaletleriyle, her gün bir gezmeleriyle o kadar meşgul, o kadar meşgullerdir ki sizi düşünmeye bile vakit bulamazlar.

— Bunun için validemi kusurlu bulmaya yüzüm olmaz. Çünkü ben de tamamen onun meşrebindenim. Mesirelerde, arabalarda, kırlarda gezmekten ben de o kadar zevk alırım ki... Ve bakınız iki gündür vapurda kapalı kaldığım için yürümeye ve gezmeye büyük bir ihtiyaç hissediyorum. Hava

da pek güzel. Validemin yalısına uğrayıp bir iki saat orada kaldıktan sonra ilerilere doğru bir gezinti yapacağım, bakalım Selanik şu iki sene zarfında yine ne gelişmeler göstermiş.

Ekrem, bu sözleri söyleyerek bugün giymek üzere hazırladığı elbisesini, kunduralarını, gömleğini, boyunbağını bir sandalye üzerine koymuş, bir araya toplamış, giyinmek istediğini ima etmişti.

İkbal, Ekrem'i çıkmaktan alıkoyamadığı için elim duygular içinde odadan çekilmişti. Ekrem yarım saat sonra muhteşem bir tuvalet yapmış olarak evden çıkarken İkbal'e:

— Akşam yemeğe gelmeyecek olursam beklemeyiniz, demişti.

— Yemeğe orada mı kalacaksınız?

— Orada? Validemde mi demek istiyorsunuz? Büyükbabamla bir sofraya oturmak dünyada hiç hoşuma gitmeyen şeylerdendir. Akşam biraz gezindikten sonra bir bahçeye gider, biraz müzik dinler, lokantanın birinde yemeğimi yerim. Tiyatroda bir şey varsa belki oraya giderim. Gece yarısından sonraya kadar kalırsam kapıyı açmakta gecikmemesini hizmetçiye tembih etmeyi unutmayınız.

— Korkmayınız, kapıyı size ben açarım.

***

İkbal her gün efendi hükümete gittikten sonra ya evin penceresine geçip sokağı seyreder, ya bir kenara çekilip roman okur yahut bir ziyarete gider veya evine gelenlerle âlemin dedisi kodusuyla uğraşırdı.

Fakat bugün kendisinde başka bir hal, bir fevkaladelik vardı. Hiç beklemedikleri bir anda Ekrem'in çıkıp gelivermesi onun sakin hayatını bozmuş, onun bütün eski dertlerini, kinlerini, yaralarını tazelemişti. Kadınca derin bir husumetle nefret ettiği İsmet Hanım'a karşı olan öfkesi, Ekrem'i görünce canlanmış, alevlenmiş gibiydi. O İsmet Hanım'ı büsbütün başka, Ekrem'i onunla hiç alakası olmayan mümtaz bir mahlûk gibi daha başka telakki ederdi. İsmet Hanım'a mahsus olan kin ve nefretine karşılık onun oğlu Ekrem'e samimi bir sevgi besler, bu çocuğun validesiyle

hiçbir münasebetinin olmamasını arzu ederdi. Niçin? Bunu bilemiyordu. İhtimal ki çocukluğunda yaptığı gibi Ekrem'i validesinden ayırarak onu kızdırmak ve aşağılamak için... Fakat şimdi Ekrem büyüdükten, istediği gibi özgürce hareket ederek validesine de gitmeye başladıktan sonra artık yeni istek elde edilemezdi. Fakat şimdi İkbal'in kalbini, kendisi de farkında olmaksızın, yeni bir kurt gibi başka bir kıskançlık hissi kemiriyordu. Az zaman evvel bir toplantıda Neşide'ye tesadüf etmişti. Daha üç sene önce Neşide'yi başka bir defa görmüş, katiyen ehemmiyet vermemişti. Çünkü o zaman Neşide on beş yaşlarına gelmiş bir genç kız olmakla beraber, cılız, soluk, mahcup bir çocuk, ışık görmediği için açılamamış bir çiçek gibiydi. İki sene evvel Ekrem'in mektep tahsilini tamamlayarak Selanik'e geldiği ve sık sık validesine gittiği zaman Neşide ile masumane bir ilişkiye başladıklarını, iki hemşirenin[1] bu çocukları namzet etmek[2] gayesinde olduklarını, Ekrem'in ağzından kaçırdığı kırık dökük cümlelerden çıkarmış, anlamıştı. Fakat o zaman bu hadiseye ehemmiyet vermiyordu. Ama Neşide'yi son gördüğünde kalbine yakıcı bir his düştüğünü duymuştu.

Üç sene evvel gördüğü Neşide büsbütün değişmiş, açılmış, saçılmış, olgunlaşmış bir kadın, bütün tazeliğiyle gelişmiş pek güzel bir çiçek olmuştu. İkbal, otuz beşine yaklaşmakta olduğu halde fevkalade bir tazelik muhafaza etmişti. Mükemmel güzelliğiyle pek böbürlenirdi, Hüsrev Bey takımına karşı kendinde bulduğu yegâne üstünlük delili bu Allah vergisi güzelliğiydi. Fakat o gün karşısında gördüğü Neşide bütün üstünlük gururunu yıkmış, kendisini ezmişti. Kendine, güzelliğine olan itimadına rağmen itirafa mecbur oluyordu. Bu inkâr edilemeyecek pek aşikâr bir hakikatti. Neşide kendisinden daha güzel, daha seçkin, daha cazibeliydi. Uzun bakışlarla gizli gizli onu süzmüş, incelemiş, onda kusurlar, kabahatler, kabalıklar aramıştı. Bunları bulabilsey-

---

1 Hemşire: Kız kardeş.

2 (Halk ağzı) Söz kesmek, yavuklamak.

di avunur gibi olacaktı, fakat hayır. İnatçı bir merakla aradığı kusurlardan hiçbirini bulamamıştı. Uzun boyu, gayet orantılı, ince fakat fıstık gibi dolgun endamı, uzunca boynu üzerinde mil üzerine konmuş gibi gayet kolayca ve rahatça hareket eden başının güzelliği, mavi tahrirli gözlerindeki[1] hüzünle karışık şuhluğu, gür lepiska saçlarının o güzel başı ulvi bir dalgalı nur gibi taçlandırışı kıza fevkalade bir güzellik bahşediyordu. Ateşli dudakları üzerinde uçuşan daimi bir tebessüm kızı herkese samimiyet, sevgi gösterir gibi seçkin bir nezaket içinde bulunduruyordu. Bilhassa gençliği, tazeliği, körpeliği kendisine her açıdan bir üstünlük hakkı veriyordu. Ayrıca Neşide'nin bütün o tebessümleri, şuhluğu içinde öyle asilce bir vakarı, o kadar kibarca halleri vardı ki kendisine karşı hayret ve hayranlıkla beraber bir saygı hissi ve hürmet göstermemek mümkün değildi.

İşte bu kız o gün İkbal'i ezmiş, hiç haberi olmadan onu kahredercesine acı bir yenilgiye uğratmıştı. İkbal o gün akşam evine döndüğü zaman zoraki bir ümit kırıntısıyla saatlerce ayna karşısında durmuş, kendi güzelliğinde Neşide'ye üstün gelecek yönler, incelikler aramıştı. Bu arama esnasında çehresinde ince ince çizgiler peyda olduğunu, güzelliğinin artık uçmaya, solmaya yüz tuttuğunu görmüş, bu durum mağlubiyetine son temyiz hükmünü vermiş, onu günlerce elim bir ıstırap içinde bırakmıştı. Her ne vakit Ekrem'i düşünse elinde olmadan Neşide hatırına gelir, ne vakit Neşide'yi hatırlasa Ekrem'i düşünmekten kendini alamazdı.

Hüsrev Bey takımına olan kin ve nefreti sebebiyle –o öyle zannederdi– isterdi ki Ekrem Neşide'yi sevmesin.

İşte bugün Ekrem çıktıktan sonra İkbal'i yine bu ateşli fikir yakmaya, düşüncesini şiddetli bir baskıyla işgal etmeye başlamıştı. Ekrem şimdi Neşide'yi görecek, onun büyüyüp gelişme çağında birdenbire erişmiş olduğu o fevkalade olgunluğa hayran olacak, iki sene evvel bir çocuk gibi gördüğü, ehemmiyet vermediği kızı bugün çıldırasıya sevecekti.

1 Tahrirli göz: Renkli kısmı çizgi çizgi olan göz, tahrilli.

O bunu istemiyordu. İmkânını bulsa bunu engelleyebilmek için büyük fedakârlıklar etmeye, hatta hayatından, varlığından bir şeyler feda etmeye razı olacaktı.

Niçin? Henüz sebebini o da bilmiyordu. İstiyordu ki Ekrem Neşide'yi görmesin, görürse sevmesin, işte o kadar... Basit bir istek... İhtimal ki Hüsrev Bey takımına olan kin ve husumetinden kaynaklanan bir arzu... O öyle zannediyordu, çünkü henüz hissiyatının mahiyetini anlayıp idrak edemiyordu.

O gün İkbal bu acı düşünceler, kıskançlıklar, ıstıraplar içinde bulunmakla beraber asabi bir gayretle sürekli çalışmış, Ekrem'in odasından çıkmamış, eşyasını mükemmelen düzenlemiş, evin en güzel yataklarından, çeyizlik çarşaflarıyla yorganlarından kendi eliyle ve bütün zarafet hissini dökmeye çalışarak, fevkalade itinalarla yatağını hazırlamış, sonra giysilerinden büyük bir kısmını ütülemiş, toplamış, akşam Rauf Bey gelinceye kadar uğraşmıştı.

Rauf Bey o gün İkbal'i her zamankinden daha asabi ve haşin bulmuştu. Kadın yorgunluğundan, bitap kaldığından bahsederek bir söz söylemiyor, efendiyi ötede bırakmış, gözlerini kapamış düşünüyordu. Ve hep onu düşünüyordu.

Akşam saat sekize kadar beklediler Ekrem gelmedi. İkbal sofrada –yorgunluğu sebebiyle!– hemen hiçbir şey yememişti. Yemekten sonra bey biraz gazetesini okudu ve sonra alışkanlığı üzere erkenden yatağına girdi.

İkbal o akşam yatağına gireceği zaman en iyi geceliklerini seçmiş, öbür odada, Ekrem'e ayrılan odada ayna karşısında saçlarını taramış, Ekrem'in sevdiği ve kendisine hediye ettiği yasemin lavantaları sürünmüş, sonra bu haliyle yatağına girmişti. Yatağında gözlerini kapamış duruyor, düşünüyor, uyumuyor, bekliyordu. Gecenin saat ikisine kadar bu halde düşünceler, endişeler, buhranlar içinde bekledi. Ve kapı çalındığı zaman elinde olmadan asabi bir can atışla yatağından fırlamış, el şamdanını almış, gece gömleğiyle, o perişan haliyle kapıyı açmak için bizzat aşağı inmişti.

* * *

Ekrem, İkbal'i bu haliyle görünce böyle gece yarısından sonra ince gece gömleğiyle aşağılara inmesinin soğuk almasına sebep olacağı için serzenişlerde bulundu. O:

— Kapı çalınınca uyku sersemliğiyle sizi bekletmemek için üzerime bir şey almayı düşünemeden koştum, diyordu.

Ekrem kadının yüzüne bakmadığı için halinde hiç uyku sersemliği olmadığının, yalan söylediğinin farkında olamamıştı.

Yukarı çıktılar, Ekrem'in odasına ışık göstermek vesilesiyle İkbal de girdi. O şimdi sabırsızlıkla Ekrem'i söyletmek, validesinin evinde ne yaptığını, Neşide'nin üzerinde ne tesir bıraktığını anlamak istiyordu. Odaya girince Ekrem buradaki intizama, bütün eşyasının o kadar itina ve zarafetle yerleştirilmiş olmasına, yatağının düzeltilme zahmetine teşekkürler ediyordu. Fakat İkbal bu sözleri dinlemiyor gibiydi.

— Geç kaldınız, şimdiye kadar validenizde miydiniz? dedi.

Ekrem'in validesinde olmadığını ve orada kalmayacağını gündüz kendisi söylemiş olduğu için pekâlâ biliyordu. Fakat sözü doğrudan doğruya oraya getirmek niyetindeydi.

— Ne münasebet, annemde yalnız bir saat kadar kaldım ve ellerinden dar yakamı kurtardım.

— Niçin? Neden?

— Annem hasta olduğumu haber alınca telaşla kıyametler kopardı. Orada kalmam, orada yatmam, doktorların çağrılması, konsültasyon yaptırılması için o kadar ısrar etti ki nihayet, "Pişman oldum, ben hasta değilim" demeye mecbur kaldım. Bereket onlar da bilmem nereye bir ziyarete gitmeye hazırlanmışlar, onları alıkoymamak bahanesiyle ellerinden kurtulabildim.

— O, orada değil miydi?..

— O kim? Neşide mi? Neşide oradaydı. İki senede ne kadar büyümüş, adeta bir kadın olmuş.

— Ve pek güzelleşmiş değil mi?

— Evet, hakikaten daha güzelleşmişti. Fakat öyle kibirle nazlanmaları, edaları var ki... Bunu hiç çekemem. Validemle tabiatlarımızın katiyen uymadığı nokta bu kibir ve gurur

noktasıdır. Ben doğuştan sade ve avamın beğeneceği biri olarak yaratılmışım; validem ve teyzem, aksine, benim hiç çekemediğim o soyluluk, asalet davalarıyla o kadar fevkalade bir kibir ve gurur gösteriyorlar ki bazen bana bile büyüklük taslıyorlar zannedeceğim geliyor. Bu muhit içinde zavallı Neşide de aynı hal ve tavrı almış, yaşlıca kadınlara vakar biraz yakışık alırsa da genç kızlarda pek soğuk ve çirkin oluyor.

İkbal bu sözlerden rahat bir nefes alarak kalbinde bir ferahlama, ruhunda bir genişleme hissetti. Şimdi daha neşeli, daha sakin, daha laubali bir tavırla:

— Nihayet Avrupa'ya gitmek için validenizi ikna edebildiniz mi?

— Ne gezer! Oraya gidip onun gözetimi altında kendimi tedavi ettirmem için ısrar edip durdu ve yarın eşyamı oraya naklettirmeyecek olursam dokuz ay karnında taşıdığının hakkını helal etmeyeceğini söyledi.

— Ee!.. Gidecek misiniz? Pederinize bu hakareti etmeye razı olur musunuz?

— Pederim mi?.. Pederimin bana asla ehemmiyet verdiği yok, gidecek olsam eminim ki hiç de üzülmez.

— Öyle demeyiniz, hem o kadar üzülürüz, bu muameleyi kendimiz için o kadar büyük bir hakaret sayarız ki...

— Rica ederim siz de validem gibi serzenişlere başlamayınız, pederimin üzülmeyeceğini bildiğim halde yine gitmek istemiyorum. Çünkü kendi hesabıma elvermiyor.

— Neden hesabınıza elvermiyor?

— Onu söyleyemem, o benim bir sırrımdır.

Ekrem bu son sözlerini esrarengiz tebessümlerle, kapalı ve manidar bir tavırla söylemişti. Onun maksadı Avrupa seyahati için annesinden para koparmak amacıyla tertip ettiği planları gizli tutmak olduğu halde İkbal buna kendince başka manalar vermiş, yılışmıştı.

Gecenin bu derin, esrarengiz sükûneti içinde evde ses seda işitilmiyor, herkes derin derin uyuyordu. İkbal güya gece gömleğinin açık yakasından dekolte derecesinde görünen parlak göğsünü kapamak bahanesiyle yakasını sıkıştırarak ve

toplanarak öyle bir vaziyet almıştı ki çocuk doğurmamış olan ve bütün tazeliğini muhafaza eden bu kadının vücudundaki uyum ve hoş kıvrımlar ince gömlek altında fevkalade bir güzellik arz ediyordu. Hâlâ elinde tutmakta olduğu şamdanı konsolun üstüne bırakarak ve Ekrem'e doğru iki adım daha yaklaşarak işveli bir hal aldı. Elinin işaretparmağını havaya doğru kaldırarak başını sağa doğru eğip hafifçe sallayarak:

— Ben bu esrarı bilmek isterim, dedi.

Ekrem kadının bu hallerinden şüphelenmeye ve sıkılmaya başlamıştı. Epeyce soğuk bir tavırla:

— Gecenin saat üçü oluyor, ben vapur yorgunluğuyla uykusuzluktan bayılıyorum, siz de bu gecelikle üşüyeceksiniz, sohbeti yarına bırakırsak hiçbir ehemmiyeti olmayan esrarı da anlarsınız, dedi.

İkbal, doğrusu hislerine kapılarak birdenbire pek ileri varmış olduğunu anladı. Epeyce kızarmış, sıkılmış halde rahatlıklar dileyerek çıktı, kendi odasına geçti.

Rauf Bey, kendinden yaklaşık yirmi beş yaş genç kadın almış olan bu zavallı ihtiyar, yatağında mışıl mışıl uyuyordu. İhtiraslarıyla titreyen genç kadın yatağına girmiş, durmadan bir yandan öbür yana dönerek saatlerce düşünmüş ve uyumamıştı.

Bu gece İkbal bu elim düşünceler içinde hislerini çözmeye ve mahiyetini anlamaya muvaffak olmuş, Ekrem'i sevdiğini anlamıştı. Bu hakikat karşısında titredi ve korktu. Bu uğursuz sevdanın kendini karanlık ve kirli felâketlere sevk edebileceğinden korkuyordu. Bu gece elinde olmadan geceliğiyle aşağılara inmiş, sonra Ekrem'in odasına girmiş ve nihayet ona karşı artık başı açık denebilecek derecede hallerle pek ilerilere varmış olduğunu anladı. Ve kesin bir kararla bir daha ihtiyatlı davranmak, Ekrem'i ürkütmemek, özellikle onu Neşide'den uzak tutmak ve soğutmak için çalışmak gerektiğine hükmetti.

* * *

İkbal bu gece verdiği karara büyük bir azim ve kararlılıkla uygun hareket ediyor, Ekrem'e hislerinden hiçbir renk

vermemeye uğraşıyor, yalnız onu kaçırmamaya, sık sık görmeye, mahrem hayatına girmeye, onun samimi hislerini, gönül sırlarını öğrenmeye çalışıyordu.

Ekrem de bu zeki, şuh, fettan kadının sohbetinden hoşlanıyor, ona büyük bir abla gibi bütün kalbini açıyor, gençlik çılgınlıklarını, Avrupa'ya gitme emellerini, bütün esrarını döküyordu. Hatta annesini ziyaret ettiği günler orada İkbal için söylenen sözleri bile saf tabiatı ve biraz da boşboğazlığı sebebiyle saklayamıyor, Neşide'nin kendisine karşı bütün kibir ve gururuna rağmen saklamayı ve gizlemeyi başaramadığı hissiyatından aldığı ipuçlarını bile anlatmaktan çekinmiyordu.

İkbal her işittiği, her öğrendiği şeyi bilahare kendi menfaati için ne şekilde kullanabileceğini hesap ederek ezberliyor, bütün zekâ ve şeytanlığıyla Ekrem'i, bu saf, vurdumduymaz genci nüfuz ve tesiri altında bulundurmak için çalışıyordu. Ve muvaffak oluyordu.

Ekrem, Paris'e giden arkadaşı Bedri'yle haberleşmekteydi. Kendisini bekleyen Bedri, bir aya yakın zaman geçtiği halde hâlâ gelmemiş olmasından dolayı sabırsızlanıyor, ona sitemler ediyor, bir an evvel Paris'e gelmesi için davet ediyor, hatta hatta baskı yapıyordu.

Bedri ayrıntılı mektuplarında Paris sefahat âlemlerinin İstanbul'unkilerle kıyaslanamayacak derecede parlak olduğunu, orada ne başarılar elde ettiğini, ne âlemler geçirdiğini bütün tafsilatıyla yazıyordu.

Ekrem, iki genç arasında alınıp verilen bu büsbütün açık, pek laubali mektupları bile İkbal'den saklamıyor, bunları da ona okuyor, yazdığı cevapları gösteriyor, onunla bir arkadaş gibi bütün samimiyetiyle dertleşiyordu.

Sonra bir gün Bedri'den gelen bir mektup yeni bir safha, yeni bir âlem gösteriyordu. Bedri orada Genç Türkler arasına girmiş, hamiyetli insanlar âlemine, Ahrar[1] zümresine

---

1 "Hür insanlar, hürriyet taraftarları" anlamlarındaki bu kelimeyi, İttihatçılar gizli cemiyet oldukları dönem kendileri için bir sıfat olarak kullanmışlardır.

dahil olmuştu. Bu âlemlerde işittiği vatanperverce sözleri, dinlediği fedakârca teşebbüsleri, öğrendiği büyük emelleri kendisine de bir iftihar payesi çıkarmak için bir gurur hissiyle Ekrem'e bütün tafsilatıyla yazıyor, vatanı bu karanlık istibdat afetinden kurtarmak için bütün aydın fikirli gençlerin fedakârca gayretlerle çalışmaları gerektiğini, bir koyun sürüsü gibi sağılan, yünü kesilen, hatta o kadarıyla da yetinilmeyerek derisi yüzülen, eti yenen bu zavallı ahaliyi zalimin zulmünden kurtarmanın ve onları uyandırmanın her hamiyet sahibinin borcu olduğunu söylüyordu. Ve, "Sana Fransız postasıyla burada çıkan *Meşveret*[1] gazetelerinden bir paket gönderiyorum, bunları orada tanıdıklarına dağıt; herkesin bu despot hükümetimizin mahiyetini anlamasına hizmet etmek borcumuzdur" diyordu.

Ekrem bu mektubu da İkbal'le beraber okumuş ve gelen gazeteleri eve getirmişti. Bunları da beraberce okudular. Ekrem:

— Ben bunları ne yaparım? Burada tanıdığım samimi dostlarım yok ki onlara vereyim. Hâlihazırda bu gazeteler bir insan için memleketimizde kolera mikrobundan daha fena bir musibettir. Elimde bir gazete tutacak olurlarsa hapislerde çürümek, Fizan'a[2] sürülmek işten bile değil, diyordu.

İkbal ona nasihatler etti. Bu belalı şeylere girişmemesini söylüyordu. Bedri'nin mektuplarından hamiyet hisleri galeyana gelen, Paris'e gittiği vakit o vatanperverler arasına karışmak emelleri besleyen Ekrem, "Paris'e gittiğim vakit bu gazeteleri bir kenara attığımı, dağıtımı için hiçbir çaba göstermediğimi, hiçbir işe yaramadığımı nasıl itiraf edebilirim?" dediği zaman İkbal, "Görülüyor ki hâlâ çocuksun. Kendi mevkiini, şerefini, menfaatini koruyabilmek için tedbirler almayı, bir küçük yalan söylemeyi bile beceremi-

---

1 1 Aralık 1895 tarihinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin resmi yayın organı olarak Paris'te yayına başlamış olan gazete.

2 Libya'nın güneyinde yer alan ve II. Abdülhamid döneminde bilhassa Jön Türkler'in sürgün yeri olmasıyla meşhur şehir.

yorsun. Paris'e gittiğin vakit bütün bu gazeteleri dağıttığını, hiçbir fedakârlıktan çekinmediğini söyleyecek olursan bu sözlerini kim doğru mu yalan mı diye araştıracak?" demişti.

Ekrem bu gazeteleri dağıtmaktaki tehlikeden ziyade Selanik'te henüz pek tanıdığı, bildiği genç olmadığı için doğan zorluklar nedeniyle gerçekleştirmekten âciz olduğu başarıyı, İkbal'in tarifi üzerine yorumlayıp kendine bir iftihar payesi çıkarmak için yalan söylemeye razı olmuş, Bedri'ye yazdığı mektupta bütün gazeteleri dağıttığını belirtmişti.

Bu mektup üzerine şimdi artık her Fransız postasıyla Bedri'den bir paket, o zamanın tabirince, muzır gazeteler geliyor, Ekrem ne yapacağını bilmediği bu gazeteleri İkbal'le beraber okuduktan sonra konsolun bir gözüne atıp bırakıyordu.

Bedri'den gelen mektuplar cemiyet namına takdirler, teşekkürler belirtiyor, burada bir şube daha teşkil edebilmek için çalışmasını, gazetelere abone kaydederek bedellerini göndermesini tavsiye ediyordu.

***

Şimdi artık Ekrem adeta hiddet denebilecek bir asabilik hali içindeydi. Zaten pederinin evinde kaldığı için kendisine şiddetli bir kırgınlık göstermekten geri durmayan validesi Avrupa'ya gitmesine kesin bir mukavemetle muhalefet ediyor, Ekrem'in Avrupa'ya firarına imkân bırakmamak için, ona para vermek hususunda da eskisi kadar cömertçe hareket etmiyordu. Ekrem Selanik'te tam bir çaresizlik içinde kalmıştı; validesi kendisiyle barışmak için şart olarak evlenmeye rıza göstermesini öne sürüyor, "Bir tek evladım var, mürüvvetini görmeyi istemek hakkımdır. Torunlarımı görmek, sevmek isterim. Bak Neşide yirmisine geliyor, kızın artık çağı geçecek ve görüyorsun ki seni seviyor. Böyle bir kız Selanik'te değil vallahi dünyada nadir bulunur; asaleti ve soyluluğu herkesçe onaylanmış, serveti ve zenginliği mükemmel, güzelliği göz kamaştıracak kadar fevkalade, terbiyesi, nezaketi, güzel ahlakı herkesi hayran bırakıyor; işte bu kız, bu yüce hazine seni seviyor ve sana verilmek isteniyor. Saadetin ayağına gelmiş de hâlâ nazlanıyorsun.

Avrupa'ya gidecek de ne koz koparacaksın, gidenleri gördük. Sefahat girdabına düşüp kayboldu gittiler. Mümkün değil ben seni oraya bırakmam" diyordu.

Ekrem'in tedavi için gitmek, sonra kırk elli gün zarfında geri dönmek hakkında ettiği ısrarlar, verdiği teminat validesinin kibirli inadına karşı hükümsüz, tesirsiz kalıyordu.

Ekrem validesinin bu inadından şiddetli bir öfke hissetmekteydiyse de validesini ikna etmeye bir çare bulmak ümitleri henüz yok olmadığı için onu kırmak, gücendirmek istemiyor, yalnız İkbal'le dertleştikleri zamanlar ona bütün bu acı öfkesini döküyordu.

İkbal, Ekrem'in bu kırgınlık ateşini sürekli körüklüyor, alevlendirmeye, ana ile evlat arasını büsbütün bozmaya, Ekrem'in Neşide'yi alabilmesi ihtimalini kesin olarak ortadan kaldırmaya çalışmaktan geri durmuyordu. O şimdi Ekrem'in bu kırgınlık ve öfkesi üzerine Hüsrev Bey takımı hakkındaki bütün kin ve art niyetine bir zemin bulmuş ve yol vermişti. Artık Ekrem'den çekinmiyordu. Ona validesinin, teyzesinin, Neşide'nin sayısız ayıplarını sayıyor, maksatlı iftira-lar etmekten çekinmiyordu.

Bir gün yine bu kin, garaz ve intikam arzusu hislerine büsbütün mağlup olduğu bir sıradaydı ki Ekrem'e:

— Ben size hürmet ettiğim için söylemek istemiyorum, yoksa ben onların daha nelerini bili-yorum; nelerini ki... diye esrarengiz, karanlık bir ima ortaya atmıştı.

Bu sözden heyecanlanan ve öfkelenen Ekrem protesto etti:

— Validemin, teyzemin kibir ve gururlarını, hoppalıklarını, süslenme ve tuvalet hususundaki külfetli aşırılıklarını, kendilerini göstererek gurur duygularını beslemek emellerini bilirim. İnkâr etmem. Fakat kendilerinin bundan ileri gitmeye asaletleri, namus gururları, terbiyeleri kesinlikle manidir. Buna da eminim, demişti.

Ekrem'in Hüsrev Bey takımından bahsederken asaletlerini, terbiyelerini, iffetlerini ileri sürmüş olmasını İkbal kendisine karşı bir iğneleme ve aşağılama şeklinde değerlen-

dirdi. Kin ateşi büsbütün alevlendi. Coşan kin duygusunu kalbinde saklamayı başararak, dışarıdan kapalı, manidar bir tebessümle başını sallayarak:

— O kadar emin olmayınız, asaletine, terbiyesine, ahlakına en fazla mağrur olanlar çoğunlukla en çirkin hareketlere cesaret edenlerdir. Ben bildiklerimi söyleyemem; siz takip edin ve araştırın, anlarsınız. Size masumane, sahte duruşlarla âşıkane bakışlar atan Neşide Hanımefendi'nin de her gece yalının deniz kenarına sandallarla gelen genç beylere, güzel zabitlere,[1] hâsılı sürü sürü âşıklara ne işveler ettiğini ve validesi ile teyzesinin de ona yardımcı ve hempa olduklarını öğrenmekte güçlük çekmezsiniz! demişti.

Bütün hissiyatıyla isyan eden Ekrem, İkbal'i daha şiddetli protestolarla yalanladı. Fakat kalbine kemirici bir kurt gibi zehirli bir his, bir şüphe girmişti.

* * *

O gece Ekrem uyuyamamıştı. Şimdiye kadar kendilerine karşı kayıtsız gibi göründüğü, ne kadar derin bir bağlılık hissi olduğunu takdir edemediği validesi, teyzesi ve nişanlısı demek olan Neşide hakkında söylenen bu sözler kalbini ve bütün varlığını sarsmıştı. Ne demek, onlar bütün o gururlarına, tenezzül etmemelerine rağmen adi, hafif, hoppa kadınlar gibi yalının rıhtımlarından sandallarla geçen genç zabitler ve beylere işveler etsinler!.. Bu mümkün müydü? Kesinlikle buna inanmak ve ihtimal vermek istemez, fakat kalbinden o şüpheyi de yok edemezdi. Şimdi hayalinde validesi, teyzesi ve Neşide beraber hafifçe giyinmiş, süslenmiş yalının sahildeki bahçesinde oturmuş olarak canlanıyor, onların erkeklerin laf atmalarına gülüşmeler ve işaretlerle karşılık verdiklerini görür gibi oluyordu. Kendisinin İstanbul'da peşlerine düşüp takip ettiği birtakım hafifmeşrep, kadınlık haysiyetini koruyamayan hanımların kendisine karşı yaptıkları yılışıklıkları, ettikleri işaretleri, o gülüşleri, o laf atmaları düşünüyor ve bu durumları şimdi validesine, teyzesine ve

1 Osmanlıda subay.

Neşide'ye kondurup tasavvur ettiği zaman soğuk terler döküyor, vücudunun bütün tüyleri dikiliyor, hatta validesi de dahil olarak bunların hepsine ve Neşide'ye bağırmak ve yüzlerine tükürmek istiyordu.

Ne demek?! Validesi, teyzesi ve Neşide... Onlar da, iffet ve vakarlarından şüphe etmek kesinlikle hatırına gelmeyen bu kadınlar da, bir riya perdesi arkasında bu adilikleri, bu alçaklıkları yapmaya muktedir miydiler?.. Bunu havsalasına sığdıramıyordu. Görmek, anlamak, hakikati isterdi. Fakat nasıl? Buna imkân bulamıyordu.

Bir sandal kiralayarak birkaç gece yalı önlerinde dolaşmak, gizlice araştırmak hatırına geldi. Fakat şimdi bunun imkânı olamayacağını düşündü. Çünkü deniz âlemleri zamanı geçmişti. Denizde geceleri sandal gezileri artık yasaklanmıştı. Zira kasım ayındaydılar.

Bu düşünce şimdi Ekrem için elim bir dert olmuştu. Validesi, teyzesi ve Neşide için bu hallerden utanç duyuyor ve bilhassa umursamadığını zannettiği Neşide'yi kıskandığını hissediyordu. Neşide, kendisine o kadar mağrur haller içinde ancak bir göz ucu bakışıyla iltifat göstermeye tenezzül eden bu kız, başka erkeklere, ihtimal ki adi birtakım züppelere esirgemeden işaretler, temennalar,[1] tebessümler etsin ha! Bu mümkün müydü? Bunu öğrenmek, bu hakikati anlamak lazımdı.

Bunu anlamaya bir yol bulmak için günlerce çareler düşündü. Birkaç gece saatlerce validesinin yalısı etrafında dolaştı, pencereleri gözetledi, öyle etrafta zamparaların dolaştığına delalet edecek hiçbir hal göremedi. Fakat araştırma yoluna girdikçe artık duramıyor, kuşkusu artıyordu ve bu kuşkuyu şimdi araları epeyce soğuk olan İkbal bir kin ateşiyle alevlendiriyor, imalı sözlerle körüklüyor, körüklüyordu.

Nihayet bir adım daha ileri gitmek için cesaret buldu. Büyükbabasının konağında bir ihtiyar Arnavut emektar

---

1 Temenna: Hafif öne eğilip kalkarken sağ eli dizden yukarıya doğru kaldırarak ağza ve başa götürerek verilen selam.

vardı. Zülfikar validesine ve teyzesine lalalık[1] etmiş pek eski bir emektar olduğu için konağın bir nevi kâhyasıydı. Ekrem o gün buna müracaatla:

— Zülfikar Ağa, konağın etrafında olan biten şeylerden senin malumatın var mı? dedi.

Zülfikar hayretle sordu:

— Nasıl şeyler?

— Konağın etrafında yaz geceleri sandallarla deniz tarafından birtakım şık beyler, genç zabitler yalıya yaklaşıyor, yalıdan kadınlar onlara temennalar ediyor, laflar atıyorlarmış, bilmem daha neler neler oluyormuş!..

İhtiyar Arnavut şaşkın bir vaziyette Ekrem'in yüzüne dikkatli dikkatli bakarak:

— Sen çıldırdın mı Küçük Bey? Bu dediğin şeyler bizim yalının etrafında mı oluyormuş?!

— Evet, bunu herkes söylüyor, dillere destan olmuş.

— Herkes söylüyor, kim söylüyorsa halt ediyor ve yalan söylüyor.

— Fakat ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

— Ben ateş, duman bilmem, şunu bilirim ki bizim konakta böyle maskaralıklar olmadı, olamaz! Ben sağ oldukça olmasının imkânı da yoktur. Ne diyorsun Allahını seversen, bizim yalı tarafına erkekler gelsin, kadınlara temenna etsin ha! Vallahi billahi bir tabancada gebertmezsem bana Arnavut Zülfikar demesinler.

— İyi ama sen görürsen gebertirsin, bu işler senin gözün önünde olmaz.

— Benim gözümün önünde olmazsa hiç olmuyor demektir. Ben bu evin en eski köpeğiyim; başka işim gücüm yok, vazifem konağı korumaktır. En çok korunacak şey ise namustur. Hanımlar ihtiyar Zülfikar'ı sandalın burnuna bindirmedikçe asla denize çıkmazlar. Sokağa çıktıklarında daima ben arkalarındayım, arabaya bindiklerinde her vakit ben arabacının yanındayım. Sonra bu dediğin şeyler ne vakit, nerede oluyor?

---

1 Lala: Bir çocuğun bakımı ve eğitimiyle görevli erkek terbiyeci.

— Ne bileyim ben?

— Bilmiyorsun da a paşam, ne söylüyorsun? Hiç bizim hanımların öyle maskaralıklar yapması mümkün mü, bunu sen kimden duydun?

— Beni ikaz için bir dostum söyledi...

— İyi kaz, kötü kaz bilmem! Bu işi, bu sözü temizlemek lazımdır. Kim söylediyse haber ver de soruşturalım.

— Neyi soruşturacaksın? İşte ben soruşturmaya çalışıyorum da sen hiçbir şey bilmiyorsun.

— Nasıl bilmiyorum, nasıl bilmiyorum. Bu konak etrafında bir şey olsun da ben haber almayayım mümkün değildir, hiçbir şey olduğu yok. Sana her kim ne söylediyse yalan söylemiş ve iftira etmiştir. İş hepimizin namusudur, o yalancıyı bulalım da bu iftiraları niçin ettiğini anlayalım ve beraberce hakkından gelelim.

— Sen bu sözlerin iftira olduğundan emin misin? Ben senin sözüne inanırım.

— Allah'ın varlığından emin olduğum kadar.

— Öyleyse bana bırak, bu iftiraları edenin ben hakkından gelirim.

***

Bu sözler Ekrem'i utandıran o endişeleri, üzüntüleri gidermiş, fakat yerine İkbal'e karşı sönmez bir hiddet ve şiddet getirmişti. Ve bu şiddetli öfkeyle doğruca pederinin evine gitti.

Ekrem eve girip yukarı çıktığı zaman kendisine tahsis edilmiş olan misafir odasında birçok kadın sesi, hep bir ağızdan söyleyen kadınların sözleri, kahkahaları, kihkihileri işitiliyordu. Tereddüt etti. Eve, İkbal Hanım'a ziyaretçiler, misafirler gelmiş olduğunu anladı. Bu kadınlar oradayken odasına gidemezdi. Öteki odalardan birine geçmeye gönlü razı olmuyor, İkbal'in odasında olmayı kendisine bir alçalma ve hakaret sayıyordu. Kendisine ayrılmış olan oda kendi malı, kendi mahremiyet alanıymış gibi oraya girerek orada İkbal'e istediği gibi serzenişler etmeye, öfkesini dökmeye, onun bütün iftiralarını, iğrenç garazlarını yüzüne vurmaya

muktedir olabilecekti. Fakat şimdi başka bir odaya geçecek, başka bir yerde bulunacak olursa merkezini kaybetmiş gibi orada yabancı kalacağını, istediği gibi konuşamayacağını hissediyordu. Saatine baktı, saat dördü geçiyordu. Kendi kendine mırıldanarak, "Bunlar akşam ezanına kadar burada kalacak değiller ya!.. Şurada sokaklarda biraz gezinir, gelirim. O vakte kadar misafirler çıkmış olurlar, yeter ki pederim eve gelmeden evvel o melun aşüfteyi yalnız bulup istediklerimi söyleyebileyim..."

Serbest serbest yukarı çıkmıştı. Kadınlar gürültüleriyle onun gelişinden asla haberdar olamamışlardı. Fakat şimdi merdivenleri inerken yine aynı gürültülü konuşmalar içinde olan hanımların işitebilmelerinden çekinerek gayet yavaş adımlarla yürüyüp kendini kapıdan dışarı attı.

Mahallelerin tenha sokakları içinde üzgün tavırla, şaşkın gibi dolaşıyordu. Ne kadar dolaştığını tahmin edemiyor, fakat pek bitap kalmış olmasından, yorgunluğundan epey zamandır gezdiğini zannediyordu. Saatine bakıp da henüz on dakika geçmemiş olduğunu görünce hayretler içinde kaldı. Böyle bekleyiş ve heyecan anlarında sayılan saatler ve dakikalar ne kadar olağanüstü bir yavaşlıkla geçebiliyordu!.. Bu defa daha büyük bir lamelif çevirmek[1] düşüncesiyle aheste bir yürüyüş aldı. Hiç tanımadığı sokaklardan geçiyordu. Bir aralık henüz mektepten çıkmış birtakım mini mini külhanbeylerinin bütün mektep kitaplarını bir çeşme harabesi üzerine bırakarak meydanda ceviz oynamakta, kayıtsız ve fütursuz bir neşeyle, saf bir sevinçle gülmekte, söylemekte olduklarını seyre daldı. Bu manzara kendisine fevkalade etkiledi. Şimdi kendi çocukluğunu düşünmeye başlamıştı. O, böyle kelebekler kadar serbest çocuklar gibi neşeli bir hayat görmemiş, tatmamıştı. Daha kendini anlamaya başladığı zaman, validesinin evinde pederi tarafından kapılıp kaçırılır endişesiyle bir tutuklu gibi daima kısıtlamalar altında, ev içinde yaşatmışlardı. Sonra pederinin evine

1 Lamelif çevirmek: Bir yerden uzaklaşmadan bir süre dolaşıp geri gelmek, dolaşmak.

geçtiği, orada az bir zaman kaldığı esnada da aynı kısıtlamalar altında kapalı tutulmuş ve nihayet İstanbul'a, Mekteb-i Sultani'ye getirilerek cumaları bile çıkamamak kaydıyla yatılı yazılmıştı. Bu mahalle çocuklarının hayat tarzı, onlara mahsus külhanbeyi tabirleriyle konuşmaları, o tuhaflıkları, o teklifsizlikleri ona büsbütün başka, görülmemiş, yaşanmamış bir hayat gibi geliyordu ve bu hayat tarzını tatmadığı için kalpten hayıflandı. Bu çocukların seyrine o kadar dalmıştı ki kendisinin o mükellef, itinalı, zarif kıyafetiyle altın başlı bastonu, zarif eldivenleriyle bu fakir mahalle içine hiç yakışmadığını gören mahalle kadınlarıyla ihtiyarlarından birkaç kişinin biraz ötede durmuş, kendisini seyretmekte ve kendisine dair kim bilir ne gibi sözler söylcşmekte olduklarının farkına bile varamamıştı.

Bu seyir Ekrem'i epeyce dinlendirmiş, asabını yatıştırmıştı.

Siyah feraceli, yaşmağını[1] başına atmış orta yaşlı, ihtiyarlığa daha yakın, belki de çok doğurmaktan ihtiyarlamış bir kadın oraya gelip de çocuklardan ikisini tekdirlerle, azarlarla oyundan ayırarak önüne kattığı ve bu suretle grupları, eğlenceleri bozulan diğer çocukların da yine lakayt, fütursuz tavırlarıyla söyleşerek gülüşerek dağılmaya hazırlandıkları sırada Ekrem de oradan uzaklaştı ve saatine baktığı vakit beşi geçmiş olduğunu memnuniyetle gördü; seri ve asabi adımlarla pederinin evine doğru yürümeye başladı.

* * *

Ekrem öfke dolu, somurtmuş bir şekilde odasına girdiği zaman İkbal'i orada henüz çıkmış olan misafirlerin geride bıraktıkları dağınıklığa çekidüzen vermek, öteye beriye attıkları kestane ve elma kabuklarını toplamakla meşgul buldu.

Kadın Ekrem'i yine her zamanki gibi şuh bir eda, büyülü bakışlarla karşılamaya hazırlanırken ondaki patlamaya ve

---

1 Eskiden kadınlar dışarı çıkarken ferace giyerlerdi. Gerdan altında kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerine benzer bir üst giyeceği olan ferace, yalnızca gözleri açıkta bırakan yüz örtüsü yaşmakla birlikte kullanılırdı.

köpürmeye hazır öfke emarelerini görünce duraladı. Zeki kadın bir fırtına kopacağını anlamış ve bunun neden kaynaklandığını da derhal yakinen tahmin etmişti. Şimdi bu fırtınanın önünü almak için mülayim, mütebessim, yapma bir tavırla:

— Neyiniz var? Sizi pek yorgun, biraz hasta gibi görüyorum, dedi.

Ekrem bu sözlere cevap vermeye lüzum görmeyerek hemen şiddetli bir hücum hazırladı:

— Siz validem ve teyzemin, Neşide'nin erkeklerle eğlendiklerini, kepazece laf atmalara müsaade edip karşılık verdiklerini kimden haber aldınız? Söyleyiniz, kimden haber aldınız?

— Bunu herkes biliyor, herkes söylüyor...

— Bu herkes dediğiniz kim? Herkes içinden bana bir kişi gösteriniz kâfidir. Ben ona gider, bugün siz pederimin zevcesi olduğunuz için size karşı gösteremediğim bütün hiddetlerimi, hakaretlerimi, isyanlarımı göstererek onun ne kadar alçak bir iftiracı, ne derece kötü niyetli bir aşağılık olduğunu bağıra bağıra yüzüne karşı söyler ve içimi rahatlatmaya çalışırdım. Evet, bu herkes dediklerinizden hiç olmazsa birisini söyleyiniz.

— Size filan filan hanımlar diyecek olsam sonuç ne olacak? Hiç! Siz onları görüp hiddet ve öfkenizi gösteremezsiniz ki...

— Sizin ne vazifeniz! Ben onları bulamazsam kocalarını, kardeşlerini, hâsılı kim olursa erkeklerini bularak o alçak kadınlara da işittirebilecek şikâyetlerle hakaretlerini, iftiralarını kendilerine iade edebilirim ya...

— Sizin edeceğiniz hakaretlere âlem sessiz mi kalır zannedersiniz? Onların dillerini kedi yememiş ki size karşılık veremesinler. Ne diye hakaret edeceksiniz?

— Ne diye mi?.. Bütün söyledikleriniz iftira, garaz eseri, alçaklık, yalancılıktır diyeceğim.

— Ya onlar sözlerinin hakikat olduğunu iddia eder, hakaretlerinizi iade ederlerse!

— Yalan! Yalan! Hakikat dediklerinizin hepsi iftira, hepsi alçaklık! Onların iffet ve namusunu, kibarlıklarını, asaletlerini, güzelliklerini, hâsılı sizde bulunmayan bütün meziyetlerini çekemeyerek, kıskanarak, hasedinizden iftiralar ediyorsunuz... Anladınız mı?.. İftira ediyorsunuz! Alçaklık ediyorsunuz! Hem utanmadan namuslu bir valideye ettiğiniz iftiraları evladına söylemekten çekinmeyerek onun hayatını zehirlemek, evladın valideye olan hürmetini sarsmak, yıkmak, bir aileyi berbat etmek kadar alçakça bir cesaret gösteriyorsunuz...

Ekrem artık bu sözleri doğrudan doğruya İkbal'e söylüyor ve taşmış, kabarmış gazabıyla gözleri dönmüş, ağzı köpürmüş, kendini kaybetmiş bir halde bulunuyordu. O kadar ki bu sırada eve gelmiş, yukarı çıkıp bulundukları odanın kapısının önünde hayret ve üzüntüyle dikilmiş kalmış olan pederinin gelişinden haberdar bile olamamış, onu görememişti.

İkbal, Rauf Bey'in geldiğini görünce hakarete uğramış mazlum bir masum tavrı takınarak ağlamaya hazır, sahte bir vaziyette Rauf Bey'e hitaben:

— Görüyor musunuz? O kadar fedakârlıklarla dişinizden tırnağınızdan artırarak iyi bir tahsil ve terbiye vermeye çalıştığınız oğlunuzun validesi makamında olan karınıza karşı ettiği şu muameleyi, şu hakaretleri görüyor musunuz? Hem bu hakaretler niçin bilir misiniz? Sizin uygun görmeyeceğinize rağmen ona vermek istedikleri bir kızın, o Neşide Hanımefendi'nin kendisine eş olmaya layık olmadığını anlatmaya çalıştığım için.

Bu sözler, bu fitneci laf çevirmeler, şu melun kadının gösterdiği melunca zekâ, öfke ve gazabını bir kat daha alevlendirmişti. Bu yılan gibi süslü fakat zehirli kadının üzerine hücum etmek, yüzüne tükürmek arzularına pek güçlükle direnebiliyordu.

— Siz yalnız Neşide'den bahsetmiş olsaydınız, iftiralarınız onunla sınırlı kalsaydı taarruzlarınıza ehemmiyet vermemeye, sözlerinizin kıskançlıktan kaynaklanan bir

husumet olduğunu düşünerek hatta araştırmaya bile lüzum görmemeye çalışabilirdim. Halbuki siz, kindar kötü hislerinizle valideme de maksatlı olarak iftiralar etmeye, hafiflik pisliğini sürmeye çalıştınız ve beni günlerce valideme, varlık sebebim olan iffetli, masum, muhterem bir valideye karşı iffetinden şüpheler, tereddütler, elim, karanlık, utanç verici düşünceler içinde bıraktınız. Validemi araştırmak ve gözetlemek gibi üzücü bir mecburiyete attınız. Ondan şüphelerimi başkalarına açmaya, ahmakça uğursuz itiraflarda bulunmaya kadar vardım. Bütün gözetlemelerim, bütün araştırmalarım onların saf, pak, ulvi, iffetli, onurlu olduklarını, kötü niyetlilerin pek alçak ve aşağılık mertebelerinden onlara doğru atmak istedikleri çirkef iftiranın kendilerine ulaşamayacak derecede yüce ve pak olduklarını ispat etti. Yalan söylediniz! Tekrar ederim, iftiralar ettiniz!

— Ben yalan söylemem. Ben size layık olmayan bir kızı sizi aldatarak vermelerine mani olmak, pederinizin namus ve haysiyetini korumak için size bütün hakikatleri söylemekten çekinmedim. Sözlerimin hakikat olduğunu, Hüsrev Bey takımının ne mal olduğunu pederiniz de bin kere işitmiştir, o da biliyor.

Ekrem bu yılanın tavırlarından fesatlık zehri saçtığını, yalan söylediğini anlıyordu. Bunda asla şüphesi yoktu. Fakat bu kadının yalan söylemek, iftiralar etmek hususunda da bu kadar serinkanlı tabii bir hal ortaya koymak, kendini masum ve doğru sözlü göstermek için hissiyatına ve nefsine bu derece üstün gelmek hususundaki güç ve maharetine hayretler ediyordu ve bundan korkmaya başlamıştı. Kadının pederini şahit gösteren son sözleri üzerine büyük bir hayretle bir kere de pederinin yüzüne baktı.

Rauf Bey karısının esiri, oyuncağıydı. Onun nüfuz ve tesiri altında yaşamaya o kadar alışmıştı ki şimdi kendisinin şahit gösterildiği bu pek mühim meselede ne söyleyeceğini şaşırıp kalmıştı. Gerçekten de İsmet ve Nihal hanımların ve son zamanlarda Neşide'nin iffet ve ahlakı aleyhinde birçok söz ve rivayet işitmişti. Fakat bütün bu sözleri kendisine

nakleden İkbal'di. İkbal'in iddiasını teyit için yine ondan işittiği sözlere dayanarak şahitlik etmenin ve bu şahitlikle hakikaten pek sevdiği ve hürmet ettiği oğlunun, şu dağ gibi delikanlının namusunu şaibede bırakmanın, hayatını sarsmanın kabul edilebilir olamayacağını takdir ediyordu. Bunun için bir şey söylemeye cesaret edemeyerek beş on saniye durdu. Sonra:

— Oğlum, validen makamında, benim karıma böyle muamele etmek, bu hakaretlerde bulunmak senin terbiyene yakışır mı? demekle yetindi.

Ekrem pederinin bu yumuşak sözlerinden, üzgün tavrından dolayı üzüldü. Ve bu yılan gibi kadının tesiri altında yaşayan, kim bilir ne kadar âciz, bedbaht olması lazım gelen babasına acıdı. Fakat o dişi canavara karşı olan öfke ve şiddetini yatıştıramıyordu. Dedi ki:

— Fakat babacığım, bu kadın nezdimde iffet ve namusu en mukaddes olan validem için fitneci, kasıtlı iftiralar etti. Ve o iftiralarını bana söylemekten, benimle validem arasına karanlık, müthiş bir uçurum açmaya çalışmaktan çekinmedi.

— Söylediklerimi iftira zannediyor; siz söyleyiniz, iftira mı ediyorum? Onların ne mal olduklarını siz de işitmiş, duymuşsunuzdur, söyleyiniz...

— Ben ne söyleyeyim?

— Bildiklerinizi söyleyiniz. Oğlunuzu bir girdaba düşmekten, bir felaket içine atılmaktan koruyacaksınız.

İkbal bu sözlerini Rauf Bey'e karşı adeta bir tehdit ve zorlama tavrıyla söylüyor, onu ister istemez söyletmek istiyordu.

Fakat baba söyleyeceği sözlerin ne müthiş bir tesir yaratacağını bildiği, özellikle bu sözlerin doğruluğundan kendisi de emin olmadığı için kadının şiddetle etkisini hissettirmek istemesine, tehditkâr bakışlarına rağmen bir şey söylemeye, onun istediği şahitliği yapmaya cesaret edemedi. Şimdi Ekrem'in hiçbir şüphesi kalmamıştı. Kadının fitneciliğiyle babasını da yalancı bir şahitliğe zorlamaya çalışmakta olduğunu anlıyordu. Kalbinde dayanılmaz bir his kendini intikama sevk ediyor, fakat aklıselimi babasının, bu zavallı

ihtiyarın hayatını büsbütün zehirlemeye sebep olacak bir hareketten onu men ediyordu. Evet, intikam arzusuyla şimdi babasına bu kadının ne aşağılık fuhuş düşünceleri beslemekte olduğunu, evladı makamında olan kendisine ne kadar yaltaklanmış, gecelik gömleğiyle odasına girmek, yanına kadar sokulmak derecesinde fuhşa meyil göstermiş olduğunu, kendisinin babasına hürmeten bu kadını müstahak olduğu hakaretlerle ve aşağılamalarla kovmayarak yalnız o tavırları, o emelleri anlamamış görünmekle, bilmezden gelmekle yetindiğini anlatmak istiyordu.

Ekrem'in kinli ve öfkeli bir bakışla kâh kendisine, kâh babasına bakarak tereddütler içinde mücadele ettiğini gören İkbal derhal maksadı ve tehlikeyi anlayıp idrak etti. Fakat bu ihtimal, Ekrem'in kendisini ithama kalkışması ihtimali, onu korkutamadı. Ekrem'in böyle bir cesarette bulunamayacağına emindi. Bununla beraber onu biraz teskin etmeye lüzum gördü.

— Ben halktan işittiğim sözleri size, sizin iyiliğiniz için söyledim. Bu sözler yalansa, araştırmış ve iftira olduğuna kanaat getirmişseniz benim için diyecek bir söz kalmaz. Ben zaten bu sözlerin iddiacısı değilim ki, dedi.

Bu değişim, bu miskince sözler Ekrem'in öfke şiddetine bir de nefret ve tiksinti ekledi. Bu kadını görmek sinirlerine dokunuyordu. Pederine doğru dönerek:

— Babacığım, beni affediniz. Bu olan bitenler üzerine ben burada artık bir dakika bile duramam. Burada kalacak olursam ihtimal ki felaketlere sebep olacak, sizi de bedbaht edecek bir söz söylerim, bir delilik ederim... Bana müsaade ediniz, ben gidiyorum. Yarın eşyamı aldırmak için buraya bir araba göndereceğim. Sizi görmem gerekirse hükümete gelir, orada görürüm.

Ekrem'in bu sözlerini hayretle dinlemekte olan Rauf Bey bir söz söylemeye, onu alıkoymak için bir harekette bulunmaya vakit bulamadı. Ekrem, İkbal'in yüzüne bile bakmaksızın çekip yürümüş, süratli adımlarla merdivenleri inmiş gitmişti.

3

Kadınlar İçinde

O zamanlar Olimpos Meydanı olarak adlandırılan şimdiki Hürriyet Meydanı'nda, Büyük Selanik Kulübü'nün denize nazır geniş balkonunda oturmuş derin derin düşünen Ekrem, gözlerinin önünde duran tabiat güzelliklerini göremiyor, gözleri açık olduğu halde çevresini idrak edemiyordu. Hâlâ o kadar büyük bir tesir altındaydı.

Selanik günbatımı güzellikleriyle pek meşhurdur. Hele sonbaharda rıhtım üzerinden günbatımını seyrederken hissedilecek şairane zevkler başka pek az güzellikten elde edilebilir. Akşamüzeri kâğıt gibi saf ve parlak bir deniz; eski Yunan şairlerinin tanrıçalarına, mitolojilerine merkez olmaya layık gördükleri o yüce, zirveleri daima karla kaplı, beyaz Olimpos Dağları; körfezin doğusunu bir çerçeve gibi çevreleyen bu dağ silsilelerinin üzerinden eksik olmayan, güneşin altın rengindeki son ışınlarının bin ateş rengine boyadığı bulutları, sonra şekilleri ve renkleri tasvir olunamayacak kadar güzel ve parlak olan bu bulutların ışıklarının denize yansıması; öteye beriye gidip gelen yelkenli gemilerin sanki aydınlık bir bahçe içinde uçuşan kelebekleri andırması...

Daha yükseklerde gökyüzü, ateşten rengini yavaş yavaş daha koyu renklere katıp dönüştürerek hoş bir lacivert renk alır.

Bu benzersiz doğa sanatının en büyük güzelliği de resmin canlı gibi değişmesi, gelişmesi sonra gerilemesi, renklerini değiştirerek, bulutların renk ve şekillerini değiştirerek anbean yenilenmesi, seyrine doyulamayacak güzellikler sunmasıdır.

Etrafı hafif bir karanlık istilaya başlamış, sonra kulübün lambaları yakılınca sanki uzaklardaki karanlık birdenbire artmış, batıdaki şafak renklerinin gücü ve güzelliği koyu lacivert zemin üzerinde renk renk yaldızlar kadar parlamıştı.

Ekrem düşünüyordu. Fakat zihni düzenli bir silsile takibiyle düşünemeyerek gergin sinirlerinin etkisine kapılmış, öfke hislerine mağlup olmuş eziliyor, eziliyordu. Hava epeyce serindi, balkona kimse çıkmıyor, kulübün büyük salonlarını dolduran halk kendi âlemlerinde eğleniyor, Ekrem'i kimse görmüyor, onu bu elim sükûnet içinde rahat bırakıyorlardı.

Vakit epeyce geçmiş. Yemeğe gitmek için halk dağılmaya başlamış, caddeler tenhalaşmış, hava büsbütün serinlemişti. Ancak bu serinliğin etkisi Ekrem'i kendine getirebildi ve mırıldanarak, "Oh!.. Üşüyorum" dedi ve kalktı. Hayat gerçeğine geri dönmüş, alelade düşünebilmek kabiliyetini kazanmıştı. Pederinin evinden çıkınca o şiddetli öfke içinde, sinirlerinin altüst olmasıyla düşünmeksizin, elinde olmadan buraya kadar gelmişti. Şimdi ne yapacağını, nereye gideceğini düşünmeye başladı. Bu saatte validesine gitmenin münasip olamayacağını düşünüyordu. Böyle asabi ve heyecanlı bir halde vakitsiz validesinin evine gidecek ve artık orada kalacağını söyleyecek olursa birçok suallere, şüphelere yol açacağını, kadınların merak duygularına karşı açıklamalar bulmakta pek zorluk çekeceğini anlıyordu. Hiç iştahı yoktu. Kulüpte kalmak, bir kafe konsere ve tiyatroya gitmek için de hiç hevesi yoktu. Bütün sinirleri gerilmişti. Vücudunda bir gevşeklik, bir kırıklık hissediyordu. Yatmaya, dinlenmeye o kadar şiddetli bir ihtiyacı vardı ki. "Şimdi nereye gitmeli, ne yapmalı?" diye söylenmeye, düşünmeye başladı.

Selanik'te hiç otelde kalmış değildi. Garsonu çağırdı. Ondan Selanik otellerinin en temizinin hangisi olabileceğini soruşturdu. Nihayet karşıdaki Olimpos Palas Oteli'nde kendisi için iyi bir oda hazırlattırılmasını tembih ettikten sonra kulübün yemek salonuna geçmiş, orada yalnızca bir çorba içebilerek vücudundaki kırıklığın arttığını hissedip kalkmış, otele gitmiş, bitap bir halde yatağa serilmişti.

***

Ertesi gün Ekrem geç vakit uyanabildi. Vücudu o kadar kırık, ağzı o derece paslıydı ki hasta olduğunu anlamakta hiç güçlük çekmedi. Sırtında da şiddetli bir ağrı hissediyordu. Kendisine en çok bu ağrılar endişe verdi. Bunun üzerine bir gayret göstererek yatağından çıkmak, yıkanmak, giyinmek maksadıyla karyoladan indiği vakit yürümek için vücudunda takat olmadığını, başının döndüğünü hissetti. Oda kapısının sürgüsünü açmak ve elektrik düğmesine dokunmakla yetinerek yine yatağına girdi.

Ardından, gelen garsona kendisi için bir doktor çağırılması emrini vermiş, bu hastalığın neden meydana gelmiş olduğunu araştırmaya ve düşünmeye başlamıştı. Rahatsızlığının akşam pederinin evinden o hiddet ve öfkeyle çıkarak süratle iskeleye, kulübe kadar gelmiş, sonra vücudu epeyce terli olduğu halde saatlerce o serin deniz rüzgârına karşı balkonda oturmuş olmasından kaynaklanan alelade bir soğuk algınlığından ibaret olacağını tahmin etti.

Doktor geldiği, kendisini uzun uzadıya muayene ederek sorduğu sorularla rahatsızlığın belirtilerini anladığı zaman:

— Enflüanza olmuşsunuz, bu aralar Selanik'te şiddetli bir enflüanza salgın şeklinde hüküm sürmektedir. Vücudunuzu üşütmekten son derece iyi korumanız lazımdır. Üç gün hiç yatağınızdan çıkmayacaksınız, vereceğim ilaçlara devam edeceksiniz. Üç gün sonra gelip göreceğim, dedi.

Bu söz Ekrem'e dehşet vermişti. Üç gün hiç yatağından çıkmamak!.. Bu dört duvar arasında yapyalnız kapalı kalmak!.. Buna tahammül edemeyeceğini, can sıkıntısından hafakanlara uğrayacağını tahmin ediyordu:

— Fakat doktor, üç gün bu oda içinde yapyalnız çıldırırım.

— Hiçbir şey olmazsınız. Fakat yatağınızdan çıkacak, bilhassa vücudunuzu rüzgâra maruz bırakacak olursanız tehlikeli bir hastalık kapmak muhtemeldir. En müthiş hastalıklar çoğunlukla ehemmiyet verilmeyen enflüanzalardan meydana gelir.

Doktor çıktı. Ekrem düşünüyordu. Bu üç günü yapyalnız, zavallı bir gurbetzede gibi şu tenha oda içinde nasıl geçirecekti? Validesini, teyzesini, Neşide'yi düşündü. Akşam doğruca oraya gitmemiş olduğuna pişmanlık duydu. Fakat şimdi onlara bir haber göndermenin hiçbir faydasının olamayacağını, bilakis onları üzücü heyecanlara ve endişelere düşüreceğini hesap ediyordu. Kadınların bu otele gelme imkânı var mıydı ki!.. Sonra pederini düşündü. Pederini arayacak olsa onun bu hastalık halindeyken kendisine burada bir teselli, iyi bir arkadaş olmaktan çok sıkıntı veren bir yük olacağını, onu gördükçe hep öteki melun kadının hatırına geleceğini, bir de manevi ıstıraplar içinde olacağını hesap etti, ondan da vazgeçti.

Doktorun tavsiye ettiği ilaçları getirtmiş, birçok da gazete aldırtmıştı. Gazete okumaktan da zevk alamıyor, çarçabuk yoruluyordu.

Ekrem üç günü yatağında, hastalığın ve ağrıların verdiği ıstıraplardan çok can sıkıntısından ve yalnızlıktan dolayı oluşan manevi ıstıraplardan etkilenmiş olarak bin müşkülatla geçirebildi.

Dördüncü günün sabahı gözünü açtığı zaman kendini ve vücudunu yokladı. Bir fark ve gelişme olmakla beraber tamamıyla iyileşememiş olduğunu anladı ve doktorun yine kendini alıkoyacağından korktu.

Gerçekten doktor geldiği zaman enflüanzanın etkisinin henüz yok olmadığını söyleyerek üç gün daha yatakta kalmasını ve yeniden düzenlediği ilaçlara devam etmesini tembihledi. Bu defa kendisine süt ve yoğurttan başka kuvvetli bir et suyu ve çorba içmesi için izin verdi.

Bu ikinci üç günlük alıkonma emri Ekrem'e birincisi kadar dehşet vermiş değildi, çünkü bu sükûnet ve yalnızlık içinde gazetelerini, romanını okuyarak yaşamaya biraz alışmış gibiydi. Ve gerçekten de bu ikinci üç gün daha kolaylıkla geçti. Çünkü vücudundaki ağrı ve ıstırapların hafiflemekte olduğunu hissediyordu.

Yedinci gün gelen doktor, Ekrem'i epeyce iyi bulduğu için dizleri üzerine bir örtü almak şartıyla yatağından çıkıp bir koltukta oturmaya, pencereden denizi seyretmeye izin verdi ve üç gün daha kesinlikle odadan çıkmaması gerektiğini, sonra hava iyi olursa çıkabileceğini söyledi.

***

Hastalığının tam sekizinci günüydü, öğleden sonra Ekrem kanepeye uzanmış elindeki romanı okuduğu, ara sıra pencereden denizi, uzakları seyrettiği esnada odaya giren garson:

— Efendim birtakım madamlar gelmiş, sizi görmek istiyorlar, dedi.

— Madamlar mı?.. Nasıl madam? Benim burada tanıdığım madam yok, yanlış olmasın?

— Evet efendim, yanlış değil, üç madam, hanım sizi istiyorlar.

— Hanım, öyle söylesene ayol! Haydi, çabuk buraya buyurun de!

Ekrem gelenlerin validesi, teyzesi ve Neşide olduğunu derhal anlamıştı. Bu sekiz günlük alıkonma içinde insan görmemekten o kadar mustaripti ki can bulmuş gibi fevkalade bir özlemle koşmak, onları karşılamak istiyordu. Fakat bu hastalıktan istifadeyle validesini ikna etmek, ondan para koparıp Avrupa'ya gitmek için verdiği kararları daha etkili bir şekilde uygulamaya koyabilmek için, hiç yerinden kalkmayıp kendisini hasta ve bitap göstermenin, biraz nazlanmanın daha uygun olacağına hükmetti. Dizlerinin üzerine aldığı örtüyü, arkasındaki yastıkları düzelterek onları karşılamaya hazırlandı.

Bir dakika geçmemişti ki kapı açılmış, üç kadın telaş ve heyecanla söylenerek içeri girmişlerdi. Şimdi hepsi birden konuşuyordu:

— Burada hasta olup da bize haber göndermemek doğru mu? Ne oldun, neyin var? Aman yarabbi, ne kadar bozulmuş!.. Kaç gündür hasta yatıyorsun? Bize niçin hiçbir haber göndermedin?

Ekrem her birine ayrı ayrı cevaplar veriyor, bu endişelerden, bu sevgi göstermelerden, bu itinalardan memnun, mesut tebessümler ediyordu. Nihayet validesine hitaben:

— Ben sana hastayım, tedaviye muhtacım dediğim zaman inanmıyordun. Avrupa'ya gitmiş olsaydım hastalığım şüphesiz bu neticeyi varmayacak, böyle yataklara düşmeyecektim, dedi.

— Çıldırdın mı? Ben seni uzaklarda, yabancı bir memlekette yapyalnız bir otel odasında yahut bir hastanede bırakmaya razı olur muyum?

— İşte burada da sekiz gündür şu oda içinde yapyalnız kalmadım mı? Hiç olmazsa Avrupa'da becerikli, mütehassıs doktorlar bulabilecek, şu rahatsızlığımın kökünü kazımaya muvaffak olacaktım.

— Ah vefasız! Sekiz gündür burada yatıyorsun da bize bir haber bile göndermedin.

— Sizin buraya gelebileceğinizi tahmin edemiyordum ki.

— Biz senin burada hasta olduğunu haber alınca artık sabır ve tahammüle imkân bulabilir miydik?

Ekrem gülerek:

— Sahi, benim burada hasta yattığımı nereden haber aldınız?

— Pederinin evinde o uğursuz karıyla bilmem neden kavga ettiğinizi, oradan kaçtığını kadınlardan haber aldım. Çarçabuk iş birçok mübalağalarla dillere destan olmuş. Bizim kulağımıza kadar geldi. Sen oradan kaçınca bize gelmeli değil miydin? Hiç bize de uğramayışın hepimize büyük endişeler verdi. Büyükbabanın hali malum, evde başka erkeğimiz yok ki araştırsın, hakikati öğrensin. Düşündük

taşındık, senin şu karşı kulübe devam ettiğini hatırlayarak Zülfikar'ı oraya gönderdik, senin bu otele gelip bir oda tuttuğunu haber verdiler, işte derhal koştuk geldik.

— Bugün siz gelmemiş olsaydınız yarın ben çıkacak, doğruca size gelecektim.

Buna Nihal Hanım cevap verdi:

— Yarın mı gelecektin? Seni bu gece de burada, bu garip odada bırakacak mıyız sanırsın? Yarın değil şimdi hep beraber çıkacak, yalıya gideceğiz.

— Fakat doktor yarından evvel çıkmamamı sıkı sıkı tembih etti.

Neşide:

— Ha bugün ha yarın, bakınız hava da ne kadar güzel. Şimdi giyinir, iyice sarınırsınız. Kapıya kapalı bir araba gelir, beraberce yalıya gideriz. İnsanın validesi, akrabası varken hasta haliyle gurbetzedeler gibi otellerde kalmasına kim razı olur?..

Ekrem kadınların zorlamalarına, ısrarlarına zaten pek zayıf bir şekilde direniyor, nazlanıyordu. Şimdi kadınların endişe ve heyecanları geçmiş gibiydi. Gülerek, söyleşerek şakalarla ve el birliğiyle Ekrem'i kaldırdılar, giydirdiler, sarıp sarmaladılar, önlerine katıp aşağı indirerek getirttikleri arabaya bindirdiler. Kadınlar da kendilerinin açık faytonlarına binip beraberce yalıya gittiler.

* * *

Yalıda İsmet Hanım kendi yatak odasını sevgili hastasına, Ekrem'e tahsis etmiş, daha o gün Ekrem'in haberi olmaksızın doktoru çağırtmıştı.

Doktor etraflıca yaptığı muayene neticesinde hastanın kesinlikle hiçbir şeyi olmadığını, enflüanza belirtilerinin de geçmiş olduğunu, daha iki üç gün ihtiyaten sokaklara, rüzgâra çıkmayacak olursa hiçbir eser kalmayacağını temin ediyordu. İsmet Hanım bu teminatı hastaya bir teselli olmak üzere söylenmiş sözler sayarak sesini çıkarmadı. Fakat doktor hastanın yanından çıkınca onu bir kenara çekip özel olarak sorular sormaya başladı. Ekrem'in asıl hastalığının

ne olduğunu anlamak istiyordu. Doktor tam bir saflık ve samimiyetle Ekrem'in çok sağlam bir vücuda sahip olduğunu, vücudunda hiçbir hastalık eseri bulunmadığını temin ettikçe o inanmıyor, oğlunun hastalığının kendisinden de saklandığı zannına kapılıyor, "Ekrem aylardan beri hastalığından, ıstırabından şikâyet ediyor, tedavi için Avrupa'ya gitmek istiyordu. Demek önemli bir hastalığı var ki siz benden saklıyorsunuz," demekte ısrar ediyordu.

Doktorun bütün teminatı İsmet Hanım'ı tatmin edememişti. Çünkü o Ekrem'in sözlerini bir hakikat olarak kabul etmiş, doktorun kendisini korkutmamak için hakikati sakladığına inanmıştı. O gece kendisi hastanın yanında, bir koltuk üzerinde kalmaya, hastayı beklemeye karar vermişti. Şimdi Ekrem de öyle başında beklenecek hasta olmadığını, bu belirtilerin vakit vakit gelip geçtiğini, şimdi hiçbir şeyi kalmadığını, hastalıktan tamamıyla kurtulması için Avrupa'ya giderek birkaç ay bir sanatoryumda yaşaması gerektiğini söyleyerek validesini bin güçlükle diğer bir odaya, yatağına gidip yatmaya ikna edebilmişti.

Ertesi gün kadınlar aralarında müzakere ettiler. Doktorun İsmet Hanım'dan valide olduğu için sakladığı hakikati Nihal'e söyleyeceği düşünülerek Nihal Hanım'ın doktoru bir tarafa çekip sorular sormasına karar verdiler.

Nihal Hanım da bütün sorularına, ısrarlarına rağmen doktordan aynı cevabı aldı. Doktor, Ekrem Bey'in kesinlikle hiçbir hastalığı olmadığını bütün samimiyet ve ciddiyetiyle temin ediyordu.

Kadınlar doktorun Nihal'e verdiği bu teminata da kanaat etmediler. Onun ya hakikati sakladığına yahut hastalığı keşif ve teşhis edemediğine hükmettiler.

İsmet Hanım:

— Ekrem Selanik'e geldiğinden beri hastalığından şikâyet edip duruyor, elbette boş boşuna değil ya! İşte nihayet çocuk yataklara da düştü. Doktor mutlaka anlayamamıştır, bir konsülte yaptırmalıyız. Eğer icap ederse mecburen birkaç ay için Avrupa'ya da göndeririz.

Nihal Hanım:

— Konsülte fikri pek âlâ, hem Neşide de odada bulunsun. O Fransızca bildiği için doktorların aralarında söyleşecekleri sözleri de anlar, demişti.

Bu karar üzerine doktora derhal bir haber gönderildi, Selanik'in en meşhur doktorlarının isimleri belirlenerek onları konsülte için beraberce alıp gelmesi söylendi.

Akşam Ekrem büsbütün iyileşmiş, iştahla bir güzel yemiş, hava pek güzel olduğu için çıkıp biraz bahçede gezmek istediğini söylemeye başlamıştı. Kadınlar kendisine şiddetle karşı çıktılar ve teyzesi, "Ne diyorsun?.. Biz akşam seni konsülte ettirmek için birçok doktor davet ettik," dediği zaman Ekrem bunu şakaya yormuş ve gülmüştü. Fakat biraz sonra odasına fesli, şapkalı beş doktor efendinin vakar ve ciddiyetle, birbiri ardına girdiğini gördüğü zaman hayret içinde kalmıştı. Hatta doktorlara kendisini muayene ettirmek hususunda bile karşı çıkmak istiyor, gülüyor, "Çıldırdınız mı?.. Benim neyim var ki?.." diyordu. Sonra kendisini evvelce muayene eden konağın doktoruna dönerek devam etti:

— Bari bu saçmalığa siz karşı çıkmalıydınız, beni muayene ettiniz, hiçbir şeyim olmadığını gördünüz... Bu halde?..

— Efendim, hanımefendilerin merak ve endişelerini gidermek mümkün olamıyor ki!.. Onları siz korkutmuşsunuz. Üç aydan beri hasta olduğunuzu, tedavi için Avrupa'ya gitmeye muhtaç olduğunuzu söylemişsiniz. Onlar benden çok size inanıyor, "Hasta olmasa söyler mi? Avrupa'ya, sanatoryuma gitmek ister mi?" diyorlar.

Ekrem kahkahalarla gülmeye başlayarak ve Neşide'nin orada olduğuna, sözlerini anlayabileceğine dikkat etmeyerek konuşmayı Fransızcaya çevirdi. Dedi ki:

— Doğrusu Avrupa'ya gitmek istiyorum, fakat sanatoryuma değil gezmeye, eğlenmeye... Validemi ikna edebilecek başka çare bulamadığım için hastalıktan, tedaviye muhtaç olduğumdan bahse mecbur kaldım. Mademki hepiniz buraya teşrif ettiniz bari hem beni memnun etmek, hem de

ailemi tatmin ve gönüllerini hoş etmek için, gerçi önemli bir hastalığım yoksa da Avrupa'ya gidip tedavi olmamın faydalı olacağını ve orada hiçbir şeyimin kalmayacağını söyleyiniz.

Bu söz üzerine bütün doktorlar kahkahalarla gülüşerek konuşuyorlardı. Birisi böyle bir yalan söylemenin caiz olamayacağını söyleyince Ekrem:

— Fakat bu yalan doktorlar için söylenmesi caiz olan faydalı yalanlardandır. Eğer siz bu fikri tasvip etmeyecek olursanız ben, "Bu Selanik doktorları hiçbir şey anlamıyorlar" diye davamda ısrar edecek, yine Avrupa'ya gitmek için uğraşacak ve nihayet muvaffak olacağım. Yalnız ben biraz fazla sıkılmış olacağım, validem daha epeyce zaman endişeler içinde kalmış olacak.

Bu sözler Neşide üzerinde çok üzücü bir tesir yaratmış, kızın çehresi sapsarı olmuştu. Fransızca söylenen sözlerin manasını Neşide'nin yüzünden, onun edeceği küçük bir işaretten anlamak amacıyla kızın yüzüne bakan İsmet ve Nihal hanımlar kızın böyle birdenbire fena halde bozulduğunu, sarardığını görünce bunu doktorlar arasında Ekrem'in sıhhatine dair endişe verici fena sözler söylenmiş olmasına yorarak telaşlandılar ve yanına koşarak kızı endişeli sorularla kuşattılar. Neşide sakin sakin, "Bir şey yok... Bir şey değil," diyerek kadınları tatmin etmeye çalışmış ve oradan çıkmıştı. Kadınlar onun ağzından bir söz koparmak ümidiyle ardı sıra çıktılar. Kadınların böyle vesveseler ve telaşlarla odadan çıkışları doktorların dikkatini çekmişti. Konak doktoru Ekrem'e hitaben:

— Siz ne yaptınız? Farkında olmaksızın baltayı taşa çarptınız, dedi.

— Neden?

— Neşide Hanım Fransızca söylediklerinizin tamamını anladı. Şimdi hanımefendilere de anlatacak.

— Sahi!.. Ne alıklık ettim, onun burada olduğuna dikkat edemedim.

Bu hadise bütün doktorların kahkahalarını, neşelerini artırmıştı. Bir hasta muayene etmek için geldikleri halde bura-

da bir komedi oynamış bulunuyorlardı. Artık ne Ekrem'in kendilerinden Avrupa'ya gitmesini tavsiye etmelerini istemesine ve ne de onların bir söz söylemesine gerek kalmıştı.

***

Bu hadiseden bir hafta kadar zaman geçmişti. Şimdi Ekrem tam olarak iyileşmiş, çıkıyor, eski hayat tarzına devam ediyordu. Fakat yalıda kalmaktan daha fazla zevk almakta olduğunu hissetmekteydi. Daha önce Neşide ona daima saygılı ve cazibeli bakışlarla içten ve samimi sevgi gösterir, yanına sokulur, kendini ona sevdirmek, onun bakışında bir sevgi ışığı görebilmek için gözlerinin içine bakar, pek nadiren görebildiği Ekrem'e bütün kadınlık nezaketiyle hürmet, iltifat etmeye çalışırdı.

Ekrem'in bu defa büsbütün yalıya geldiği, beraber yaşamaya başladıkları şu bir haftadan beri Neşide'nin halinde büyük bir değişim görülmüştü. Neşide o gün doktorların yanında Ekrem'in söylediği sözleri tamamıyla validesine ve teyzesine tercüme etmeye razı olamamış, buna kadınlık gururu mani olmuştu. Kadınların kendilerini evlendirme niyeti besleyerek teşebbüslerde, hazırlıklarda bulunduklarını kendisine de ima etmiş oldukları halde Ekrem'in bunların hiçbirine ehemmiyet vermeyerek buradan kaçmak, Avrupa'ya gitmek, gezmek, eğlenmek arzusunda oluşu ve bu maksadına ulaşmak için yalanlarla kendilerine endişe vermekten çekinmeyişi Neşide'nin kalbinde pek derin ve acı hisler, ümitsizlikler doğurmuştu. Şimdi Ekrem'in kesinlikle kendisini sevmemiş olduğuna ve sevmediğine inanıyordu. Bu, kibirli, güzel ve mağrur kızın izzetinefsini yaralamıştı. Ekrem'e karşı validesi ile teyzesine sezdirmeyecek şekilde gayet soğuk ve gücenik davranıyor, eskisi gibi tebessümler, iltifatlar, itinalar etmekten sakınıyor ve mümkün olduğu kadar Ekrem'le bir arada bulunmamaya çalışıyordu.

İnsan daima böyledir. Bize tebessümler eden, üzerimize doğru gelen talihi, sevgiyi nazlarla karşılarız. Ancak o talih bizden yüz çevirdiği, uzaklaşmaya başladığı zaman kıymetini takdir ederiz.

Ekrem birkaç günden beri Neşide'nin kendisinden uzaklaşmaya çalıştığını, evvelki iltifatı, samimiyeti göstermediğini anlamaya başlamıştı. Bu durumu tetkik edince hakikat daha açık bir şekilde ortaya çıktı. Neşide'nin, doktorların geldiği gün kendisi tarafından söylenen sözlere o kadar büyük bir ehemmiyet vermiş, bundan gücenmiş olması asla hatırına bile gelmedi. Genç kızın davranışındaki bu değişiklikte başka manalar, başka sebepler araştırıyor, tahminde bulunmaya bile muktedir olamıyordu.

Karşısında bir hakikat vardı ki pek açıktı. Neşide kendisini evvelki gibi sevmiyor, uzaklaşıyordu. Niçin?.. Bunun sebeplerini anlamak maksadıyla uğraşmaya, fikir yürütmeye, Neşide'nin hal ve tavırlarını incelemeye başlamıştı. İlk defa olarak Neşide'yi ciddi bir tetkikten geçirmekteydi. Bu kızda o kadar büyük manevi özellikler, o derece tabii güzellikler, o derece ulvi incelikler görüyordu ki Neşide'nin hakikaten pek mümtaz ve eşsiz bir yaratılış, incelik ve güzelliklerin bir toplamı olduğunu anlıyor, ona şimdiye kadar niçin ehemmiyet vermemiş, bu güzellikler hazinesine şimdiye kadar niçin dikkat etmemiş olduğuna hayretler ediyordu. İki üç günden beri Neşide'yi takip etmeye ve araştırmaya başlamıştı. Onu bir kenarda bulmak, bu yüz ekşitmelerinin, bu soğuk muamelelerinin sebeplerini sormak, onunla bir hasbihal etmek için karşı konulmaz bir arzu hissetmekteydi.

Bu sene, alışılmışın dışında, Selanik'te kasım ayı girer girmez kış gelmiş, havalar bozmuş, kar yağmıştı. O gün sabahleyin, Ekrem yatağından çıkıp da pencerelerini açtığında denize kadar bahçenin, yeşil çamların, henüz bütün sararmış yaprakları dökülmemiş diğer ağaçların, her tarafın beyaz bir elbiseye bürünmüş olduğunu görünce büyük bir ferahlama hissetti. Kar gönüllere daima sevinç verir. Bazı şairlerin kar yağdığı zaman tabiatı kefene bürünmüş bir ölüye benzetmelerinde ne güzellik ve uyum bulduklarını anlayamam. Ben karı o kadar severim ki kâinatı bu güzel, beyaz örtüyle örtünmüş gördüğüm zaman tepeden tırnağa beyazlar giyinmiş güzel bir yeni gelin hatırıma gelir.

Ekrem aynı duyguyla duygulandığı için etrafı karlara, beyazlara bürünmüş görünce bahçeye çıkmayı, bu henüz üzerine basılmamış beyaz ve yumuşak bir halıyı andıran karlar üzerinde yürümeyi arzuladı.

Kar yağdıktan sonra hava açılmış, gökyüzünde bir parça bulut kalmamış, sonbaharın bu son güzel günlerinde zeminin beyazlığı, gökyüzünün maviliğindeki letafeti artırmıştı. Hiç rüzgâr yoktu. Deniz de tatlı bir yeşil renkle cilalanmış bir aynayı andırıyordu.

Alelacele giyinip aşağı indiği, deniz tarafındaki bahçeye çıkılan kapıyı açtığı zaman karlar üzerinde bir ayak izi gördü. Zarif bir kadın potini izleriydi. Demek kendisinden evvel başkası da aynı amaçla bu beyaz, yumuşak halı üzerinde yürümek hevesiyle çıkmış, bahçeye inmişti.

Ayak izleri bahçeye doğruydu. Bahçeye çıkan kadın henüz geri dönmemişti. Ekrem kalbinin şiddetli bir çarpıntıyla vurmaya başladığını hissetti. Vücudunu tatlı bir rehavet kaplıyordu. Kaç günden beri takip ettiği gayeye şimdi ulaşacaktı. Bu ayak izlerinin Neşide'nin olduğuna hiç şüphe etmiyordu. Karlar üzerinde görülen bu mini mini zarif kundura izlerinin Neşide'den başkasına ait olması mümkün değildi.

Tatlı bir heyecanla bu ayak izlerini takip etmeye başladı. Ve nihayet karşıda, deniz kenarında Neşide'yi gördü.

Neşide kahve renkli kadife bir robdöşambr giymiş, omuzlarına bir şal atmış; başını güzel, beyaz bir tülle sarmıştı. Bir çam ağacı altında duruyor, denizi, uzakları, sabah güneşinin bembeyaz zirvelerine yansımasıyla engebeleri bütün güzellikleriyle görünen Olimpos Dağları'nı seyrediyor ve düşünceli duruyordu.

Ekrem kar üzerinde ayak seslerini işittirmeyerek Neşide'nin yanına kadar yaklaşmıştı. Beş altı adım geride durarak bu güzellik harikasını, bu benzersiz vücudu seyretmeye başladı. O da hareketsiz duruyor, Neşide'nin yanına nasıl yanaşacağını, ne söyleyeceğini bilmiyor, sebebini anlayamadığı, şimdiye kadar hiç hissetmediği pek tatlı bir heyecanla kalbinin şiddetle çarpmakta olduğunu duyuyordu.

Neşide, başını çevirip Ekrem'i orada, yanında gördüğü zaman:

— Siz burada mıydınız? Ben de erkence karlar üzerinde yürümek, biraz gezmek niyetiyle çıkmıştım, dedi.

Bu esnada irkilerek bir sohbet konusu açmaya istekli olmadığını ima eder bir tavırla yalıya doğru yürümeye başladı.

Ekrem, pür heyecan bir tavır ve titrek bir sesle:

— Neşide!.. Yine benden kaçıyorsun, görüyorum ki varlığım daima sana kasvet veriyor.

— Sizden kaçmak mı?.. Niçin? Neden kaçayım?

— İşte bak ben gelir gelmez sen yalıya gitmeye yöneldin.

— Hava serin, biraz üşümeye başladım da...

— Hayır, doğru söylemiyorsun, bak bu güzel dudaklarına yalan yaraşmıyor, sözlerin senin ağzından çıkmıyormuş gibi senin fikrine, iradene uymuyor görünüyor. Demek hissiyatını benden saklıyorsun... Benden nefret ediyorsun değil mi?

— Estağfurullah.

— Sen evvel böyle değildin, benimle dürüstçe ve samimiyetle konuşur, güler söylerdin. Ben buraya geldiğimden beri halin değişti. Burada sana yakın bulunmamdan sıkıldığını, hoşnut olmadığını hissediyorum.

— Zannederim ki yanılıyorsunuz. Eğer size karşı canınızı sıkacak bir kötü muamelede bulunmuşsam affediniz.

Neşide bu sözleri yine soğuk ve gururlu, resmi bir tavırla söylemiş, yavaş, uygun adımlarla, o şahane asil yürüyüşüyle uzaklaşmaya başlamıştı. Ekrem ona yaklaşıp, önüne geçerek elini tuttu ve gözlerinin içine bakarak ve gözlerinden ruhunun derinliklerini okumaya çalışarak merhamet dilercesine bir tavır ve hazin, yavaş bir sesle:

— Neşide, Neşideciğim, dedi. Bak, her halin gösteriyor ki sende bana karşı bir kırgınlık var. Üç dört gündür dikkat ettiğim bu halin sebebini anlamak için sürekli düşünüyor, mümkün değil bir sebep bulamıyorum. Benden nefret ediyorsun, niçin?

Neşide, Ekrem'in tutmuş olduğu elini yavaşça çekerek yoluna devam etmek istedi ve:

— Aldanıyorsunuz, halimde hiçbir değişiklik yoktur, dedi.

Ekrem, Neşide'nin uzaklaşıp gitmek istemesine engel olarak önünde duruyordu. Yalvarırcasına tavırlarla:

— Eğer benim varlığım evde sizin rahatınızı kaçırıyorsa emrediniz hemen bugün buradan kaçar giderim. Sizi mustarip ve huzursuz etmemek için her fedakârlığa hazırım. Evet, bugün benim için buradan savuşup gitmek en büyük fedakârlıktır. Burada, bu yeni muhit içinde, size yakın yaşamak, sizin teneffüs ettiğiniz havayı koklamak, sesinizi işitmek, sizi görmek bana o kadar hoş ve yeni hisler, saadetler bahşediyor ki, evet, buradan uzaklaşmak benim için en büyük fedakârlık olduğu halde sizin emrinize uymak, sizi hoşnut edebilmek için buna da katlanırım.

Neşide alaycı bir tebessümle:

— İlginç!.. dedi. Halbuki bir hafta evvel doktorlara buradan kaçmak, Avrupa'ya gitmek için size yardım etmelerini, hatta yalan söylemelerini rica ediyordunuz.

Bu söz üzerine Ekrem'in ayakları suya erdi. O soğuk tavırların, kırgınlıkların sebepleri zihninde birdenbire belirmiş ve ortaya çıkmıştı. Hem o kadar parlak ve nurlu, öyle kutlu bir şafak şeklinde ortaya çıkmıştı ki kendini mutluluk ışıklarına boğdu. Neşide'nin bir haftadan beri gösterdiği kırgınlığın doktorlara gafletle onun huzurunda söylemiş olduğu sözlerden kaynaklandığını anlayınca, Neşide'de gördüğü soğuk tavırların nefret değil sevgi eseri samimi bir kırgınlık olduğunu anlamıştı. Çehresinde bir mutluluk tebessümü parladı. Gönül rahatlığıyla tekrar Neşide'nin elini tutup sıkarak:

— Bu serzenişlerinle, bu kırgınlığınla beni ne kadar bahtiyar ettiğini tasavvur edemezsin, Neşide!.. dedi.

Neşide Ekrem'in bu sözlerinden maksadını anlamayarak şaşırmış bir bakışla yüzüne bakıyordu. O, devam etti:

— Evet, bir haftadan beri bana karşı gösterdiğin soğukluk ve kırgınlığın sebebini şimdi anlıyorum. Benim o gün doktorlara Avrupa'ya gitme emelimi belirtmede o derece can atışıma gücendin, değil mi? Bu gücenmenin benim Selanik'te kalmamı arzu ettiğinden ve benim burada kalmaya heves göstermeyerek Avrupa'ya gitme gayesi beslememin sana pek acı gelmesinden ileri geldiğini anlıyorum. Demek benim Avrupa'ya gitmemi istemiyorsun, burada kalmamı arzu ediyorsun; işte bu benim için cihana değer bir saadettir.

Neşide, manidar, derinlemesine, süzgün, şuh bakışlarla Ekrem'in gözlerinin içine bakarak:

— Bu sözleriniz bir hafta evvel, benim orada bulunduğumdan haberdar olmayarak canı gönülden söylediğiniz sözlere uymuyor, hangisine inanayım?..

— Her ikisine de inanınız. Bir hafta evvel söylediğim sözler arzularımın tercümanı ve samimiydi. O gün evlenmeden evvel Avrupa'ya gitmek, birkaç ay Avrupa'da gezerek o medeniyet ve hürriyet hayatını görmek, hayata olan vukufumu biraz daha genişletmek istiyordum. Fakat o günden sonra sizin gösterdiğiniz kırgın tavırlar, benden kaçmalar, surat asmalar bende o kadar büyük bir etki yaptı ki Avrupa'yı, her şeyi unuttum. Bir haftadır hep sizi düşünüyorum. Benden niçin nefret ettiğinizi, niçin kaçındığınızı anlamak, halletmek için uğraşıyordum. Bütün bu endişeler bana sizi ne kadar sevdiğimi ispat etti. Bir hafta sizin çevrenizde yaşamak bende büyük bir değişim meydana getirdi. Şimdi artık hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey istemiyorum. Gönlümde, fikrimde, hayalimde yalnız bir şey vardır ki o da sizsiniz. Evet, yalnız siz, sadece siz...

Neşide bu sözleri sadece ve olağan bir halde dinlemiyor, sanki ruhuyla yutuyor, bu sevda ezgisinin ruhu okşayan nağmeleriyle neşeleniyordu. Gözleri süzülmüş, dudaklarının üzerinde bir saadet tebessümü parlıyordu. Bir söz söylemekten korkuyordu. Ekrem'in okuduğu bu şaşaalı sevda şiirini bozmamak, onun ahengini bozmamak, sürekli onu, hep onu dinlemek istiyordu. Mümkün olsa ve utanmasa ona,

“Aman susma, söyle, hep söyle” diye yalvaracaktı. Bu tatlı aşk neşesi, bu ilk sevda hasbihali şiiri içinde yaşamak, saadet anını mümkün olduğu kadar uzatmak istiyordu.

Ekrem son sözleri üzerine Neşide’den bir cevap almak, ondan bir karşılık görmek ümidiyle susmuş, onun dudaklarına, güzel gözlerine bakışlarını dikmiş bekliyor, dinliyordu. Evet, her ikisi de kalp atışlarını, bu derin sükût içindeki sevdanın hoş ezgisini dinliyorlardı. Her ikisi de pek mesut dakikalar yaşamaktaydılar. Neşide’nin kulaklarında, hâlâ Ekrem’in sesini işitiyormuş gibi hoş bir yankılanma, ruh okşayan bir tınlama vardı. Ekrem, Neşide’den hiçbir söz, hiçbir cevap alamamıştı. Fakat onun bakışlarında, dudaklarının üzerinde uçuşan saadet tebessümlerinde, bütün hoş ve görkemli yüzünden yayılan saadet ve bahtiyarlık parıltısında öyle etkili manalar, o kadar açık bir aşk cevabı okuyordu ki artık umduğu sevda karşılığını teyit için başka söz beklemeye ve aramaya hacet kalmıyordu. Neşide’nin eli Ekrem’in ellerinin içindeydi. Bir an oldu ki Neşide gayriihtiyari bir sevgi sevkiyle Ekrem’in elini hafifçe ve uzun bir şekilde sıktı. Bu en son ve kesin cevap olmuştu. Ekrem bir sevinç heyecanıyla kendi elleri içinde bulunan bu nazik eli saygıyla dudaklarına götürdü, öptü.

Ekrem’in dudaklarının Neşide’nin elinin üzerine temasıyla her ikisinin vücudunda da ateşten bir akım oluşmuştu. Neşide birdenbire uyanmış gibi bir hareket yaptı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yavaşça elini Ekrem’in ellerinden çekerek omuzlarındaki şalını, başındaki tül örtüsünü düzelterek, “Üşüdüm” dedi ve yalıya doğru yürümeye başladı.

Neşide yalan söylemişti. Üşümüyor, bilakis bütün vücudunda yakıcı, fakat pek tatlı bir ateşle zevkten mest eden bir hararet, kanında pek hızlı bir hareket hissediyordu. Oradan savuşmak, kaçmak istemesi odasına kapanmak, yalnız kalmak, hissiyatının ince noktalarını, kulaklarında mütemadiyen tınlayan bu tatlı sevda teranesini dinlemek, yalnızca, mutlak bir mahremiyet içinde dinlemek ve onu tahlile çalışmak için karşı konulmaz bir arzu hissediyordu.

Neşide uzaklaşınca Ekrem olduğu yerde hareketsiz kalmış, onun salınarak nazik, uzun endamıyla vakarlı yürüyüşünü seyretmiş, o gözünden kayboluncaya kadar arkasından dikkatle bakmıştı. Bir iki dakika daha bu yalnızlık ve sükûnet içinde durdu. Bahçede gezmek, karlar üzerinde yürümek, tabiatın güzelliklerini temaşa etmek için bahçeye çıktığını unutmuştu. O da aynı hisle duygulanmıştı. Şimdi evde yalnız kalmak, kalbini dinlemek istiyordu. Yavaş yavaş odasına çıktı ve kapısını arkadan sürmeledi. Bir koltuğa oturarak gözlerini kapadı. Neşide ile beraber olduğu o mesut dakikaları tekrar yaşamak istiyordu.

***

Şimdi Ekrem yalıdan pek nadiren çıkıyor, yalıda hep kadınlar arasında onlarla yaşamaktan pek mesut görünüyordu. Artık validesine Avrupa'ya gitmek emellerinden bahsetmiyordu. Validesi kendisine sık sık mürüvvetini görmek isteğinden bahsettikçe o, itiraz etmiyor, yalnız, "Biraz daha sabrediniz, vakti gelecek, ben size haber vereceğim," diyordu.

— Vakti ne vakit gelecek? Ne vakit haber vereceksin? Bak, görüyorsun ya Neşide maşallah koskoca bir kadın oldu. Ben senden çok onu düşünüyorum, o da bir evladımdır. Şimdi hakiki evladım olmasını istiyorum. Bir erkek yirmi beşine, otuzuna kadar bekleyebilir. Göze çirkin görünmez, yine gençtir. Fakat bir kız yirmisini geçirirse artık tatsız olmaya başlar ve ona geçkin derler. Kendisi de üzülür. Neşide için iki sene evveline kadar her gün kapımızı rahat bırakmayan sayısız görücüler gelirdi. Bu kadar güzel, bu kadar soylu, bu kadar zengin bir kıza elbette bütün dünya taliptir. Fakat biz, teyzenle ben, hepsine kesin cevap verdik. Neşide Ekrem'e nişanlıdır dedik. Bunu bütün Selanik duydu. Görücülerin ayağı kesildi. Kızın kısmetini kapadık. Şimdi bütün ümidi sendedir, fakat seni senelerce bekleyemez ve haklıdır. Ben de bekleyemem, ben de üzülüyorum. Bana bir tarih belirle, ne vakit haber vereceksin?

— Çok geçmeden, ihtimal ki bu ay içinde.

— Peki, peki... Niçin bugün o mesut sözü söylemiyorsun?

— Sizin hiç ummadığınız ve beklemediğiniz bir anda o sözün söylenmiş olduğunu göreceksiniz.

Evet, Ekrem validesine uygun cevap vermeye lüzum görmüyor, bu saadetler içinde gizli yaşadığı yasak sevdayı uzatmak, bu mesut dakikaları mümkün olduğu kadar çok yaşamak istiyordu. Biliyordu ki günün birinde validesi veya teyzesi Neşide ile aralarındaki aşkın farkına varacak, hakikati anlayacak, muamma kendiliğinden halledilmiş olacaktı.

Ekrem ve Neşide her sabah, daha herkes odalarından çıkmamışken, daha gün açılır açılmaz bahçeye çıkmayı alışkanlık etmişlerdi. Sanki her biri alelade bir sanatseverlik zevkiyle çıkıyor, bahçede geziniyor ve birbirlerine tesadüf ettikleri zaman, "Aa, siz de mi çıktınız? Ne iyi ettiniz, Selanik'in bu güz mevsimi, şu kurumuş yapraklar üzerinde yürümek insana ne kadar zevk veriyor", "Evet, ben bu sene Selanik'in şu güz mevsimini dünyanın bütün baharlarından daha hoş buluyorum," gibi sözlerle güya birbirleriyle karşılaşmayı bekliyor değillermiş gibi tesadüfen birleşiyor, ağaçların altında, deniz kenarında, kumların üzerinde gezinerek, denizin hafif dalgalarla kumları oya oya oluşturduğu biteviye ve latif ezgiyi dinleyerek sohbet ediyorlardı. Her şeyden bahsediyor, yalnız sevdalarına, bekledikleri evlilik saadetine dair hiçbir söz söylemiyorlardı. Bu kendileri için pek mahrem bir istek, olması kesin bir bahtiyarlık olduğu için onu kalplerinden dudaklarına getirmeye lüzum görmüyor, ifşa etmekten korkuyor, bu ince hisleri örselemekten, yıpratmaktan çekiniyorlardı.

Her sabah bir iki saat devam eden bu gezintiden sonra her biri ayrı ayrı yalıya giriyor, bu buluşmalarını bir mahremiyet içinde tutmak, ona başka esrarengiz bir zevk vermek için saklıyorlardı.

Bu buluşmaları konak içinde hizmetçilerden hiçbiri görmemişti. İhtimal ki görenler de bu nişanlıların mesut

sohbet zamanlarına zarar vermemek için bunu ifşaya lüzum görmüyorlardı.

Ekrem'in kendi kendine hallolmasını arzu ettiği bu muamma pek garip bir şekilde aşikâr oldu.

Yalıya geldiği şu bir aya yakın zamandan beri iki yahut üç defa görmüş olduğu, hiç sevmediği büyükbabası Hüsrev Bey, o bunamaya başlamış kaba ihtiyar, bir gün sabah erkenden odasının penceresinde otururken bunları bahçede görmüş, saatlerce beraber gezinerek hasbihal ettiklerine ve sonra her birinin ayrı ayrı, renk vermemeye çalışarak, yalıya girdiklerine dikkat etmişti. Hüsrev Bey daha o gün pürhiddet kızlarını yanına çağırarak azarlamaya başlamıştı. Ne demek? Bu gençler niçin öyle kayıtlardan azade, başları boş bırakılıyordu. Eğer bunlar nişanlıysalar hemen nikâhları kıyılmalı, evlendirilmeliydi, Ekrem gibi afacan, alafranga bir gencin öyle laubali ve kayıtsız şartsız, bir genç kızın etrafında dolaşmasına izin verilebilir miydi?.. Hüsrev Bey bu azarlamaları daha kaba tabirler, çirkin örneklerle açıklıyor, uzatıp duruyordu. İsmet ve Nihal hanımlar birbirlerinin yüzüne bakışarak mutlu tebessümlerle gülüşmüşlerdi. Onlar çoktan beri ihtiyar pederlerinin olur olmaz her şeye söylenmelerine ve azarlamalarına, onun sözlerine artık ehemmiyet vermemeye alışkındılar. Fakat bugünkü bu azarlamalar, bu gürültüler içinden kendileri için saadet günü doğuyordu. Her ikisi için de bir an evvel çocuklarını baş göz etmek, onların saadetlerini görmek, sonra torunlarını sevmek emelleri gerçekleşiyordu.

İki hemşire pederlerinin yanından ayrılınca her biri bir tarafa, kendi yavrusunun yanına seğirtti.

Neşide, validesinin manidar bir tavırla, tebessümlerle yanına geldiğini gördüğü, esrarın ortaya çıktığını anladığı zaman sevinç ışıkları içinde tecelli eden masumane bir utanmayla validesinin kolları arasına atılmış, hakikati, mutluluğunu itiraf etmişti.

Ötede İsmet Hanım, oğlunu, Ekrem'i bir kitap okumakla meşgul bulmuştu. Ona Hüsrev Bey'le cereyan eden

konuşmayı, sırlarına konakta herkesin vâkıf olduğunu anlattığı zaman Ekrem mesut tebessümlerle gülüyor ve bekliyordu. Nihayet:

— Ben bu sırlar ortaya çıkıncaya kadar sükût etmek niyetindeydim. Şimdi mademki gizlisi saklısı kalmadı, artık düğünü yapabiliriz, dedi.

— Ne vakit?

— Ne vakit isterseniz...

İsmet Hanım bu onayı alınca sevindirici haberi hemşiresine ulaştırmak için onun yanına koştu:

— Hemşire, bu hafta düğünümüz var, dedi.

Nihal Hanım kahkahalarla gülerek:

— Tuhaf söylüyorsun hemşire, bu hafta mı?.. Ben oğlumu evlendirmiyorum, kızımı çeyizleyecek, gelin edeceğim. Hem öyle bir çeyizlemek, öyle bir düğün yapmak isterim ki dillere destan olsun.

İsmet düşünerek:

— Haklısın, birer evladımız var. Bunların mürüvveti için ne yapsak azdır. El birliğiyle hazırlanırız. Yalnız çok süründürmeyelim, zavallı yavruları üzmeyelim, olmaz mı?

Bu karar üzerine daha o günden konakta fevkalade bir telaş başladı. Yorgancılar, modistralar,[1] elmasçılar gelip gidiyor, hanımlar her gün çarşıya inerek çeyiz seçmeyle ve alışverişle uğraşıyorlardı.

Nihal Hanım düğünün ve çeyizin Selanik'te emsali görülmemiş derecede parlak olması niyetiyle hiçbir fedakârlıktan çekinmemekte, avuç avuç altın saçmaktaydı.

Düğünün aralık ayının ilk haftasında başlaması ve bir hafta sürmesi kararlaştırılmıştı.

---

1 (İtal.) Modistra: Kadın terzisi.

4

İkbal Ne Oldu?

Ekrem'in o şiddetli münakaşa üzerine İkbal'e veda etmek değil, hatta yüzüne bile bakmaya tenezzül etmeyerek çekip gitmiş olması İkbal'de kurşunla vurulmuş kadar acı bir etki yapmış, kadın birkaç dakika olduğu yerde adeta bir sinir felci içinde hiddetinden hissiz gibi kalmıştı.

Ekrem'i sevmiş ve gönlünün son umut ışığıyla bu sevdaya bağlanmış, sarılmış olan İkbal, bugüne kadar kendisinin yaltaklanmalarını, açık imalarla gösterdiği sevda alametlerini anlamazdan gelen, etkilenmeyen Ekrem'den ümidini kesmiş değildi. O yalnız Ekrem'in Neşide'yi sevmiş olmasından korkuyordu. Bir kusurunu bulamadığı bu fevkalade güzel kızın sevdasına rekabet edememekten korkmuştu. Bununla beraber kendi güzelliğinin büyüleyici etkisinden, kendi zarafetinden, zekâsından, elde etme gücünden pek emindi. Ekrem'i ince ince tetkik etmiş, onun gerçekten Neşide'ye karşı tamamen kayıtsız olduğunu anlamıştı. "Mademki gönlü boş, ben elbette elde ederim" diyordu. Yegâne emelini Ekrem'i validesinden, teyzesinden ve Neşide'den ayırmak, onlardan uzak tutmak noktasına hasretmişti. Ekrem sık sık annesine giderse Neşide'nin güzelliğinin etkisine kapılmasından korkardı. Bu tehlike ortadan kalkarsa Ekrem'e mutlaka kendisini sevdireceğini ümit ediyordu. Kendisi vicdansızlık, namussuzlukta bile düşünülecek bazı kurallar ve

şartlar olduğunu hesap etmeyecek kadar sevda hırsıyla gözleri kararmış olduğu için eşini, Rauf Bey'i, Ekrem'in Rauf Bey'in oğlu olduğunu, kendisinin onun validesi makamında bulunduğunu hiç düşünmüyor, Ekrem'in bunları düşüneceğini hesaba katmıyordu. Bir evde beraber yaşanınca onu elbette zülfünün tuzağına esir ve mağlup edeceğini[1] şüphesiz görüyor, sabır ve sebatla bu tecrübesiz genci ürkütmeden emellerine ulaşacağını ümit ediyordu.

O gün Ekrem hiç ummadığı bir hiddet ve şiddetle kendisine o hakaretleri ettikten sonra kaçıp gidince kadının kurduğu planlar, üzerine bina ettiği ümit hayali, o siyah, pis emeller birdenbire yıkılmış, mahvolmuştu.

Heves ve ihtiraslarına mağlup olan İkbal, gördüğü hakaretlerden etkilenmiyordu. O böyle muamelelerle incinecek bir izzetinefse sahip değildi. Ekrem'i elinden kaçırmış, beslediği ateşli emellerin sönmüş, kaybolmuş olmasına yanıyor, bilhassa Hüsrev Bey takımının, Neşide'nin galip gelmesine hiddetleniyordu.

Ekrem gidince İkbal şeytanca hilelerle bütün hissiyatını gizleyip saklayarak mesaisini Rauf Bey'i aldatmaya ve kendi tarafına çekmeye adadı. Daha küçük bir ümit beslemek istiyordu:

— Ben ona, kendisini evladım gibi sevdiğim, validesinin kendisine vermek istediği o kızı ona layık görmediğim için Hüsrev Bey takımı hakkında işittiğim şeyleri üstü örtülü bir şekilde anlatmaya çalıştım, zavallı oğlanı o kadar aldatmışlar, öyle ele geçirmişler ki onlar için gelip bana hakaretler etmek derecesine kadar vardı. Ben sizin hatırınız ve onu şimdiye kadar hakiki bir evlat gibi görmüş olduğum için bu hakaretlerini affedebilirim. Bu zavallı çocuğu o yılan gibi kadınların eline düşürmemek, Neşide denen o sokak sürtüğü kızı almasına müsaade etmemek lazımdır. Siz buna asla razı olmamalısınız, diyordu.

---

1 Dam-ı zülfüne esir etmek: Zülfünün tuzağına düşürmek, kendine âşık etmek.

— Bana soracak mı ki...

— Nasıl sormayacakmış, siz onun için az fedakârlıklar mı ettiniz! Evvela babasısınız, ikincisi dişimizden, tırnağımızdan artırarak onun tahsil ve terbiyesi için o kadar fedakârlık ettik. Bu derecesini hangi baba evladına yapar? Sizin onun uğruna harcadığınız ayda üç lira, validesinin üç yüz lira vermesinden daha değerlidir. Çünkü bizimkisi bir fedakârlıktır. Ekrem bu fedakârlığı takdir etmelidir. Yarın Ekrem eşyasını aldırmak için buraya araba gönderdiği zaman ben eşyayı vermeyeceğim.

— Nasıl olur?

— Basbayağı olur, babası değil misiniz? Elbette size müracaat edecek, siz, "Eşyanın kaldırılmasına ben müsaade etmedim" diyeceksiniz ve babalık hakkınızı ve hatırınızı ortaya koyarak onu benimle barışmak üzere tekrar buraya getireceksiniz.

— Hanım ne söylüyorsun? O buradan o kadar hiddet ve şiddetle çıktıktan sonra artık bir daha buraya gelir mi?

— Hiddet ve şiddet geçici şeylerdir. Siz onu tatlılıkla sakinleştireceksiniz. Onun buradan kaçması bizim namus ve haysiyetimize dokunur, dillere destan olacağız ve öteki melun kadınlar da öç alacak ve sevinecekler. O kızı Ekrem'e vererek zavallı oğlanı bedbaht edecekler. Hayır, buna meydan vermemeliyiz, bu sizin vazifenizdir. Hem bizim haysiyetimizi, hem çocuğun saadet ve istikbalini kurtarmalıyız. Buna çalışmak sizin borcunuzdur.

Zavallı Rauf Bey söz yetiştirmeye güç yetiremediği bu kadına mağlup olmuş ve susmuştu. Fakat Ekrem'i bir daha buraya gelmek için ikna edebilmeyi kesinlikle ümit etmiyor ama bunu İkbal'e söylemeye cesaret edemiyordu.

İkbal öfkesinin sebep olduğu bir gevezelikle o gece hep konuşmuş, Ekrem'i tekrar dönmesi için ikna etmeye çalışması gerektiğine ilişkin zavallı Rauf Bey'e bin dereden su getirmiş, bin türlü sebepler, mecburiyetler göstermişti.

***

Ertesi sabah İkbal, Ekrem'in eşyasını almak üzere gelecek olan arabanın varmasını sabırsızlıkla bekliyordu. Eşyayı vermemeyi, arabayı boş çevirmeyi kesin olarak kararlaştırmış olduğu halde yine de arabanın gelmesini fevkalade bir hadise gibi bekliyordu. Akşama kadar beklediği halde eşyayı arayıp soran olmadı.

Ertesi gün de aynı şekilde akşama kadar sabırsızlık içinde beklemişti. Yine gelen olmadı. Üçüncü, dördüncü, beşinci günler de eşyanın aranmamasından İkbal'in kalbinde ümitler uyanmaya ve gün geçtikçe ümitleri büyümeye başlamıştı. Her akşam Rauf Bey'e, "Bugün size uğradı mı? Ondan bir haber alabildiniz mi?" diye soruyordu.

Zavallı Rauf Bey nereden haber alabilecekti. Sabahleyin kalemine giden, akşam yorgun bir halde doğruca evine dönen bu basit fikirli ihtiyar, Ekrem'in muhitinden büsbütün başka bir dairede ve uzak bulunuyordu. Ekrem'e dair hiçbir haber alamıyordu. Ve o da şimdi merak ve endişe etmeye başlamıştı. Mümkün olsa Hüsrev Bey'in yalısına bir adam göndermek, Ekrem'e ne olduğunu sormak ve öğrenmek istiyordu. Fakat buna cesaret edememişti.

Aradan bir hafta geçince bir aralık epeyce kuvvet bulmuş olan İkbal'in ümitleri de zaafa uğramaya başladı. Ekrem'in, validesinin yalısına gitmemek için Selanik'ten savuşmuş, bir çaresini bulup Avrupa'ya kaçmış olması ihtimalini düşündü. Fakat pek makul ve sağlam muhakemeleri olan kadın bu ihtimali kesinlikle çürütecek deliller bulmakta güçlük çekmedi. Ekrem Avrupa'ya yahut başka yere savuşacak olsa bütün eşyasını pederinin evinde bırakması için hiçbir makul sebep yoktu. İlk günler Ekrem'in eşyasını aldırmamasından tekrar eve gelmek niyetinde olduğunu ümit etmişti. Fakat günler geçince bu ümit de zaafa uğramış oldu. Ekrem eve dönmek niyetinde olsa hiç hükümete giderek bir defa pederini görmez miydi?

Pek çok tahminlerde bulunduktan sonra son muhakemesinde İkbal, Ekrem'in hasta olduğu hükmüne varmayı başarmıştı.

Nihayet hadisenin on ikinci günüydü, Hüsrev Bey'in kâhyası Zülfikar Ağa bir arabayla gelmiş, eşyayı aramıştı. İkbal eşyanın verilmesine beyefendinin izni olmadığından, Ekrem Bey'in tekrar buraya geleceğinden bahsederek Zülfikar'ı baştan savmıştı.

Ertesi gün Zülfikar, Ekrem'in bir pusulasıyla daha erken, Rauf Bey evdeyken gelmişti. Ekrem pederine yazdığı pusulada bir daha oraya gelmesinin imkânı olmadığından, kendisi validesinin yalısında hasta ve rahatsız bulunduğundan, birçoğu kendisine pek gerekli olan eşyasının gönderilmesini ısrarla rica ediyordu.

Rauf Bey, İkbal'in baskı ve korkutmasıyla, Zülfikar'ı baştan savmak, kendisinin oğluyla görüşeceğinden bahisle ikna etmek istedi. Fakat ihtiyar Arnavut debelenmeye, bağrınmaya başlamış, "Ne demek, eşyayı zorla mı alıkoyacaksınız?.. Bana emir verdiler, ben burada ölürüm, mahalleyi altüst ederim, bu eşyayı almadan gitmem" diye gürültüsünü ayyuka çıkarmıştı.

Başka çare olmadığını, mahalle içinde bir gürültü çıkarmanın yakışık almayacağını anlayan İkbal'in onayıyla Ekrem'in eşyası teslim edildi. Yalnız konsolun bir gözüne doldurulmuş olan Ekrem'in kitaplarıyla Avrupa'dan gelmiş *Meşveret* gazetesi paketleri ve birçok mektup unutulmuş kalmış, ihtimal ki İkbal bunları kasten alıkoymuştu.

* * *

Aradan üç hafta kadar bir zaman geçti. Ekrem yalnız bir defa hükümet dairesine uğramış, pederini görmüştü. Ondan başka hiçbir haber alamıyorlardı. İkbal merak ateşleri içinde yanıyor, Ekrem'den bir haber alabilmek ümidiyle her akşam Rauf Bey'i konuşturuyor, konuyu mutlaka Ekrem'e getiriyor, fakat ondan hiçbir haber alamıyordu. Nihayet bir gün evlerine gelen bazı kadın ziyaretçilerden dedikoducu bir hanım alaycı tavrıyla:

— Düğününüz varmış da bize haber vermiyorsunuz.

— Ne düğünü?..

— Bilmezden mi geliyorsunuz?.. İki gündür bütün Selanik bundan bahsediyor. Sizin Ekrem Bey teyzesinin kızı Neşide Hanım'ı alıyormuş. Hem öyle bir düğün yapılacakmış, öyle bir düğün yapılacakmış ki gözler görmemiş, kulaklar işitmemiş.

Bu söz İkbal'i ta can evinden kurşunla vurulmuş da yaralanmış gibi birdenbire başka bir hale koymuştu. Öyle ki artık etrafı dinleyememeye, nerde olduğunu anlayamamaya başlamış, bulunduğu mevkii, yarın bütün bu dedikoducu hanımların her tarafa bin türlü dedikodu taşıyacaklarını hesap etmeye bile takati kesilmiş, şaşkın bir halde kalmıştı. İmkânını bulsa misafirlerini kovacak, yalnız bir odaya kapanarak ağlayacak, bağıracak, kalbine sığamayan kin ve öfkesini, hiddet ve şiddetini saçmak, çıkarmak için dört duvar arasında kendi kendine söylenecekti.

Gerçi bu hanımların önünde şaşkınlığını gizleyememişse de dünyada kendisince en ehemmiyetli şey olan dedikodulara maruz kalmamak, âleme gülünç olmamak endişelerinin etkisinden kurtulamamış, o düşünceli, alık haliyle misafirlerinin dağılmasına kadar sabretmeyi başarabilmişti.

Misafirlerini adeta kovar gibi soğuk bir tavırla uğurladıktan sonra yukarı çıktı ve odasına kapandı. Gözleri dönmüş, müthiş bir hal almıştı. Çehresindeki orantıya, güzelliğe, cazibeye rağmen kalbi ve hissiyatı pek çirkin olan bu kadının içindeki duyguları çehresine aksedince yüzünde de korkunç bir uğursuzluk eseri görülüyordu. Şimdi odasının içinde aşağı yukarı dolaşarak kendi kendine söyleniyordu: "Evleniyormuş ha!.. Neşide'yi alacakmış... Ve öyle bir düğün yapacaklarmış ki gözler görmemiş, kulaklar işitmemiş. Ben bu âşıkane evliliklere, gözler kamaştıracak şaşaalı düğünlere, bu saadetlere, bu sevinçlere karşı ezilecek, kahrolacak, üzüleceğim, biçare, âciz, felaketler içinde kalacağım öyle mi?.. Hayır. Bin kere hayır... Gerekirse onların gerdek odalarına atılarak ikisini de tırnaklarımla, dişlerimle parçalayacağım, o kızı, beni küçümseyici bakışlarla ayakları altına alan o mağrur kızı Ekrem'in nazlı kucağında mutlu

ve huzurlu bırakmayacağım. Hayır, onların yan yana bir arada olduklarını düşünmek bile beynimi yakıyor, kalbimi parçalıyor, varlığımı sarsıyor, beni cinayetlere, vahşetlere sevk ediyor... Bırakmayacağım, onların ümit ettikleri saadete meydan vermeyeceğim. Beni sevmeyen, beni mesut etmeyen, bana hakaretler eden Ekrem sevilemeyecek, saadet görmeyecek, hakaretler içinde ezilecektir. Evet intikam isterim, intikam, intikam!..”

Bu şiddetli helecanlar kadının bütün asabını sarsmış, onu bitap bir halde bırakmıştı. Dizleri titriyordu. Artık yürümeye takat bulamayarak minderin üzerine atıldı, orada ağlamaya başladı. Ağladı, ağladı, ağladı...

Gözyaşları onun ıstırap ateşini söndürmeye, kalbinin zehrini yıkamaya yetmemişti. Şaşkınlığı, kulaklarındaki uğultu, gözlerinin her şeyi bulanık görmesi biraz geçmiş gibiydi. Şimdi düşünebiliyordu. Ekrem’e yapabileceği fenalığı o daha çok önceden düşünmüş, silahını hazırlamıştı. Ekrem’e Paris’ten *Meşveret* gazeteleri, o mektuplar geldiği zaman Ekrem’in kendisine, “Bunları ya yok etmek, ya pek gizli bir yerde saklamak lazım, bunlar hükümetin eline geçecek olursa beni muhakkak Fizan’a gönderirler” dediğini unutmamış, kalbindeki ve duygularındaki melanet ve hıyanet kabiliyetinin sevkiyle her ihtimale karşı ihtiyaten Ekrem’e karşı bir silah olarak o gazetelerle mektupları saklamış, Ekrem’in eşyasıyla beraber iade etmemişti.

Bu silahın pek müthiş bir silah olduğunu biliyordu. Ve bunu kullanmaktan kendisini men edecek pak bir vicdan sahibi de değildi. Mesele bu silahı nasıl kullanmakta, bunları hükümete nasıl ihbar ve teslim etmekteydi. O hem bunları ihbar etmek, hem de kendisini gizlemek istiyordu. Çünkü Ekrem’i ihbar edecek olursa kocası Rauf Bey’in bütün zaaf ve mağlubiyetine rağmen isyan edeceğini, aralarında dehşetli bir fırtına kopacağını tahmin ediyordu. Gerçi o, Rauf Bey’i sevmezdi ve hiçbir zaman da sevmemişti. Fakat onun korktuğu şey “Âlem ne der?” endişesiydi. Bunun için kocasıyla aralarının bozulmasından ve belki de Rauf Bey’in

kendisini boşamaya kadar cesaret bulmasından ve nihayet bu hadisenin kadınlar arasında uzunca ve mübalağalı dedikodulara konu olmasından korkardı. İşte buna bir çare bulmak için tedbirler düşünüp duruyordu. Ve bunu bulmakta da güçlük çekmedi.

Mahallelerinde Naim Bey namında bir bahriye mülazımı[1] vardı. Bu tersaneli,[2] hafiye[3] olduğunu saklamaz, iftiharla söylerdi. Bunun bir de validesi vardı ki oğlu kadar kötü bir mahalle cadısıydı. Çekiştirmedik kimse bırakmaz, halkı birbirine katmaktan zevk alır, komşularının felaketinden mesut olur, kin ve melanet kaynağı çirkin bir kadındı. Mahallede evine gidenler sırf onun yermesine ve kötülemesine maruz kalmamak için kendisine dalkavukluk etmek niyetiyle giderlerdi. İkbal de bu kadına bazı yerlerde rast gelmiş ve ona biraz samimiyet göstermekten çekinmemişti. Bu kadın, Hesna Hanım, her yerde oğlunu metheder ve oğlunun doğrudan doğruya mabeyne[4] ve padişaha kâğıtlar yazdığını, padişahın kendisini tanıdığını, onun en sadık memurlardan olduğunu, rütbesi her ne kadar mülazım ise de elhamdülillah paşalar kadar maaşlar aldığını, yakında büyük yükselmelere mazhar olacağını anlatır dururdu. Onun nazarında hafiyelik bir şerefti, bir kuvvetti. Ve öyle bir kuvvet ki karşısında herkes titrerdi. Herkes korkardı.

Bu kadın hatırına gelince İkbal, arzu ettiği gibi kendisi meydana çıkmadan maksadına erebileceğine inandı. Şimdi muzaffer, ümitli tavırlarla, kindar ve acı tebessümlerle gülerek, "Evlenecekler... Mesut olacaklar, ha ha ha!.. Bakalım kim gülecek, kim mesut olacak göreceğiz" diye mırıldandı.

***

---

1 Teğmen

2 (Asker.) Tersaneli: Osmanlı Devleti'nde deniz subayı veya eri veya tersanede çalışan kişi.

3 Hafiye: Gizli bilgi toplayan ve ilgili makamlara sunan kişi, dedektif, bir nevi casus, muhbir, istihbaratçı. II. Abdülhamid döneminde kurulan Hafiye Teşkilatı mensubu.

4 Mabeyin: Sarayda padişah iradesini ilgilisine ileten, resmi ve özel işleri padişaha arz eden birim.

Şu naklettiğimiz hadiseden takriben on gün sonraydı, bir akşam Rauf Bey eve gelince İkbal'e dedi ki:

— Bizim dünyadan haberimiz yok, Ekrem teyzesinin kızıyla evleniyormuş ve bu cuma nikâhları olacakmış. Bugün bana geldi, müsaademi almak için müracaat ettiğini söyledi. Ben, "Her şey kararlaştırılıp bittikten sonra müsaade isteyecek ne kalır? Ben karışmam, ne bilirsen yap" dedim.

İkbal alaycı bir tavırla sordu:

— Nikâha ve düğüne gidecek misiniz?

— Hayır, niyetim yok... Seni davet ettiler mi?

— Beni mi davet edecekler?!.. Davet etseler bile gidecek kim?

Rauf Bey bu haberden İkbal'in yine hiddetleneceğini, fırtınalar koparacağını, serzeniş kıyametleri yağdıracağını tahmin ediyordu. İkbal'in bu haberi kayıtsızlıkla karşılamasına şaşırdı. Fakat bunun sebeplerini araştırmaya, akıl yormaya uğraşacak insanlardan olmadığı için işin böyle kolayca geçmiş olmasına sevindi. Eğer Rauf Bey dikkatli bakış sahibi, zeki bir adam olmuş ve İkbal'in çehresini ve tavırlarını incelemiş, ruhunun derinliklerine bakışlarını işletebilmiş olsaydı onun kalbinde katran kazanları gibi siyah kinlerin kaynadığını, hazırlıklarından emin bir cani gibi endişesiz durduğunu anlardı.

İkbal hazırlıklarından emin ve rahat olmakla beraber bu akşamki haber kendisine bir çarpıntı ve endişe vermekten geri kalmadı. Sabırsızlanmaya başlamıştı. Naim Bey vaatlerine rağmen hiçbir başarı emaresi gösterememişti. Ya hiçbir başarı elde edilemeden evvel bunlar nikâh ve zifaf olurlarsa?[1] İşte İkbal'in fikrini ateşler içinde bırakan bu, onların zifaf olması düşüncesiydi.

İkbal o gece pek sabırsızlıkla, endişeler içinde sabahı etti. Ertesi gün Rauf Bey evden çıkar çıkmaz o da Naim Bey'in evine, Hesna Hanım'a koşmuştu:

---

1 Zifaf olmak: Gerdeğe girmek.

— Büyük hanımcığım, daha hiçbir haber yok mu? Bu cuma nikâh oluyorlarmış.

— A kızım sen de ne sabırsızsın! Bu işler öyle kolay mı olur zannedersin? Oğlum dosdoğru padişaha yazdı. O burada vali paşalara, müşir[1] paşalara haber vermeye tenezzül etmez. Onun işi doğrudan doğruya sarayladır. Ben de kendisine sordum, güldü ve anlattı. Şimdi onun kâğıdı padişaha takdim olunacak, iradesi[2] çıkacak, buraya hükümete emirler gelecek, derhal işe başlayacaklar. Korkma bu işler çok sürünmez, çok çabuk yürür. Benim tecrübelerim var, iki üç gün geçmeyecek kokusunu duyacaksın...

Gerçekten kadının dediği gibi kokunun, o müthiş, iğrenç kokuların çıkması gecikmedi.

Ekrem'le Neşide'nin nikâhları kıyıldığının ertesi cumartesi günüydü, sabahleyin İkbal henüz kalkmış taranıyor, Rauf Bey pencerede oturmuş gazetesini okuyordu. Kapı çalındı, Rauf Bey kafesten[3] sokağa, kapıya doğru bakınca çehresi birdenbire sapsarı olarak, elinden gazeteyi atıp:

— Yanlışlıkla bizim kapıya gelmiş olmalıdırlar. Savcı yardımcısı, polis müdürü, daha birtakım polisler, jandarmalar kapı önünde duruyorlar. O malum hafiye Naim Bey de beraber. Allah hayırlar versin, mahallede yine birinin başına belalar gelecek, dedi ve yerinden kalktı, kapıya doğru gitti.

İkbal'in de çehresi sapsarı olmuştu. Fakat ondaki korku ve endişeden değildi. Heyecanından titriyor, beklediği bir saadet haberini almış gibi kalbi bir ferahlama, siyah bir ferahlama hissediyordu. İntikamı alınmış olacak, Ekrem şüphesiz hapis ve sürgün edilecekti. Çünkü gazeteler ve mektuplar orada, öbür odada, konsolun gözündeydi. Şimdi bulunacaktı.

---

1 Askerlikte en üst rütbe, mareşal.

2 İrade: Buyruk, padişah emri.

3 Kafes: Aralıklı dizilmiş ince çubuklara, yine aynı aralıklarla çapraz çubukların mıhlanması suretiyle yapılan ve eski Türk evlerinde yabancı gözlerden saklanması gereken harem kısmının pencerelerine konan siper.

Oda kapısını kapayarak aralıktan dışarıya dikkatli bakışlarla merdivenlerden çıkmakta olan bu memurları kinli ve kanlı bir sevinçle seyrediyor ve dinliyordu.

***

— Oğlunuz Ekrem Bey Paris'teki Jön Türklerle haberleşiyormuş, burada bir cemiyet teşkil etmiş. Avrupa'dan muzır gazeteler getirterek burada dağıtıyormuş. Hakkında vuku bulan ihbarlar üzerine tahkikat yapmak için yüce padişahımızın yüksek ve şerefli iradeleri emir buyuruldu. Kendisi tevkif olundu. Validesinin evinde aramalar yapıldı, orada hiçbir şey bulunamadı fakat kendisi evvelce Selanik'e geldiği vakit bir müddet burada ikamet ettiğini söyledi, şimdi bir kere usulünce burada da aramalar yapacağız. Cenabıhak haşmetli padişahımıza uzun ömürler ihsan buyursun. Kimse hakkında hiçbir zulüm ve haksızlık olamaz. Eğer masum ise emin olunuz mükâfata ve padişahın merhametine mazhar olur. Fakat maazallah bir hıyaneti tahakkuk ederse cezasını ve belasını bulur.

Zavallı Rauf Bey kendisine verilen bu izahata karşılık söyleyecek söz bulamamış, şaşırmış kalmıştı. Memurlar yukarı çıktıkları zaman polis amiri kendisine hitaben:

— Her tarafı arayacağız, fakat en evvel onun burada ikamet ettiği odadan başlayalım. Oğlunuz hangi odada oturuyordu?

Rauf Bey korku ve heyecanından söz söylemeye takat bulamayarak Ekrem'in kaldığı odayı eliyle gösterdi. Odaya girdiler, arama başladı. Ve konsolun gözü çekilince paket paket gazetelerle mektuplar meydana çıktı. Bu sadık memurlar bunları büyük bir şey keşfetmiş, fevkalade bir başarı elde etmişçesine sevinçle topladılar. Bütün mektuplar birer birer okundu. İçlerinde Ekrem'e İstanbul'daki bazı ahbaplarından gelmiş birtakım ehemmiyetsiz kâğıtlar da vardı, onlar bir tarafa atıldı. Fakat Paris'ten Bedri'nin göndermiş olduğu üç mektup hususi bir ehemmiyetle derdest edilerek, bunların orada bulunduğuna dair her birinin altına tasdik için birer not yazıldı, bütün memurlar mühürlediler ve bilhassa Rauf

Bey'e de, oğlunun katline fetva verdirircesine, mühürlettiler. Sonra tafsilatlı bir tutanak tutuldu. Bu da orada bulunanlar tarafından mühürlendi. Memurlar büyük bir iş görmüş gibi memnun ve muzaffer bir tavırla çıktılar.

5

Nasıl Sürgün Olunuyordu?

Hüsrev Bey'in konağı üç dört haftadan beri büyük bir değişime uğradı. Yalının her tarafı mükemmelen döşendi ve süslendi. Neşide'nin çeyizi hazırlandı. Ekrem'e selamlık[1] dairesinde bir oda tahsis edilmişti. Annesi, "Şimdi yine hep bir arada bulunursanız sonra zifafınız hoş gelmez, birbirinize biraz arzunuz olsun," diye latifelerle Ekrem'i Neşide'den ayırmışlardı. Önceden evlilik için nazlanan Ekrem şimdi her gün acele ettirerek annesini sıkıştırıyor:

— Bu külfetleri, bu hazırlıkları neye ve kime karşı yapıyorsunuz, biz hep bir aile halkı değil miyiz, birbirimizi bilmez miyiz? diyordu.

— Düğün bizim için değil, halk için yapılacak. İnsan bir mürüvvetinde eşini dostunu ağırlamak, ikram etmek istemez mi? Analar için en büyük sevinç bu düğünü, bu mürüvveti görmektir. Bu bizim mürüvvetimizdir. Sen karışma, bizi halimize bırak.

— Eğer beni bu selamlık odasına atmamış olsaydınız sizi istediğiniz kadar halinize bırakır ve acele etmezdim. Burada çıldırasıya sıkılıyorum.

İsmet Hanım manidar bir tavırla gülerek:

---

1 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

— İşte büyükbaban da burada ya, onunla görüşür eğlenirsiniz.

— Bırak Allah'ını seversen, o burada olmasa belki bu kadar sıkılmayacaktım. Bilmem neden şimdi kahvelere, kulüplere devam etmek hiç hoşuma gitmiyor. Vaktimi evde geçirmekten daha çok zevk alıyorum. Fakat evde, bu selamlık odasında kalınca, hatırın kalmasın, büyükbabamın hizmetkârlara galiz galiz tekdirlerinden, gürültülerinden, ara sıra odama gelip bana ukalalıklar, nasihatler edişinden fena halde sıkılıyorum. Evde de oturamıyorum. Beni bu ıstıraptan kurtarmak için Allah aşkına şu düğünü hızlandırınız.

Düğün hızlandırıldı, nikâh oldu. O gün haremde yemekler verilmiş, çengiler çalmış, hanımlar akşam geç vakitlere kadar eğlenmişlerdi. Düğün başlamıştı. Evde büyük bir neşe hüküm sürüyordu.

Cumartesi sabahı erkenden, daha Ekrem yatağındayken Rauf Bey'in evinde gördüğümüz tahkik heyeti evvelce buraya gelmiş, Ekrem'i aramış, uyandırmışlardı. Ekrem bunları görünce içi hopladı. Kendisine Paris'ten gelmiş olan mektuplar ve gazeteler derhal hatırına geldi ve benzi sarardı. Bu gazetelerle mektupları bir daha görmemişti. Bunlar imha mı edilmişti, eşyası arasında buraya mı gelmişti, pederinin evinde mi kalmıştı? Hatırlayamıyordu. Yalnız bunların pek tehlikeli şeyler olduğunu, imha edilmesi gerektiğini o zaman birkaç defa İkbal'e söylemiş olduğunu hatırlıyordu.

Tahkikat memurları, hakkında ihbar olduğunu, tahkikat için padişah iradesi olduğunu uzun uzadıya açıklamalarla, bir şey çıkmazsa asla mağdur olmayacağını teminler, tesellilerle anlattılar.

Selamlık dairesinde aramalar başladı. Her tarafı elercesine aradılar, hiçbir şey bulunamadı.

Bu gürültü sırasında Hüsrev Bey de selamlığa çıkmış, bunakça sözleriyle tekdirlere, şikâyetlere başlamış, hakikati anlar gibi olunca zaten hiç sevmediği Ekrem'e küfürler, tekdirler etmişti.

Tahkikat memurları harem dairesine geçerek orada da arama yapmaya lüzum gördüler. İçeri, hanımlara haber verilince bir kıyamettir koptu. Dünkü sevinç o anda hissedilen bir uğursuzlukla felakete dönüşmüş, düğün evi matem evine dönmüştü. Ömürlerinde evlerine polis girmemiş olan kadınlar daha neticenin ne olacağını kestiremedikleri halde bu aramaların yapılmasını büyük bir felaket gibi telakki etmişlerdi.

Harem dairesinin de her tarafı arandı. Hiçbir şey bulunmadığı halde bunlar Ekrem'in beraber gitmesi lazım geleceğini söyleyerek onu bir polisle ayrıca bir arabaya bindirip hükümet konağına gönderdiler.

Ekrem yalıdan çıkarken evden bir cenaze çıkıyormuş gibi bütün hanımlar, hizmetçiler feryat ediyorlardı. Tahkikat memurlarının bunları teskin ve teselli için söylemek istedikleri sathi ve soğuk sözler o acı tesirleri artırmaktan başka bir işe yaramadı.

* * *

Ekrem o gün hususi bir önemle görüş yasağı getirilerek uzun uzadıya sorgulandı. Gazeteler ve mektuplar kendisine gösterildiği zaman bu işin İkbal'in alçaklığı ve hıyaneti ile ortaya çıkarılmış olduğunu derhal anladı. İnkâra imkân yoktu. Bu mektup ve gazeteleri ahbaplarından Paris'te bulunan Bedri Bey'in gönderdiğini, fakat kendisinin bunlara katiyen ehemmiyet vermediğini, gazeteleri kimseye dağıtmadığını ve vermediğini, hatta mektuplarda beyan olunan adedi sayılacak olursa tam bulunacağını ileri sürdü.

Ne yazık ki Bedri Bey'in ikinci mektubunda Selanik'te cemiyet hesabına abone kaydetmesi ve para toplaması tavsiye olunuyordu. Ekrem o zaman bir fazilet ve başarı göstermiş olmak niyetiyle hiç kimseden para toplamamış olduğu halde toplanan para diye kendi kesesinden birkaç lira göndermiş ve Bedri'nin üçüncü mektubunda gönderilen paraların ulaştığından bahsedilmişti.

İşte sorgu hâkimi asıl bu noktaya dayanarak paraları kimlerden toplamış, gazeteye kimleri abone kaydetmiş

olduğunu, Selanik'te Jön Türk Cemiyeti'nin kimlerden oluştuğunu söyletmek için çok baskı yapmıştı.

Zavallı çocuğu geceleri uyutmayarak sabahlara kadar sorgularla uğraştırıyor, sersem ederek ağzından bir söz kapabilmek için çalışıyorlardı.

Gerçekten başka söyleyecek hiçbir sözü, verecek hiçbir malumatı olmadığı için Ekrem günler ve gecelerce devam eden sorgularda daima ilk sözlerinde sebat etmişti.

Bu mesele, o zamanlar için, devletin en büyük siyasi meselelerinden sayıldığından bir hafta sürekli bütün mülkiye ve adliye memurlarını meşgul etmiş, mabeyinle kesintisiz sık sık şifreli yazışmalar gerçekleşmiş ve nihayet burada Ekrem'den başka söz alabilmenin imkânı olmadığı bildirilince, onun fevkalade bir itinayla korunarak İstanbul'a gönderilmesi için bir irade gelmişti.

Ekrem Selanik'te kaldığı bir hafta müddetçe sıkı görüş yasağına tabi tutulduğu için ailesi, o zavallı kadınlar, bütün çabalarına rağmen onun sağ mı ölümü olduğundan bile bir haber alamıyorlardı. Düğün evi hakiki bir matem evine dönmüştü. Zavallı kadınlar, üçü bir arada sürekli bir endişe içerisinde dertleşerek ağlaşıp duruyorlardı. Halktan bazıları Ekrem'de Paris'ten gelmiş birtakım muzır gazete ve mektupların tutulduğunu duymuşlardı. Fakat bunun mahiyet ve ehemmiyetini anlayamıyor, dehşet içinde yaşıyorlardı.

Hükümetin zulüm pençesine düşen bu tür gençlerin bir kenara ve bazen akıntıya atıldığı, nam ve nişanlarından haber alınamadığı her vakit kulaktan kulağa işitilen sözlerden olduğu için Ekrem'in de böyle bir felakete uğramış olmasından endişe ediyorlardı.

Ekrem, kendisine katılan bir polis komiseri ve çok sayıda jandarma maiyetinde ve hususi bir ehemmiyetle İstanbul'a gönderildiği zaman da aile halkı haberdar olamamıştı. Erkekleri olmayan, ümitsiz bir çaresizlik içinde ağlamaktan başka bir şey yapamayan Ekrem'in validesi ve teyzesi ve nikâhlısı Neşide onu hâlâ Selanik'te tutuklu zannettikleri

esnada zavallı oğlan Bâb-ı Zaptiye'de[1] karanlık bodruma, caniler arasına atılmıştı.

***

Ekrem vapurda da kimseyle görüştürülmeyecek şekilde karanlık, pis bir odada gözaltında tutulmuştu. Kendisini bir kamaraya koymalarını, ücreti kendisi tarafından verilmek üzere orada gözaltında tutulmasını talep ettiği halde buna da izin verilmemişti. İzin verilmiş olsaydı bile gerçekleştirmek zordu. Çünkü Ekrem'in cebinde bir kamara ücreti ödeyecek kadar bile parası yoktu. Evden alelacele tutuklu çıkardıkları vakit cebinde üç lira kadar bir parası vardı. Fakat Selanik'te görüş yasaklı şekilde tutuklu bulunduğu esnada beş kat fiyatına yemek, sigara vesaire getirtebilmek için bir hafta içinde parasının iki lirasından fazlasını harcamış, cebinde iki mecidiye ile beş on kuruş ufaklık kalmıştı. Üzerinde satılabilecek kıymetli saati ve kordonu, parmaklarında yüzükleri vardıysa da bunları vapurda satmak ve kamara tutmak mümkün müydü?

Vapur İstanbul'a sabahleyin varmış olduğu halde onu vapurdan çıkarmadılar. O gün de yine o karanlık vapur hapishanesinde gözaltında tutuldu. Gece olduktan, etraf güzelce kararıp tenhalaştıktan sonra onu iki polis ve bir jandarma sandala bindirerek Sirkeci'ye çıkardı. Orada kapalı bir araba bekliyordu. Hava pek soğuk ve sürekli yağmurlu olduğundan aşırı rutubetliydi. Ekrem'in üzerinde ince bir pardösü vardı. Zavallı soğuktan, rutubetten ve bunlara ilaveten korku ve heyecandan titriyordu. Ne olacaktı, nereye götürülecekti? Arabanın camlarından dışarıyı, geçtikleri sokakları görmek istiyorduysa da yağmur damlaları camları lekelemiş olduğundan dışarısını görmek mümkün değildi. Bununla birlikte hayvanların çamur çiğneyerek güçlükle yokuş çıkmakta olduklarını hissediyor, Bâb-ı Zaptiye'ye götürüleceğini tahmin ediyordu. Gerçekten araba durup da

1 Dönemin kamu güvenliğinden sorumlu polis ve jandarma gibi güçlerinin bağlı olduğu teşkilatın ve bu teşkilatın bulunduğu binanın adı.

önce polislerle jandarma çıkıp sonra kendisini de indirdikleri zaman Bâb-ı Zaptiye'ye gelmiş olduğunu anladı.

Bâb-ı Zaptiye'nin, o kasvetli, uğursuz, harap binanın pis merdivenlerinden yukarı çıktılar. Jandarma aşağıda kalmıştı. Polisler kendisini bir odaya götürdüler. Orada her hali ihtiyarlığını gösterdiği halde saç ve sakallarının kirli siyah oluşu boyalı olduğuna delalet eden uzun paltolu, kibirli ve küstah tavırlı bir efendi, üzeri bin türlü lekeyle kirlenmiş çuha örtülü masa başında oturuyordu. Divit kalem ve kâğıtlarla dolu olan masa üzerinde bir kenarda da simsiyah bir tepsi içerisinde henüz yenmiş bir yemek kalıntısı olarak kirli iki tabak, bir çatal ve bir ekmek parçası duruyordu. Manzara bir devlet heybeti göstermiyor, pis, çirkin, kirli, iğrenç, perişan bir istibdat kokuyordu.

Polis komiserlerinden biri küstah tavırlı efendinin yanına gidip eline bir kâğıt vererek kulağına bir şeyler söyledi. O, Ekrem'i nefret eder bir nazarla tepeden tırnağa kadar süzdükten sonra hiçbir söz söylemeksizin kendisine verilen kâğıdı almış, odadan çıkmıştı.

Ekrem burada yarım saat kadar ayakta bekledi. Boyalı sakallı, uzun paltolu kirli efendi geldiği zaman yine elinde bir kâğıt tutuyordu.

Ekrem'e:

— Üzerinizde her ne varsa buraya teslim edeceksiniz, dedi.

Ekrem cebindeki saatini, parasını, cüzdanını, gözlüğünü, eldivenlerini, tabakasını, ağızlığını hâsılı her şeyini çıkarıp o kirli masanın üzerine koydu. Boyalı sakallı efendi Ekrem'e güvenememişti. Polislere:

— Siz de bir muayene ediniz, üzerinde kurşunkalem, kâğıt parçası kalmasın ha! dedi.

Ve polisler de aradılar, başka hiçbir şey yoktu. O vakit kirli sakallı efendi yaklaşıp Ekrem'in eşyasını inceledi. İçinde kartvizitleri bulunan cüzdanını aldı, bir kâğıda sardı:

— Bu birkaç mecidiye cebinizde bulunabilir. Tabakanızı,

ağızlığınızı, mendilinizi de alabilirsiniz, dedi ve polislere hitaben amirane bir tavırla ilave etti:

— Götürünüz, aşağı teslim ediniz.

***

Tekrar o pis merdivenleri indiler, matemli bir ağırlıkla yağmur ince ince yağmaya devam ediyordu. Avludan geçtiler, dar, karanlık bir geçidi de geçerek bodrumda çamurlu ve rutubetli bir yerde durdular. Orada polisler Ekrem'i bir jandarma zabitine teslim ettiler ve kirli bir demir kapı açıldı, Ekrem içeri atılarak arkasından kapandı.

Ekrem müthiş, elim bir manzara karşısında bulunuyordu. Büyük bir koğuş, öteye beriye hasırlar serilmiş, tüten bir petrol lambası bir kenarı ancak aydınlatabiliyor ve ilerisi gittikçe artan bir karanlık içinde bulunuyordu. Hapislerden bazısı bir hasır üstüne miskin bir yatak sermiş, bazısı bunu da bulamayarak hasır üzerine uzanmış, daha ötede beş on kişi mangal yerine konmuş büyük bir çanağın içindeki birkaç parça ateş etrafına toplanmış konuşuyorlar ve hatta kahkahalarla gülüşüyorlardı.

Ekrem kapıdan girince birkaç adım atarak bu iğrenç manzaranın dehşetiyle durmuştu. Oraya yakın bir pencerenin kırık camından zehir gibi soğuk bir rüzgâr geliyordu. Birkaç adım daha ilerlemeye mecbur oldu. Nereye gidecek, ne yapacaktı? Oturacak bir sandalye bile yoktu. Her hasırın sahibi olduğu anlaşılıyordu. Zemin çamur ve çirkef içindeydi. Tereddütle birkaç adım daha ilerleyerek mangal etrafında, o şişesi kararmış tüten lambaya yakın oturanlara yaklaştı. Bunlar ilginç karma bir gruptu. Her sınıftan, her yaştan, her kıyafette insanlar bir halka oluşturmuşlardı. İçlerinde bir gözü bağlı bir bahriye zabiti dikkatini çekti. Daha ötede bir efendi lamba yanında ayakta durmuş, elinde bir kitap okuyor ve yüksek sesle bir şeyler söylüyordu. Hiç kimsenin buna ehemmiyet verdiği yoktu.

Ekrem yardım ister gibi bir bakışla o bahriyeli zabite bakmaktayken zabit yerinden kalkmış, Ekrem'e yaklaşmıştı:

— Siyasi misiniz, kıyafetinizden öyle anlaşılıyor? dedi.

— Evet, öyle iddia ediyorlar. Burası siyasi tutuklulara mahsus tevkifhane midir?

— Hayır, burası hem tevkifhane, hem misafirhane, hem tımarhanedir. Tevkifhane olmak itibariyle buraya her gün bin türlü caniler, yankesiciler, beyler, efendiler girip çıkıyor... Misafirhane olmak itibariyle de benim gibi duracak, oturacak yeri, parası olmayanları buraya atarlar... Tımarhane diye delileri attıkları da nadir değil. Ezcümle şu karşıda gördüğünüz ayakta duran ve elindeki kitabı okuyan herif divanelikler yaptığı için tımarhanede yer yok diye buraya atılmış.

— Ya sizi buraya niye koymuşlar?

— Beni sormayınız, ben iki aydır buradayım, daha ne kadar kalacağımı da bilmem. Esasen bahriye zabitlerindendim. Gözümde bir hastalık ortaya çıktı, operasyon yaptılar, askerlikten ihracıma karar verdiler. Hastaneden çıktığım vakit tersanece kaydımın silinmiş olduğunu haber aldım. Allah canlarını alsın, böyle haksız, uğursuz işleri pek çabuk görürler. "Gözümden rahatsızım, daha tedaviye muhtacım. Bahriye hazinesinde on sekiz aylık alacağım var. Askerden çıkardınız, bari maaşlarımı verin memleketime gideyim, kendimi tedavi ettireyim" diye bağırdım. Para yok dediler, elime hususi bir senet verdiler. "Sinop'a gider orada paranı alırsın" diyorlardı. "İyi ama Sinop'a kadar gidebilmek için bende beş para yok" dedim. İdare-i Mahsusa[1] vapurları Sinop'a doğru gideceği vakit beni de ücretsiz naklettireceklerini söylediler ve İdare-i Mahsusa'ya hitaben elime bir de emir verdiler. İdare-i Mahsusa'ya gittim, Sinop'a ne vakit vapur gideceğini onlar da bilmiyorlar. Beş parası olmayan bir adam ne yapar? Nasıl vapur bekler? Yine tersaneye gittim istirham ettim, beni buraya, Bâb-ı Zaptiye'ye gönderdiler, Sinop'a gidecek İdare-i Mahsusa vapuru oluncaya

---

1 Osmanlı İmparatorluğu'nda deniz taşımacılık idaresinin 1878-1909 tarihleri arasındaki adı.

kadar buraya misafir ettiler. Her gün bir çift tayın veriyorlar, işte o kadar.

Ekrem bu hikâyeyi hayretlerle dinliyor, inanamıyordu. Nasıl? Devlete senelerce hizmet etmiş bir zabit kör olur da askerden ihraç olunur, istihkakı verilmez, memleketine gönderilmez, bekleyebilmesini temin için tevkifhaneye atılır ve orada unutulur. Bunun inanılamayacak bir şey olduğunu Ekrem gizleyemiyordu. Zabit güldü:

— Buna inanamıyor musunuz? Burada ne gariplikler göreceksiniz ki benimkisi hiç kalır. Şu karşıda mangal kenarında oturan kıranta[1] Ermeni'yi görüyor musunuz? O herif tam on dört aydır burada bekliyor ve derdini kimseye anlatamıyor. Memleketinde bunu kuduz köpek ısırmış diye tedavi için İstanbul'a, Dâü'l-kelp Tedavihânesi'ne[2] göndermişler. Orada tedavisi yapılmış, yine memleketine gönderilmek üzere herif buraya, Bâb-ı Zaptiye'ye yollanmış ve buraya atılmış. Kâğıdı mı kaybolmuş ne olmuş, işte on dört aydır herif burada çürüyor, derdini kimseye anlatamıyor. Daha ötede şu mektepli elbiseli genç, esmer efendiyi görüyor musunuz? O da Aşiret Mektebi[3] talebesindendir. Mektepte aşçıya mı bilmem kime bir tokat atmış, müdür mektepte zapt edemeyeceği için kendisini Bâb-ı Zaptiye'ye göndermiş. Onun da galiba evrakı kaybedilmiş olmalı ki bir buçuk senedir buradaymış.

Şimdi Ekrem'in hem hayreti artıyor, hem kendisini dehşetler istila ediyordu. Bu gayya kuyusunda kendisinin de unutulma ihtimali yok muydu? Bu endişesini gayriihtiyari gibi, kendi kendine söyleniyormuş gibi bahriye zabitine ifşa etti. Zabit:

---

1 Orta yaşlı, saçları ağarmaya başlamış, iyi giyimli, bakımlı erkek.

2 Tam adı Dersaadet Dâü'l-kelp Tedavihanesi ve Bakteriyoloji. Kuduz ve salgın hastalıkların tedavisi için 1887 yılında İstanbul'da kurulmuştur.

3 Aşiret Mektebi: 1892 yılında II. Abdülhamid tarafından İstanbul'da kuruldu. Tam adı Aşiret Mekteb-i Hümayunu. Mektep, Maarif Nezareti'ne bağlı ancak halka açık olmayan, imparatorluk sınırları dahilinde bulunan aşiret çocuklarına eğitim veren, parasız yatılı bir okuldu. 1907 yılında talebenin mektep idaresine isyan etmesi üzerine kapatılmıştır.

— Mademki siyasi tutuklusunuz, hiç korkmayınız. Onları burada asla unutmazlar. Buradan en çabuk çıkanlar onlardır. Fakat nereye giderler orasını burada kimsenin bildiği yok. Sizin gibi haftada beş on efendi gelip en çok üç gün kalarak gidiyorlar. Yalnız size şunu iyiliğiniz için hatırlatayım. Burada geceleyin uyumak doğru değildir. Gündüz uyuyacak, geceleri uyanık olacaksınız. Çünkü siyasi tutukluları daima gece yarısından sonra sorgulamaya davet ederler. Zaten sorgu hâkimlerinin zavallıları şaşırtmak için yapmadıkları adilik kalmadığından uyku sersemliğiyle gidecek olursanız sizi büsbütün şaşırtır, hatırınıza gelmeyecek sözleri size söylettirirler.

Bu bahriyeli zabit emeklisi iyi ve pek saf bir adam gibi görünüyordu. Bu tür adamların hemen hemen genellikle huy edinmiş oldukları gevezelik ve çene kavaflığı bu zavallıda benzerlerinden de fazlaydı. Söz söylemesini pek severdi. Özellikle kendisini samimiyetle, ehemmiyet vererek, itinayla dinleyen birini bulduğu vakit bir kocakarı gibi durmaz, dinlenmez, sürekli konuşurdu. Zavallı Ekrem'in büyük bir hayretle kendisini dinlemekte olduğunu görünce devam etti:

— Burası, diyordu, caniler merkezi olmak üzere tanındığı ve dışarıdakilere dehşetler verdiği halde, itimat ediniz, burada gördüğünüz şu tutukluların büyük bir kısmı namuslu ve insancıl adamlardır. Hele dışarıyla kıyaslanacak olursa burada namusluların daha fazla olduğu hiç şüphe götürmez. Dışarıda polisler, hafiyeler, sorgu hâkimleri, hâkimler zavallı masumları iftiralarla cezalandırmak için yapılmadık kötülük bırakmadıkları halde, göreceksiniz, buradaki tutuklular bu masumlara ne kadar samimi yardımlarda bulunurlar. Her tutuklu geldiği ve bunların arasına karıştığı zaman burada çarçabuk bir ilk sorgulamadan geçer. Ve masum olduğu anlaşılacak olursa sorgulamalardan geçmiş, tecrübeler görmüş olanlar kendisine adeta ders verirler.

Zabit anlatıyor, bitirmiyordu. Zaten asabi bir hal içinde pek bitap kalmış olan Ekrem ayakta durmaktan yorulmuş-

tu. Etrafına bakıyor, oturacak, barınacak bir yer arıyordu, maksadını zabite anlattı. Zabit:

— Başka eşyanız, yatağınız filanınız yok mu?

— Hiçbir şeyim yok.

— Öyleyse her şeyden evvel kendinize bir hasır ve küçük bir testi su getirtmelisiniz. Çünkü herkesin hasırı kendisinindir. Hükümet şu pis toprakların üstüne attığı tutukluların altına bir hasır bile vermiyor.

— İyi ama bu vakitte hasırı, testiyi nereden buldurmalı?

— Dediğim gibi bu tevkifhane en fazla geceleri işlediği için dışarıda bakkal sabaha kadar açıktır. Bakkalın çırağını çağırtalım da sizin ihtiyaçlarınızı getirsin.

Zabit kapıya doğru yürüdü. Kapının aralık deliğinden nöbetçiye bir şey söylemiş, sonra sesi olduğu kadar, "Ahmet, Ahmet" diye bağırmıştı. İki dakika geçmeden bakkal çırağı deliğe geldi. Zabitin daveti üzerine Ekrem deliğe yaklaşarak bir hasır, bir küçük testi su, bir paket sigara ve bir parça ekmek peynir ısmarladı. Ve cebindeki iki mecidiyeden birisini Ahmet'e verdi.

Bir çeyrek geçmeden sipariş ettiği şeyler gelmişti. Bakkal çırağının getirdiği para üstünden burada her şeyin ne kadar pahalı olduğunu hayretlerle anlamıştı. Dışarıda dört beş kuruşa tedarik edilebilecek olan bu şeyler on dört kuruş tutmuştu.

Bahriye zabitinin rehberlik ve yardımıyla Ekrem hasırını boş gördüğü bir noktaya, karanlık bir köşeye serdi. Öteden zabit efendiyi kim bilir ne için çağırmışlardı. Ekrem o kasvetli yarı karanlık içinde, şu kalabalık ortasında yapyalnız kalmıştı. Ve bu yalnızlıktan daha memnun oluyor gibiydi. Hasırın üzerine oturdu, hazin, gariban bir vaziyette ekmeğini peyniriyle yemeye başladı. Ekrem tevkifhaneler civarındaki lokantaların karışık ve kokar yağlı yemeklerine bir türlü alışamadığı için peynir ekmek, zeytin ekmek gibi temizliği şüphe götürmeyen sade yemeklere alışmıştı. İştahla ekmeğini ve peynirini tamamıyla yedikten sonra yanındaki testiyi eline aldı ve bardağı olmadığı için testiden kana

kana suyunu içti. Ardından bir sigara yakarak düşünmeye başladı.

***

Şimdi Ekrem korku ve dehşetle geleceği, ne olacağını, kendisini ne yapacaklarını düşünmüyor, bunu düşünmeye lüzum görmüyordu. Çünkü gelecek için alabileceği hiçbir tedbiri yoktu. Tam bir teslimiyetle kendini kaderin hükmüne bırakmış, kendisi için çalışabilecek, yardım edecek kimsesi olmadığını, olsa bile böyle politik meselelere hiç kimsenin müdahaleye cesaret edemeyeceğini, yardım edemeyeceğini pekâlâ bildiği için hiçbir yardım ve destek de beklemiyordu.

Şu küçük kaba hasır üzerinde bir haftadan beri değiştiremediği çamaşırı, ayağından çıkarmadığı kunduralarıyla uzanmış, yastığı olmadığından dirseğini yere, başını elinin üzerine dayamıştı. Şu bir hafta içinde geçen hadiseleri düşünüyor, Selanik'te o güzel sahilde, latif çamlık içindeki yalıda, bir gerdek odası olması için o kadar külfetlerle, itinalarla süslenmiş ve döşenmiş olan binada, o ziynet ve ihtişam içinde yaşayan validesini, teyzesini ve Neşide'yi düşünüyor, onların haliyle kendi halini mukayese ediyor, onları kendisinden daha fazla acınacak ve üzücü bir halde buluyordu. Evet, kendisi nihayet şu felaket içinde yaşıyordu. Bu hallere alışmış gibiydi. Ve sevdiklerinin emin, müreffeh barınakta bulunduklarını biliyordu. Fakat onlar, o zavallı kadınlar karanlık, müthiş endişeler içinde hiçbir şey bilmeyerek, sevdiklerinin ne olduğunu, ne olacağını tahmine bile muktedir olamayarak kim bilir ne ıstıraplı, ne cehennem gibi bir hayat geçiriyorlardı. Şüphesiz ki üçü bir arada ağlıyor, ağlıyorlardı. Bunların yardım talep eden teşebbüslerine karşı bunamış ihtiyar Hüsrev Bey kim bilir ne şiddetli tekdirlerle bağırıyordu. İstikbali, ne olacağı gerçi kendisince de meçhuldü. Fakat hiç olmazsa halinden, sıhhatinden yana rahattı. Sevdiklerinin, o zavallı üç kadının bu küçük iç huzurları da yoktu. Onlar kendisi için kim bilir ne kadar uğursuz şeyler düşünüyor, ne kadar korkuyorlardı.

Ekrem bu düşünceler içinde saatlerce vakit geçirdi. Mangal kenarında büyük bir halka oluşturan, gülüşüp söyleşerek eğlenen tutuklular da tek tük çekilmeye, hasırları, yatağı olanlar yatakları üzerine uzanarak uyumaya başlamışlardı. Geniş koğuş içinde ötede beride horultular çoğalıyordu. Mangal kenarı tenhalaşmış, mangaldaki ateş sürekli karıştırılmakta olmasına rağmen çökmüş, azalmış, cansız kalmıştı.

Ekrem, bulunduğu bitap hal içinde en iyi teselliyi uykuda bulabileceği halde bahriyeli zabitten işittiği sözlerden dolayı uyumaktan korkuyor, uyumamak için kendini zorluyordu. Uykusunu dağıtmak ve biraz dolaşmak amacıyla kalktı. Koğuştaki ağır kokulu rutubet kemiklerine kadar tesir ediyor, donuyordu. Kırık camlı pencereye yaklaştığı zaman oradan etrafı yıkacak gibi şiddetle esen bir rüzgârla koskoca kar parçalarının girmekte ve delikten girer girmez erimekte olduğuna dikkat etti. Geldikleri vakit ince ince yağan yağmur kara dönüşmüştü. Kırık camdan giren bu rüzgâr vücudunu ve ruhunu titretti. Kendi kendine, "Bu camı tıkayacak bir şey bulamıyorlar mı?" diye mırıldandı ve oradan uzaklaştı. Her tarafta hasırlar serilmiş, herkes yatmıştı. Uyumayan sekiz on kişi mangal etrafında oturuyorlardı. Ekrem de o tarafa doğru yöneldi. Oradakiler samimi bir laubalilikle kendisini davet ettiler. Ve birisi altına almış olduğu yastığının yarısını ikram ederek Ekrem'e gösterdi. Konuşmaya başladılar. Ekrem'in nereden geldiğini, ne için tevkif edildiğini bütün tafsilatıyla söylettiler. Ekrem'in hissiyatını isyanlara sevk eden, havsalasına sığamayan bütün o haksız muameleler etrafındakilere önemsiz ve etkisiz gibi görünüyordu. Çünkü onlar burada daha fena zulümler, daha müthiş haksızlıklar görmüş, işitmiş, alışmışlardı. Her biri Ekrem'e zorba hükümetin zalimane hareketlerinden örnekler anlatıyordu. Nihayet içlerinden biri Ekrem'e damdan düşercesine:

— Zengin misiniz? diye sordu.

Ekrem hayretle:

— Niçin soruyorsunuz? dedi.

— Eğer zenginseniz korkmayınız. Sizin fiiliniz öyle uzun yargılamalara, hükümlere lüzum göstermeyecek. Mademki Selanik'ten buraya getirdiler, sizi bir tarafa sürgün edecekler. Eğer zenginseniz birkaç yüz liranızı sızdırır, sizi ona göre Şam gibi, Halep gibi, Kastamonu gibi nispeten iyi bir yere gönderirler. Paranız daha azsa Sivas'ı, Bitlis'i, Van'ı boylarsınız. Paranız yoksa gideceğiniz yer ya Yemen, ya Fizan'dır. Oraları hep züğürt yahut doğrudan doğruya büyük bir gazaba uğramış büyük sürgünler merkezidir.

Bu söz Ekrem'i düşündürmüş ve kalbine bir teselli bahşetmişti. Dedi ki:

— Ben zengin bile olsam burada nasıl para bulur da onlara verebilirim. Beni Selanik'te evimden kaldırdıkları on bir gün oluyor, aileme iki satır bir pusula yazmama bile müsaade etmediler. Cebimde otuz kuruş param var, nasıl para getirtir de onlara verebilirim.

— Korkmayınız, para getirtmenin yolunu size onlar gösterecekler. Yeter ki paranız olduğunu anlasınlar. Sızdırmanın yolunu pek iyi bilirler.

Bu söze hepsi kahkahalarla gülüyorlardı. Her ağızdan bir söz bu fikri teyit ediyordu. Tulumbacı[1] kıyafetli biri:

— Bunlar mecidiyeyi çarpar, liraya kurşun atar, banknota can verirler. Hele banka çeklerine namuslarını satarlar, diyordu.

Şimdi Ekrem bu gürültülü kahkahalarla karışık konuşmayı dinlemiyordu. Derin bir düşünceye dalmıştı. Bu mezalim aletlerine vermek için yüzlerce lira getirtmeyi değil fakat kendi ihtiyaçları için beş on lira getirtmeyi düşünmekte ama hiçbir çare bulamamaktayken bu sözler kendisini uyandırmış, para getirtme çaresinin, aracısının bulunabileceğini

---

1 Osmanlı'da itfaiye neferi. Ancak zamanla bu meslek erbabında bozulmalar ve başıbozukluklar meydana geldiğinden tulumbacıların bir yaşam tarzları oluşmuş ve kendine has bir tipoloji ortaya çıkmıştır. Bu yüzden tulumbacı tiplemesi ayyaş, serseri, küfürbaz ve külhanbeyi olarak da çizilmiştir.

anlatmıştı. Fakat bu çarenin nasıl bulunabileceğini hâlâ anlayamıyordu.

Bu sırada mangal kenarında oturanlar da susmuşlardı. Şu "saat başı"[1] denen bir iki dakikalık derin sessizlik hüküm sürdü. Koğuş içinde uyuyanların horultularından başka daha şiddetli bir gürültüyle camlara çarpan rüzgârın sesi işitiliyordu. Bu rutubetli hava içinde titreyen, üşüyen Ekrem yardım ister gibi bir tavırla yanındakilere:

— Şu kırık cama bir şey tıkanmış olsa belki biraz ısınabilirdik, dedi. Tulumbacı kıyafetli külhanbeyi cevap verdi:

— O kırık cam koğuşun nefes borusudur. Onu da tıkayacak olursak bu koğuş içinde pis kokudan durulmaz. Bazı geceler kalabalık yüz elli kişiye çıkıyor. Bir delik olmazsa nefes alma imkânı kalmaz.

Ekrem yerinden kalktı. Yakından gelen rüzgârın tesirinden uzak olmak istedi. Bucakta o kuytu karanlık içinde sermiş olduğu hasırı rüzgârın tesirinden uzakta olduğu için oraya yöneldi. Yaklaştığı zaman hasırının üzerinde canlı gölgelerin dolaşmakta olduğunu gördü, dikkat etti. Kedi kadar koskoca dört beş fare kendisinin ekmek yerken düşürdüğü kırıntıları yemek için hasırın üstünde dolaşıyorlardı. Bu manzara Ekrem'in kalbine soğuk bir su dökülmüş kadar fena bir tesir yapmıştı. Çaresiz hasırın üzerinde oturdu. Fakat ara sıra etrafına bakınıyor, o farelerin yine gelip yaklaşmasından endişe ettiği anlaşılıyordu.

Bir sigara yaktı, uyumamaya gayret ederek düşünmeye başladı. Saatin kaç olduğunu bilmiyordu. Fakat gece yarısını geçmiş olması lazım geleceğini şüphesiz olarak tahmin etmekteydi. Bu yalnızlık ve düşünce içinde sık sık sigara yakıyor, elim düşünceleriyle uğraşıyordu. Ötede, mangal kenarındaki insanlar bir ikisi gidiyorsa da uyuyanlardan

---

1 Eskiden saat kulelerinde her saat başında saat sayısı kadar saat çanı çalar ve bu esnada insanlar da vakti anlayabilmek için susarlarmış. Bir toplulukta bulunan herkesin sebepsiz yere susuvermesi durumunda kullanılan, "Saat başı galiba" veya "saat başı geldi" deyimi buradan çıkmıştır.

bir ikisi gelmek suretiyle daima sekiz on kişilik bir grubu muhafaza etmekteydi.

***

Gece yarısını kaç saat geçmiş olduğunu tahmin edemediği bir sıradaydı ki koğuş kapısı açıldı. Bir ses, "İncirköylü Mustafa Efendi!" diye bağırdı. Mangal kenarında oturanlardan bir efendi kalkmış, kapıya doğru yürümüştü. Ekrem de yerinden kalkarak mangal kenarındakilerin yanına yaklaştı. Oradakilerden bir efendi Ekrem'in maksadını anlayarak soru sormasına mahal vermeksizin:

— O da siyasi tutukludur, yukarı sorgu için çağırıyorlar. Sorgu meclisi toplanmış demek, demişti.

Şimdi Ekrem asabi bir sabırsızlıkla aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Kendisini de davet edecekler diye bekliyor, daima kapıyı dinliyordu. Bir saatten fazla dolaştı, yoruldu, hasırının üstüne oturdu. Yine kalktı, saatler geçiyor, kendisini arayan olmuyordu. Nihayet sabaha karşı Mustafa Efendi'yi getirdiler. Ekrem ona yaklaşarak kendisinin de bu gece sorguya davet edilip edilmeyeceğini ondan öğrenmek istedi. Kır sakallı, pek nazik tavırlı bir zat olan bu efendi:

— Sorgu heyeti dağıldı, bu gece buradan artık başkasını davet etmezler, demişti.

Gerçekten bir saat sonra günün açılmakta olduğunu gören Ekrem artık büsbütün bitap kaldığı için pardösüsüne sarılarak ve başını koluna dayayarak hasırının üzerinde yumulmuş, uyuyup kalmıştı.

Ertesi gün ara sıra gürültülerden uyanarak kesik kesik bir uykuyla akşama kadar uyumuştu. O geceyi de ilk gece gibi sabaha kadar ıstıraplı bir bekleyiş içinde geçirdi. Bunu bir üçüncü gece daha takip etti. Ekrem'i endişeler kaplamaya başlamıştı. Şimdi sürgüne gönderilmekten çok diğerleri gibi aylarca, senelerce bu bodrum içinde unutulup kalmaktan korkuyordu. Koğuş içinde bir parça kurşunkalem, avuç kadar bir kâğıt bulma imkânı yoktu. En birinci emeli bir mektupla ailesine sıhhatini, bulunduğu yeri haber vermek, onların endişesini bir dereceye kadar

teskin etmek, kendisi için para istemekti. Çünkü bu dört gün içinde tasarrufa fevkalade riayet ettiği halde peynir ekmek, sigara, su parası ve iki kaba mendil satın almak uğrunda yaptığı harcamalarıyla hemen hemen bütün sermayesini tüketmiş gibiydi. Bu endişe kendisini pek ziyade meşgul etmiş, epeyce samimi görüşmeye başladığı bazı tutuklularla hasbihallerde bulunmuşsa da buradan dışarıya mektup gönderme imkânı olmadığını büyük bir üzüntüyle anlamıştı. Nihayet beşinci geceydi ki Ekrem'i sorgu için aradılar.

Ekrem sanki bu sıkıcı ıstıraptan kurtuluyormuş gibi sevince benzer bir hisle davete can atarak icabet etmişti.

***

Ekrem yine o pis merdivenleri, koridorları geçerek Zaptiye Nezareti'nden başka bir yerde görülemeyen matemli bir pisliğin hüküm sürdüğü bir odaya sokuldu. Orada hiçbirini tanımadığı dört kişi oturuyordu. Ekrem'i de riyakâr, sahte, soğuk nezaketlerle oturttular ve soru sormaya başladılar. Selanik'te kendisine sorulmuş olan şeyler burada da tekrar ediliyor, yalnız tehditler ve korkutmalar daha açık, daha şiddetli bir şekilde yapılıyordu. Ekrem her hakikati olduğu gibi tekrar etmekten başka bir şey söylemiyordu. Sorgu üç saat kadar sürdü. Sorgunun bittiği kendisine bildirilerek sorgu evrakı imza ettirildiği zaman Ekrem ümitsizlik sevkiyle bütün hissiyatı isyan etmiş halde şikâyetlere başladı. Selanik'te ve burada kendine reva görülen baskılardan, insanlığa yakışmaz muamelelerden, ailesine bile iki satır açık bir mektup yazmasına müsaade edilmediğinden, cebinde beş parası kalmadığından, on beş gündür çamaşır değişemediğinden şiddetli bir şekilde yakınarak bahsediyor:

— Ne yapacaksanız yapınız, bir karar veriniz, ben ne vakte kadar bu görüş yasağına tabi tutulacağım? diyordu.

Orada en büyük makam sahibi olduğu halinden anlaşılan pis kıyafetli, miskin tavırlı, hasta çehreli bir efendi riyakâr bir edayla:

— Merak etmeyiniz, sâye-i adâletvâye-i cenâb-ı velînimet-i azamîde[1] hakikat ve adalet elbette tezahür edecektir. Sizin ailenizle, açık olmak şartıyla, haberleşmenize bir mâni yoktur, onlara yazabilir ve istediğiniz kadar para getirtebilirsiniz. Şimdi soruşturma evrakı fezlekesi tamamlanarak işlemleriniz yürütülecek, gereken karar alınacaktır. O vakte kadar sabretmeniz zaruridir, demişti.

Oradan çıkardıkları zaman Ekrem'i doğrudan doğruya tevkifhaneye götürmeyerek daha pis diğer bir odaya götürdüler. Oda boştu. Pis bir yazı masası ile bir iki koltuk vardı. Ekrem biraz durunca sorgulama heyeti arasında gördüğü efendilerden biri odaya geldi. Ekrem'i riyakârca, yaltaklanırcasına tavırlarla ağırlamaya ve avutmaya çalışıyordu:

— Sizi burada da görüşmekten men etmekte hata etmişler beyim. Ailenize tabii ki mektup yazabilirdiniz. Şurada oturunuz, işte divit kalem, istediğiniz gibi mektup yazınız. Bana kalsa akrabanızdan, dostlarınızdan birinin buraya gelmesini talep ediniz. Gelecek adam bana müracaat etsin, itimat ediniz ki ben sizin için elimden gelen her yardımı göstereceğim, diyordu.

Ekrem bu sözlerden can bulmuştu. Derhal oturdu, Selanik'e, validesine hitaben uzun bir mektup yazdı. Mektupta mümkünse bizzat validesinin derhal İstanbul'a kadar gelmesini, burada candan kimselere ihtiyaç olduğunu anlattı. Mektubu açık olarak memur efendiye vermişti. O pek tabii bir şey yapıyormuş gibi bu hususi mektubu okumaktan çekinmemiş ve Ekrem'e:

— Pekâlâ, pekâlâ. İsterseniz ilave ediniz, valide hanımefendi İstanbul'a geldikleri zaman bizim eve de uğrasınlar, hakkınızda en doğru malumatı benden ve eşimden alabilirler. Bizim ev Fincancılar Yokuşu'ndadır.[2] Tahkik Heyeti azasından Şevket Bey'i sorarlarsa kolayca bulurlar, demişti.

---

1 Padişaha sıfat olarak kullanılan övgü sözlerinden: "Adaletli olan büyük velinimet hazretleri sayesinde."

2 İstanbul'da Fatih ilçesi Eminönü semtinde bir sokak.

Ekrem aşağı koğuşta kendisine söylenen sözler üzerine kendisinden ne suretle para sızdırılacağını anlayamamış, fakat bunu beklemekten geri durmamıştı. Şimdi herifin bu yaltaklanmalarından, bu nezaketinden, kendini hami ve sığınak şeklinde göstermesinden maksadını anladı ve mektuba bir not ilavesiyle İstanbul'a geldiklerinde bu zata müracaat etmelerini değil, fakat ettirmelerini yazdı. Çünkü validesinin böyle bir herifin evine gitmesini bir zül sayıyordu.

***

Ekrem validesinden bir cevap gelmesini bekliyordu. Cebinde sekiz on kuruştan ibaret bir para kalınca bunu validesinden cevap gelene kadar gayet tasarruflu bir surette idare etmeyi kararlaştırmıştı. Üzerinde para eden saatine, kordonuna, gümüş tabakasına acıyor değildi. Fakat bunları satmayı utanç verici bir hareket gibi telakki ediyor, utanıyor, sıkılıyordu. Fakat pek fakirce bir şekilde peynir ekmeğe, adi sigaralara tenezzül ettiği halde yine günde beş altı kuruştan aşağı bir masrafla geçinmek mümkün olamıyordu.

Kendisinin parayı pek hesaplı harcamakta olduğunu gören gardiyan ve bakkal çırağı ve tevkifhanedeki bazı sefiller de artık kendisine teveccüh göstermemeye, akran muamelesi etmeye, iş buyurmaya başlamışlardı.

Bütün bu zilletlere katlanmış olmasına rağmen cebinde-kalan para da iki günde bitti. Üçüncü gün epey tereddütten sonra gardiyanı bir kenara çekerek pek ayıp bir şey teklif ediyormuş gibi kızara bozara saat ve kordonunu verdi:

— Beklediğim para henüz gelmedi, bunları satmak lazım geliyor. Epeyce para eder zannederim. Bir zahmet et de bunları satıver, demişti.

Gardiyan bu kârlı iş teklifi karşısında temennalar ve minnettarlıkla eğilip her işini bırakarak bu emri derhal yerine getireceğini söyledi.

İki saat sonra gardiyan elinde dört lirayla gelmiş, parayı Ekrem'e vererek:

— Efendim, eski şeyleri böyle elden satmak mümkün olmuyor. Tellalla gezdirip değer fiyatını bulmak içinse gün-

lerce beklemek lazım. Buna vaktimiz yok. Cevahir Bedestanı'na[1] kadar gittim, zor zoruna dört liraya satabildim, demişti.

Ekrem o saatle kordonun yalnız altın değerinin on liradan fazla olduğunu pekâlâ takdir ediyordu. Gardiyanın bu derece insafsızlığına hayretler etti. Fakat buna itirazda bulunmanın, şikâyet etmenin büsbütün manasız ve faydasız olacağını değerlendirerek ses çıkarmamayı tercih etti. Ve liralardan birini yine gardiyan vasıtasıyla bozdurup herife bu zahmetine karşılık bir mecidiye de bahşiş vermek mecburiyetinde kaldı.

Ekrem'in cebinde parası olduğu ve yine kibarlar gibi harcamaya başladığı zaman kendisine karşı olan tavır değişti. Tevkifhanedeki miskin külhanbeyleri hizmetine koşuyorlar, ondan kalacak bir parça ekmeği yemek, onun beş on para bahşişine mazhar olmak için son derecede dalkavukluk edip duruyorlardı.

Fakat zavallının görülecek hiçbir hizmeti yoktu. Ne olacağını bilmediği için oraya bir şilte, yastık bile getirtmeyi düşünmüyordu. Pardösüsüne sarılarak o malum kaba hasır üzerinde yumulup yatmaya alışmış gibiydi. Geldiğinden beri çamaşır değişmemiş olduğu için birçok defa bir kat çamaşır getirtmeyi düşünmüşse de koğuş içinde, o insanlar arasında çamaşır değiştirmenin nasıl mümkün olacağını gördüğü örneklerden anladığı için bundan da sıkılıyor, bu isteğini de daima yarına erteleyip duruyordu. Fakat günler geçmekteydi. Çamaşırı o kadar kirlenmişti ki vücuduna bir kaşınma musallat oldu. Bitlenmiş olmaktan korktu. Bu muhit içinde bu hal uzak bir ihtimal değildi.

Nihayet yine gardiyan vasıtasıyla fanila, don, gömlek, yakalık gibi bir kat yeni çamaşır getirterek koğuşta herkes uyuduktan sonra sabaha karşı o soğuk ve rutubet içinde titreye titreye çamaşırını değiştirdi.

---

1 Cevahir Bedestanı: İstanbul'da Tarihi Yarımada'da bulunan Kapalıçarşı içindeki en eski bölümlerden biri.

Ekrem'in tabiatındaki lakaytlığa rağmen bu tevkifhane hayatı kendisine fena bir asabilik ve sabırsızlık vermeye başlamıştı. Gün geçtikçe sabırsızlığı, korku ve endişesi artıyordu. Ya kendisi de burada birçok örneği olduğu gibi senelerce unutulup bırakılacak olursa!.. İşte asıl korktuğu buydu. Yoksa bir tarafa sürülüp gönderilmekten o kadar endişeli değildi. Şu bodrum gibi tevkifhanede bu karanlık, miskin hayat içinde ekseriyeti canilerin ve serserilerin teşkil ettiği topluluk arasında yaşamak kendisine ağır bir yük gibi geliyordu.

Validesine mektup yazmasının üzerinden tam on gün geçmiş olduğu halde henüz hiçbir haber alamadığı için polis komiserinin o mektubu validesine gönderdiğinden de şüphelenmeye başlamıştı.

Kendisini derin bir ümitsizlik ve bezginlik istila etmekte olduğu sırada, validesine mektup yazdığının on birinci günü sabahleyin erkenden kendisini uyandırdılar. Kapıda birinin aradığını haber verdiler. Ekrem uyku sersemliği, hayret ve telaşla kapıya koşmuş, orada Zülfikar'ı görünce geniş bir nefes almıştı.

— Geldiler mi? diye sordu.

— Evet, dün sabah geldik.

— Hepsi geldiler mi?

Ekrem Neşide'nin de gelip gelmediğini anlamak merakına yenik düşerek bu soruyu sormuş, fakat Neşide'nin ismini o muhit içinde zikretmeye razı olamamıştı. Zülfikar cevap verdi:

— Hayır, yalnız büyük hanımefendi ile bir halayık ve ben geldik.

— Onlar nerede?

— Moda'da eski adliye müfettişinin konağına indik. Hanımefendi bugün bir avukat tutmakla uğraşacak. Beni buraya gönderdi. Eğer mümkün olursa o da buraya kadar gelmek istiyor.

— Sakın, sakın buraya kadar gelmesin. Görüyorsun ya burası gelinecek, görülecek yer mi ki?..

— Evet, ben daha dün gelmiştim, fakat buraya koyup sizinle görüşmeye bile izin vermediler. Sonra yukarı gittim, beylere, efendilere şikâyet ettim, sizin kim olduğunuzu anlattım da bu sabah gelip görüşmek için izin alabildim. Hanımefendi sabahleyin Moda'dan kalkıp vapurla buraya kadar gelmek güç ve geç olur diye akşamdan beni İstanbul'a[1] gönderdi. Sirkeci'de bir otelde kaldım, işte sabah gözümü açar açmaz buraya damladım. Şimdi söyleyiniz vücudunuz, sıhhatiniz yerindedir ya?..

— Sıhhatim iyidir.

— Evet, rahatınızı sormaya lüzum görmem. Şu delikten içeri bakıyorum da burada insanın ne kadar rahat edebileceğini anlıyorum. Bir isteğiniz var mı?

— En birinci istediğim, anneme söyle düzgün bir avukat tutsunlar, avukat gelip beni de görsün, işi takip etsin, ne olacağımı anlayalım.

* * *

İki gün sonra avukat geldip Ekrem'i gördü. Zaptiye Nazırı[2] ile görüşmüş, işi takibe başlamış olduğunu, kendisinin Fehim Paşa'yı[3] tanıdığını, onun vasıtasıyla işi kolayca halletmek çaresini bulabileceğini temin etti.

Şimdi her sabah Zülfikar uğruyor, kendisine lazım olan şeyleri tedarik edip getiriyordu. Validesi Zülfikar'dan Ekrem'in bir hasır üstünde, ipince bir pardösüyle titreyerek yattığını öğrenmiş, kendisine muntazam bir yatak takımı, kalın bir palto, temiz çamaşır, her türlü levazım göndermişti.

---

1 20. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul dendiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada kastedilirdi.

2 Zaptiye Nazırı: Osmanlı Devleti'nde güvenlikten sorumlu en üst makamın başındaki kişi.

3 Burada kastedilen Ahmet Fehim Paşa olmalı (1873-1908): Sultan Abdülhamid'e yakınlığı ve sadakati dolayısıyla hızla yükselen Fehim Paşa bilhassa baş hafiye olduktan sonra nüfuzunu kullanarak İstanbul'da başına buyruk hareketler etmeye başlaması ve özellikle yabancı sefirlerin paşa hakkında gelen şikâyetleri üzerine 1907 yılında Bursa'ya sürgüne gönderilmiştir. II. Meşrutiyet'ten hemen sonra Bursa'da ikamet ettiği konaktan kaçmaya çalışırken halk tarafından linç edilerek öldürülmüştür.

Ekrem bu miskin bodruma şu mükellef takımların getirilmiş olmasına itiraz etti:

— Sonra bu pis yerden bu eşya kaldırılıp kullanılır mı? demişti.

Fakat ihtiyar Zülfikar kendisinden daha makul düşünmüş:

— Siz hele buradan çıkacak olunuz... Eşyayı niye kaldırasınız. Bunlar başınızın, gözünüzün sadakası olur, birkaç fukara istifade eder. Yeter ki burada olduğunuz sürece siz rahat edesiniz, diye düşüncelerini açıklamıştı.

Ekrem bu fikri makul gördü ve daha evvelden bu eşyayı getirtmeye teşebbüs etmediğine pişman oldu. O gece ilk defa olarak rahat bir şekilde yatmış ve uyumuştu. Kendisine böyle mükellef takımlar geldiğini gören külhanbeyleri saygılarını artırmış, şimdi onun hizmetine koşmak için yarışırcasına yırtınmaya başlamışlardı.

Üçüncü gün avukat tekrar geldi. Yine delikten, jandarmaların yanında görüşmekte oldukları esnada bir sırasını bulmuş:

— Fehim Paşa sizi buradan çıkartmak, yakın ve iyi bir yere göndermek için beş yüz lira istiyor... Servetinizi haber almış da, demişti.

Ekrem bu beş yüz lirayı fevkalade çok buldu. Ne demek, sürgüne gitmek şartıyla yalnız tevkifhaneden bir an evvel çıkabilmek için beş yüz lira verilir miydi?

Avukat efendi bütün gücüyle Ekrem'i ikna için fısıldayarak:

— Efendim, siz bu Fehim Paşa'yı bilmezsiniz, bir kere kendisine müracaat edildi ve zengin olduğunuzu haber aldı. Şimdi para verilmeyecek olursa emin olunuz sizi aylarca burada çürüttükten sonra ya Fizan'a ya Asir'e[1] gönderir. Oralara gidenlerden sağ dönen pek nadirdir. Bela başa gelmeyegörsün. Belayı def etmek için paraya acımamalı. Ben bütün hakikatleri hanımefendi hazretlerine de anlat-

1 Günümüzde Suudi Arabistan sınırları içinde, ülkenin güney batısında bir bölge.

tım. Kendileri kabul ediyorlar. Fakat bir kere sizinle de müzakere etmemi, sizin fikrinizi almamı söylediler. Şimdi hanımefendiye bir pusulacıkla "Beş yüzü vermek lazımdır" diye yazacak olursanız iki gün sonra iş biter, sizi Konya, Ankara, Şam gibi güzel bir şehre gönderirler, orada rahat edersiniz, diyordu. (Ve sonra etrafına bakınarak sözlerini işitecek kimse olmadığını görünce daha mahrem ve samimi bir tavırla ilave etti) Oralardan arzu ederseniz Avrupa'ya kaçmak da pek kolaydır.

Ekrem bu avukat efendinin halini beğenmiyordu. Her ne kadar bu gibi işlerde hiçbir malumat ve tecrübesi yoksa da bu herifin kendilerinden bu beş yüz lirayı alarak onun bir kısmıyla işi halledip küsurunu cebine atacağını telaşından, can atışlarından anlıyordu. Zaten böyle işlere aracılık edenlerin sağ ayakkabı,[1] namuslu bir avukat olmayacağı aşikârdı. Ekrem:

— Böyle ehemmiyetsiz bir iş için beş yüz lira verilemez. Beş yüz lira çok paradır. Siz bir iki gün daha sabrediniz, ben başka bir zat var onu çağırtıp bir konuşacağım, dedi.

Ve bu sözleri samimiydi. Mektubunu validesine göndermeye aracılık etmiş olan komiser efendi hatırına gelmişti. Onu aratmak, onunla bir konuşmak fikrindeydi.

Avukat efendi Ekrem'in başka birisiyle konuşmak sözünü işitince oldukça telaşlandı:

— Zinhar, bu meseleyi hiç kimseye açmamalısınız. İşi herkese duyurmak vahim neticeler doğurabilir, dedi.

— Halbuki daha evvel burada Zaptiye Nezareti büyük memurlarından biri bana müracaat etmiş, yakın bir yere gönderilmemi daha uygun bir şekilde temin edeceğini anlatmıştı.

Bu sözler üzerine avukat daha çok telaşlandı ve yelkenlerini suya indirdi:

— O adamlar insanı dolandırır, parasını alır ve bir şey yapmazlar. Bu hafiye takımı heriflere inanmayınız. Halbuki

1 Sağ ayakkabı: Güvenilir, sağlam pabuç.

biz işi emniyetli bir surette çözeceğiz. Paralar muteber bir tüccar mağazasına depozito edilecek, siz istediğimiz gibi bu yakın şehirlerden birine gönderildiğiniz zaman para verilecektir.

Ekrem avukatın telaşından daha fazla şüphelenerek:

— Ben onunla da bu şekilde teminata bağlayarak işe girişirim, dedi.

— Efendim, ben size beş yüz lira dedimse onun bu kadar istediğini söyledim. Şimdi ben de çalışırım, paşayı ikna etmeye uğraşırım. Dört yüze, ihtimal ki üç yüze kandırabilirim.

— Ben bu iş için üç yüz değil hatta iki yüz lira da veremem. Yüz, nihayet yüz elli lira kadar bir parayla işi bitirmek mümkün olursa tamam.

— Beyim, çok tamahkârlık ediyorsunuz, halbuki valideniz hanımefendi sizin uğrunuzda hiçbir şeyi esirgemiyor. İşi ters bir yola atmış olmayasınız. Sonra pişman olursunuz. Fehim Paşa'nın bir kere parmağına doladığı bir işi dünyada başka hiç kimse çözemez. Hele iki yüz liraya kadar müsaade veriniz de çalışayım.

— Hayır, hayır ben yüz elli lirayı bile çok görüyorum. Beni kırk yıl burada bırakamazlar ya!.. Elbet bir tarafa gönderecekler. Ha Konya olmuş, ha Yemen! Sürgün her yerde yalnızdır.

— Böyle söylemeyiniz beyim, elli lira için kendinizi tehlikeye atmayınız, ha yüz elli ha iki yüz. Önemli bir fark değil ki... Yemen'e gitmekle, Ankara'ya yahut Şam'a gitmek bir mi?

— Ben biraz inatçı bir adamım, mademki bir kere ağzımdan yüz elli çıktı fazlasını ümit etmeyiniz.

— Peki a beyciğim, mademki inat ediyorsunuz sizin hatırınız için ben çalışır bu akşam paşa hazretlerini görür, ikna etmeye uğraşırım. Fakat yüz elli lirayı vermeleri için valide hanımefendiye bir pusula yazmanız lazımdır.

— Böyle şeyler pusulayla olmaz. Yarın sabah bizim Kâhya Zülfikar buraya gelecek, onunla haber gönderirim. Siz bu akşamdan işi halletmeye bakınız.

Ertesi sabah Zülfikar geldiği vakit Ekrem uzun uzadıya ona talimat vermiş, bu avukatın dolandırıcı bir herif olmasından şüphelendiği için yüz elli liranın tanınmış, namuslu bir tüccara emanet olunmasına dikkat etmelerini anlatmıştı.

Hakikaten yüz elli lira depozito edildiğinden iki gün sonraydı ki Ekrem'e Konya'ya gönderileceği ve hazırlanması gerektiği bildirildi. Ve ertesi gün Haydarpaşa'ya nakledilerek iki polis nezaretinde trene bindirilip Konya'ya gönderilmişti.

6

Konya'da

Ekrem'in Konya'ya varışından üç gün sonra validesi de Zülfikar'la beraber oraya gelmiş, muntazam bir ev tutmuş, dayayıp döşemişti. İsmet Hanım Konya'da yerleşmeyi, düğünü orada yapmak için hemşiresi ile Neşide'yi de oraya getirmeyi düşünüyor, Ekrem'i ikna etmeye çalışıyordu. Ekrem şiddetle karşı çıktı. Çünkü avukatın o esrarengiz tavrıyla kendisine söylemiş olduğu, "Arzu ederseniz oradan Avrupa'ya da kaçmak mümkündür" sözleri kendisini uyandırmış, tutuklu bulunduğu esnada hep bu emeli düşünmüş, birçok plan kurmuştu.

Ekrem'in maymun iştahlı, sebatsız, lakayt insanlardan olduğunu söylemiştik. Öteden beri arzu ettiği Avrupa'ya gitmek, Avrupa âlemlerini görmek hevesini bu sözler bütün kuvvetiyle uyandırmış, bu hevesi karşısında evlilik emelleri sönmüş, zaafa uğramıştı.

Şimdi validesi kendisine burada evlenmesi ve buraya yerleşmek niyetini ileri sürünce şiddetle itiraz etti:

— İnsan hiç burada evlenir, yerleşir mi? Burada yerleşmek hayat boyunca bir sürgün gibi yaşamaya razı olmak demektir. Ben buna katiyen razı olamam ve sizi de benimle beraber burada kalıp çürümeye mahkûm edemem. Bir sürgün ne istediği gibi harekete ne de istediği yere gitmeye muktedir olabilir. Bize burada hayat bir işkence olur. Ben buna katiyen razı olamam.

— Ne yapacaksın, burada yalnız mı kalacaksın?

— Hayır, niyetim bir çaresini bulup buradan firar etmektir.

— Firar mı? Nereye gideceksin? Hükümetin elinden nasıl kurtulabilirsin? Yine tutarlar, başımıza daha büyük felaketler getirirler. O bir buçuk ay zarfında çektiklerimizi unuttun galiba.

— Ben kaçarsam Avrupa'ya firar ederim.

— Avrupa'ya mı? Ya biz? Bizi ne yaparsın? Beni düşünmüyor musun? Zavallı Neşide'ye de acımıyor musun?

— Ben Avrupa'ya kaçtıktan sonra ebediyen orada kalacak değilim ya. Elçiliğe müracaat eder, kendimi affettirir, Selanik'e dönerim. Bu mümkün olmazsa Mısır'a giderim, siz de hep oraya gelirsiniz. Bari orada hür, mesut, rahat yaşarız. Bu Konya'da sürgün haliyle esaret içinde yaşamak hayat mıdır?

Bu ilk konuşmada Ekrem validesini ikna edemedi. Fakat o bir kere Avrupa'ya gitmeyi zihnine yerleştirmiş olduğu için bin dereden su getirerek validesini nihayet yumuşatmaya muvaffak olmuştu.

İsmet Hanım Konya'da iki hafta kadar kalınca o da yavaş yavaş Ekrem'e hak vermeye başladı. İstanbul'da, Selanik'te yaşamaya alışmış olanlar için Konya'nın o yeknesak, sakin hayatı pek kasvetli geliyordu. Oraya kış mevsiminde gitmiş oldukları, hiç kimseyi tanımadıkları, gidecek hiçbir yer olmadığı için Ekrem bütün gün evde, validesinin yanında kalıyor, uzun hasbihallerle, can sıkıntısıyla vakit geçirebiliyorlardı.

İsmet Hanım pek genç yaşından beri daima mesirelerde, eğlencelerde, cemiyetlerde yaşamaya, sokağa çıkmadığı günler bile yalıya birçok misafirin gelmesiyle bir faaliyet içinde olmaya alışmış olduğu için bu sükûnet ve yeknesak hayat ona da pek ağır gelmeye başlamıştı.

En büyük eğlenceleri her gün Selanik'e uzun mektuplar yazmak ve Selanik'ten gelen mektupları okumaktı. Gerçekten Selanik'ten Neşide hiçbir gün mektup eksik etmemişti. Ve en az sekiz on sayfa yazarak bütün Selanik

hayatını, dedikodularını onlara bütün tafsilatıyla anlatıyordu. İsmet Hanım'la Ekrem bu mektuplar sayesinde Selanik'te, onların yanında yaşıyor gibi bütün ahval ve teferruata vâkıf oluyor, onlar da Selanik'e her gün birkaç kâğıt doldurarak Konya'nın şöyle kenardan görebildikleri durumu, kendi hissiyat ve yaşamları hakkında tafsilat veriyorlardı.

Bu şekilde bir buçuk ay kadar rahat denebilecek bir hayat geçirdiler. Bu derin sükûnete, bu inziva âlemine, bu sürgün hayat tarzına alışmış gibiydiler. Ekrem'in gözünü diktiği şey yine Avrupa'ya kaçmaktı. Şimdiden validesini de ikna etmişti. Fakat kışın bu şiddetinin geçmesini bekliyorlardı. Bahar gelince İsmet Hanım Selanik'e dönecek, Ekrem firar çareleri araştıracaktı. Bu karar verildikten sonra ilkbaharı daha rahat bir kafayla bekleyebiliyorlardı. Ekrem buradan ne şekilde kaçabileceğine dair henüz hiçbir plan kurmamış, hiçbir yol bulmamış olduğu halde bir kere validesini Selanik'e gönderdikten sonra emeline mutlaka ulaşacağını şüphesiz sayıyor, buradan kurtulmak, bilhassa Avrupa'ya gitmek için en büyük engellere, müşkülata bile göğüs germeye kendinde kuvvet buluyordu.

Validesi Ekrem'i kurtarmak için İstanbul'da Fehim Paşa'ya beş yüz lira vermeye razı olmuşken Ekrem bu işi yüz elli liraya bitirmeye muvaffak olduğu için, İsmet Hanım kazanılan bu üç yüz elli lirayı Ekrem'e Avrupa seyahat masrafı olarak vermeyi kabul etti. Ekrem bu para ve ciddi bir gayretle buradan firara muvaffak olacağını kesin ve şüphesiz biliyor, tamamıyla kaygısız duruyordu. Selanik'e, Neşide'ye ve teyzesine yazdığı mektuplar adeta neşeli bir tarz ve şekil almıştı.

***

Bu esnadaydı ki bir gün Selanik'ten, Neşide'den gelen bir mektup kendilerine fevkalade bir haber getirdi.

Ekrem'in, pederinin evinde bırakmış olduğu malum gazetelerle mektupların hükümete ihbar edilmesi ve ele geçirilmesinin İkbal'in işi ve tertibi olduğu Selanik'te herkes

tarafından duyulmuştu. Neşide bu söylentinin nasıl ortaya çıktığını detaylıca yazıp anlatıyordu.

Selanik'te Bahriye Mülazımı Hafiye Naim'in validesi Hesna Hanım'la İkbal her nedense kavga etmişler, şimdi Hesna Hanım her tarafta İkbal'i çekiştirip yermek için onun evladı makamında olan Ekrem'i nasıl yalanlarla ihbar etmiş, kendilerine ne kadar yalvararak jurnal ettirmiş, zavallı tosun gibi oğlancığı koynuna almış olduğunu söylüyor, bütün tafsilatıyla anlatıyormuş.

Ekrem bu mektubu okuyunca fevkalade bir öfkeye kapıldı:

— Melun kadın!.. Ben bunu zaten tahmin etmiştim, dedi.

İsmet Hanım İkbal'den son derece nefret ettiği halde bile bu haberi tereddüt ve ihtiyatla karşılamak istedi:

— Selanik'te kadınlar arasında, bilhassa bu Hesna Hanım gibi ihtiyar cadılar ağzında ne yalanlar, ne iftiralar, ne dedikodular dolaştığını bilsen... Ben İkbal'i korumam, fakat bu Hesna Hanım'ı da bilirim. İkbal'den bin kat fena bir cadıdır. İkbal'in bu kadar melunca bir kötülüğe teşebbüs etmiş olmasına ihtimal veremem... Hem niçin yapsın. Sen Selanik'e gelince onları bize tercih ederek oraya gittin. Onları gücendirecek hiçbir davranışta bulunmadın. İkbal açık bir şekilde ve her yerde seni kendilerine bizden daha yakın ve samimi olarak göstermeye çalışıp duruyordu.

— Siz bilmezsiniz... Benim bildiklerimi bilmezsiniz. Muhakkak odur, o yapmıştır... Ekrem'in bu sözleri üzerine validesi ısrar etti. Onun bilmediği şeyleri, bu hadiseyi doğuran esrarı, husumetleri anlamak, öğrenmek istedi ve ısrar etti. Ekrem validesinin baskı ve zorlamasına mukavemet edemeyerek, Selanik'te, pederinin evinde geçirdiği hayatı ve hadiseleri bütün tafsilatıyla anlattı.

İkbal'in, o vicdansız aşüftenin, kendisine karşı nasıl meyiller gösterdiğini, kendisinin bu hissiyata anlamamışçasına mukabele ederek yüz vermemesi üzerine onun kendisini Neşide'den ayırmak ve soğutmak için ne hileler ve iftiralar

tertip ettiğini ve nihayet yaptığı tahkikat üzerine İkbal'in iftiraları ortaya çıkınca aralarında kopan fırtınaları, kavgaları, kendisinin ona ne hakaretler ederek pederinin evinden kaçtığını bütün ayrıntısıyla anlattı.

Bu hadiseler İsmet Hanım'da öyle taşkın bir öfke meydana getirdi ki şimdi sanki İkbal karşısındaymış gibi bağırıyor, azarlarını, hakaretlerini onun gıyabında saçıp döküyor, Ekrem'le konuşarak bu kadının fıtratındaki alçaklığa onu da ikna etmeye çalışıyormuş gibi deliller söyleyip duruyordu. Zavallı Ekrem validesinin bu kadar şiddetli bir şekilde sinir tufanına kapılacağını tahmin edemeyerek bu hadiseyi nakletmiş olduğuna pişmanlık gösteriyor, "Fakat anneciğim ben bu kadının ne alçak, ne vicdansız olduğunu anladığım ve bunu sizin de bildiğinizi şüphesiz addettiğim için bu uğursuz ve elim hadiseyi nakletmekten çekinmedim. Geçmiş, bitmiş bir şey için niçin bu kadar hiddetlenerek vücudunuzu sarsıyorsunuz?" diye onu teskin etmeye çalışıyordu.

Bu vakanın İsmet Hanım üzerinde meydana getirdiği tesirin şiddeti haftalarca devam etti. Selanik'ten gelen mektuplar da onun bu öfke ateşini körükleyip duruyordu. Hemşiresi Nihal Hanım'la Neşide bir gün tesadüfen bir cemiyette İkbal ile beraber bulunmuşlar. İkbal bunlara karşı hiç utanmadan, sıkılmadan gururlu bir tavır ve tahakküm sergileyerek, "Hanımlar, siz ötede beride Ekrem'i benim hükümete haber verdiğimi yayıp duruyormuşsunuz. Halbuki çocuk bizim evimizde evladımız gibi büyüdü, size gidince kim bilir neler yaptınız da oğlancığın başına ne felaketleri getirdiniz. Sonra da utanmadan başkalarına iftiralar ediyorsunuz" demek derecesinde küstahlıklar, cesaretler göstermiş ve zavallı Nihal ile Neşide o kadar üzülmüş, o kadar hayret etmiş ve şaşırıp kalmışlar ki cevap vermeye, müdafaaya muktedir olamayarak cemiyetten titreye titreye, hiddet ve öfkelerinden gözleri yaşarmış halde çıkmışlar.

Şimdi İsmet Hanım bu haberleri alınca, "Ah yazık, ben orada olmalıydım. Hiç çekinmez, o fahişenin yüzüne tükürür ve orada bulunan bütün hanımları onun başına

örneklerini gösterir. Osmanlılarda öyle bir hayat enerjisi, yaşamak, yükselmek için öyle yüksek bir kabiliyet vardır ki ortaya çıkmak için zamanını bekliyor. Bu muazzam milleti uyandırmak, bütün faaliyet ve hayat tazeliğiyle gençleştirmek için bir teşebbüs kâfidir. Her taraf o kadar kurumuş, baskıcı idare o kadar çürümüştür ki bir kenardan çıkacak bir yangın, hayır yangın değil tasfiye edici pak bir ateş, bir ihtilal ateşi bir anda memleketin her tarafını saracak ve sonra bu baskıcı idare enkazının, küllerinin gübreleyeceği bu bereketli memleket üzerinde parlak bir refah hayatı ve saadet başlayacaktır.

— Fakat ne vakit?

— Onun vaktini ben tayin edemem ve ben ihtiyarlıyorum, kederle yıkılıyorum, ihtimal ki göremem fakat siz gençler göreceksiniz ve o hürriyet nuru içinde yaşayacak, bu memlekette ne büyük bir gelişme bereketi, bir yücelme kabiliyeti olduğuna hayran kalacaksınız.

— Bunu bekleyerek hâlâ eziliyoruz ya. Ben Avrupa'ya gitmek, tahsilimi tamamlamak arzusundayım. Arkadaşım önden gitti. Bana oradan gönderdiği birkaç mektup ve gazetenin zalim hükümetin eline geçmesi işte beni buralara atmaya yetti. Ben Avrupa'ya gidebilmiş, tahsil etmiş olsaydım ihtimal ki ileride vatanıma hizmet etmeye muvaffak olurdum.

Ekrem Avrupa'ya gitmeyi düşündüğü zamanlar tahsilini tamamlamak, gelecekte vatana hizmet etmek fikri hayalinden bile geçmemişti. O, Avrupa'nın sefahat âlemlerinden istifade etmek, servetinin sağladığı zevkleri, bütün sefahat zevklerini görmek isterdi. Fakat bu muhterem ihtiyarın, bu hamiyetli sürgünün ateşli hürriyet fikri ve vatanseverliği ona da sirayet etmiş, onun yanında Avrupa'nın zevk ve sefa arzularını itiraf etmeye cesaret edememiş, Avrupa'ya seyahat arzularını meşru bir vatanperverlik maksadı perdesiyle örtmeye çalışmıştı. Bu sözleri şöyle diliyle söylemekle bile kalbinde hafif bir vatanseverlik kıpırtısının meydana geldiğini hissediyordu. İhtiyar sürgünün sözleri pek doğruydu.

Sürgünler hürriyet fikrini yaymak ve genişletmekte mucizeler göstermekteydiler. Ekrem, karşısında çoluk çocuğunu, saadet ve refahını vatan uğruna feda etmiş, burada sıkıntılar, baskılar altında yaşamaya katlanmış olan bu muhterem ihtiyarı görünce, onun sözlerinden kalbinde bir vatanseverlik hissi, istibdada karşı bir hürriyet coşkusu duymaya başlamıştı. Bundan, bu histen, bu emelden şimdiye kadar mahiyetini tasavvur edemediği bir zevk duydu. Avrupa'ya gidecek olursa oradaki hürriyetçilerle beraber vatanın selamet ve hürriyeti için çalışmaya kalbinde bir eğilim oluştu. Bunu kalpten, samimi olarak arzu ediyordu.

İhtiyar sürgün Ekrem'in son sözü üzerine dikkatle gözlerinin içine bakarak:

— Sen hâlâ Avrupa'ya gitmek, tahsilini tamamlamak niyetinde misin? dedi.

— Evet.

— Geçim kaynağın var mı? Avrupa'da geçinebilir misin?

— Validem buradan giderken iki yüz lira kadar para bıraktı. Avrupa'da bulunacağım müddetçe ihtiyaç duyacağım parayı elbette gönderir.

— Öyleyse durma git. Hem tahsilini tamamla, hem de oradaki hürriyetçilere katılarak vatanı uyandırmak, kurtarmak, mesut etmek için çalış. Dünyada vatanperverlikten büyük, vatan sevgisinden daha yüce hiçbir zevk, hiçbir his yoktur. Göreceksin hele bir kere alış, vatanı düşünmeye, o zavallı, incinmiş, nazenin valideyi sevmeye alış, artık onun sevgisine kalbinde hiçbir his üstün gelemeyecektir. Vatanın için ölmek bir şeref, bir saadet olacak, ölüm gözünde küçülecek, küçülecek, hor bir zerre kadar bile ehemmiyeti kalmayacaktır. Vatan sevdası ölümsüz bir zevktir. *Men lem yezuk lem ya'rif.*[1]

— Fakat nasıl gideyim, nasıl kaçayım? Düşünüyorum, yolunu, çaresini bulamıyorum ki.

— Ben sana Giritli Mustafa'yı gönderirim.

---

1 (Ar.) "Tatmayan bilemez" anlamında bir ibare.

***

Giritli Mustafa elli yaşlarında iriyarı, kıranta bir adamdır ki vücudunun çevikliğine, gücüne, kuvvetine bakanlar yaşının kırktan fazla olmasına mümkün değil ihtimal vermezler. Esmer, pos bıyıklı, geniş siyah kaşlı, gözlerinde heybetli bir metanetle karışık garip bir şuhluk ve neşe görülür. Çok konuşur, laubali ve fevkalade cesurdur. Girit'ten göçtüğünde doğrudan doğruya Konya'ya gelmiş, Reji kolcusu[1] yazılmıştı. Bir müddet Reji İdaresi'nde[2] tütün kaçakçılarını kovalamak vazifesiyle uğraşmış, defalarca hayatını tehlikeye atmış, hatta bir defa yaralanmış olduğu halde, Reji İdaresince büyük memurlardan birinin tavsiye ettiği bir adamı kayırmak için kovulmuş, açığa çıkarılmıştı. Mustafa güçlü kuvvetli, her işe elverişli bir adam olduğu için namuslu bir şekilde başka bir yolla kolayca geçinebilirdi. Fakat Reji İdaresi'nin kendi hizmetlerine karşı gösterdiği haksızlıktan, insafsızlıktan intikam almak, Reji'yi zarara uğratmak maksadıyla tütün kaçakçılığını meslek edinmişti. Reji kolculuğuyla bu işin sırlarını o kadar iyi öğrenmişti ki şimdi Konya içerisinde oturur, kaçakçılık yapar ve kaçakçılık yaptığını herkese söyler, reji memurları ve kolcularıyla alay eder, yine hiçbir uç vermemeye muvaffak olurdu. Mükemmel bir tayfası olduğu için geceleri kaçakçılık tertibi ve meşguliyetleriyle uğraşır, gündüzleri gelirleriyle yaşayan bir ağa gibi en iyi kahvelerde, muteber kişiler arasında bulunur, bilhassa sürgünlerle görüşmekten pek zevk alırdı. Giritli olmak itibarıyla despot hükümete herkesten büyük bir öfkesi vardı.

Girit'te bir avuç eşkıyaya meram anlatmaya, orada düzgün bir yönetim tesisine muvaffak olamayarak vatanını, yüz binlerce Osmanlı kanı pahasına zapt edilmiş olan o güzel adayı, bir avuç hunhar ve inatçı eşkıyaya, ecnebi devletlerin idare ve himayesine bırakarak çekilmiş olan miskin, pis hükümeti affedemez, ona ruhunun derinliklerinde bir kin ve

---

1 Reji İdaresi'ne bağlı kolluk kuvveti.
2 Tekel İdaresi'nin eski adı.

nefret beslerdi. Sevgili vatanını, evini, arazisini, o güzel zeytin ve portakal ağaçlarını eşkıya pençesine bırakarak kaçmış, buraya gelmiş, bir Reji kolcusu olmaya tenezzül etmiş ve sonra tütün kaçakçılığına mecbur kalmış olan Mustafa, sürgünlerle görüşe görüşe fikrî bir terbiyeye mazhar olmuştu. Hükümete olan kini kendisini şiddetli bir vatanperver yapmıştı. Sürgünlerden duyduğu sözleri, aldığı fikirleri, işittiği hükümetin idaredeki kötülüklerini mahallede diğer kahvelerde daha aşağı tabakalar arasında saçardı, istibdat aleyhinde hürriyet fikrini yaymak için kuvvetli bir alet olmuştu. Mustafa'nın kini ve vatanseverliği kadar büyük bir de cömertliği ve alicenaplığı vardı. Bazen pek sefalet içinde kalan zavallı sürgünlere epeyce mühim yardımlarda bulunduğu da duyulur ve söylenirdi.

Ekrem ertesi gün sabahleyin henüz uyanmış, Konya'da tuttuğu uşağının hazırladığı kahvaltıyı yemeye oturmuştu ki uşak kapıya gelen bir adamın kendisini aradığını esrarengiz bir tavırla söylemişti:

— Nasıl adam?

— Efendim buraya her vakit gelen beylerden, efendilerden değil; çekmeli,[1] çizmeli bir herif.

— Beni mi istiyor?

— Evet, mutlaka sizi görmek istiyor. Ben belki herifi kabul etmek istemezsiniz diye, "Bey evde midir bilmem, gideyim bakayım" dedim. O aşağıda bekliyor. Ekrem gelen adamın Mustafa olması lazım geleceğini derhal anladı ve kendisinin yukarı, yanına getirilmesini söyledi.

Mustafa odaya sanki kırk yıllık bir tanıdığının yanına giriyormuş gibi samimi ve laubali bir tavırla gelmişti. Ekrem onu da kahvaltıya davet etti. Oturdular, eski dostlar gibi konuşmaya, hasbihallere başladılar.

Ekrem bu firar meselesini pek mühim, pek tehlikeli bir şey gibi telakki ederek ona göre uzun uzadıya müzakereler

---

1 Çekme: Çalışırken giyilen geniş şalvar veya tulum şeklinde pantolon. Metinde "çıkmalı" yazılmış ancak bağlama çekmeli uyuyor.

yapmaya, tedbirler almaya lüzum görüyordu. Onun bu telaşlarına karşı Mustafa gayet tabii ve biraz müstehzi bir tavırla gülerek:

— Korkma paşam, bu polisler ve jandarmalar pis bir istibdat idaresinin aletidirler. Bunlar halkı soymaktan, zarara sokmaktan, memlekete bela olmaktan, hatta hizmet ettikleri hükümetlere bile zararlar vermekten başka bir şeye yaramazlar. Ben onların elinden sırayla bir kervan gibi sırası gelmiş beş altı yük tütün geçirmiş, kaçırmış olduğum halde onların ruhu bile duymuyor. Senin gibi bir beyi kaçırmak ne olacak.

— Fakat buradan İzmir'e ve İzmir'den bir ecnebi vapuruna adam kaçırmak Konya köylerinden tütün kaçırmaya benzemez.

— Gerçekten benzemez, çünkü yüz kat daha kolaydır.

— Daha kolay mı?

— Elbette kolay, isterseniz yarın yahut öbürkü gün bile kaçıp gidebiliriz. Yalnız şu oturduğunuz evdeki bütün eşyayı feda etmek, burada bırakmak lazımdır.

— Hele ben buradan kaçmaya muvaffak olayım bunları sana hediye ederim.

Mustafa güldü:

— Hediye fena değil, burada hiç değilse yüz liralık eşya var fakat bunu ne siz bana hediye edebilirsiniz ne bunları alıp kaldırmak benim hesabıma elverir. Siz buradan uçup gittikten sonra hükümet burasını basacak, büyük bir iş yapmış gibi bu eşyaya el koyacak, sonra sattırarak memurlar hiç pahasına satın alacaklardır.

Ekrem, Mustafa'nın yaklaşımlarındaki makullüğe hayran oluyordu. Şu küçük konuşma Mustafa'nın üstüne aldığı işi başarıyla sonuçlandıracağına dair Ekrem'e kesin bir güven verdi. Dedi ki:

— Şimdi buradan nasıl kaçabiliriz? Ne tedbir alacaksınız?

— Ben tedbirlerimi düşündüm, hazırladım bile. İsterseniz yarın gece uşağınız bile görmeyecek şekilde gece yarısından sonra, buradaki taşınması kolay en kıymetli eşyanızı

ceplerinizi doldurarak çıkarsınız. Ben sizi sokak başında beklerim, bana teslim olursunuz. Hükümet ertesi gün sizin kaçmış olduğunuzu haber alarak etrafa, kazalara telgraflar çekmek suretiyle aramalara başlar. Polis memleket içinde tahkikat yapar. İstanbul'a, İzmir'e, bütün kıyılara, geçecek olursanız yakalanmanız için telgraflarla malumat verilir. Bu telaş, bu aramalar beş on gün devam eder.

— İyi ama böyle her tarafa telgraflarla malumat verilirse ben nasıl kaçabilirim?

— Siz mi? Siz benimle beraber ahbaplarımdan birinin evine gidecek, on gün kadar orada misafir kalacaksınız. Bu mükellef konakta yaşamaya alıştığınız için ihtimal ki o fakir evinde biraz rahatsız olursunuz.

— Ben öyle hapishanelerde, öyle sefil yerlerde aylarca kaldım ki temiz fakir evleri onların yanında bir cennettir.

— Pekâlâ, buna katlandıktan sonra bir şeye daha katlanmak lazım. O da bıyıklarınızı tıraş etmektir.

— Bıyıklarımı tıraş etmek mi?

— Mademki Frengistan'a gideceksiniz. Bu büyük bir fedakârlık değildir. Zaten pek gençsiniz, üç ay geçmeden yine bıyıklarınız daha mükemmel şekilde çıkar.

— Peki bıyıkları tıraş etmeye ne mecburiyet var?

— Çünkü siz Ali Çavuş'un evine Ekrem Bey diye girecek fakat oradan Ali Çavuş'un karısı Rukiye Molla olarak, onun tezkiresiyle,[1] kalın bir çarşaf ve peçeyle çıkarak trene bineceksiniz.

Bu planlar Ekrem'in hoşuna gitti, Mustafa'nın anlatışında öyle bir sadelik ve tuhaflık vardı ki Ekrem kahkahalarla gülmeye başladı.

— Âlâ, âlâ... diyordu. Fakat bıyıkları tıraş etmek kadın şekline girmek için yeterli olmaz. Erkekler ayaklarından çarçabuk belli olur. Hiç bir hanım ayağı erkek ayağına benzer mi?

---

1 Tezkire (Tezkire-i Osmaniye): Osmanlı'da nüfus kâğıdı yerine kullanılan belge.

— Size hanım olacağınızı kim diyor? Ali Çavuş'un karısı Rukiye Molla olarak çıkacağınızı unuttunuz mu? Korkmayınız, Rukiye Molla'nın ayakları sizinkilerden farklı değildir. Onun pabuçlarını da rahat rahat giyebilirsiniz.

— Bu da kolay... Fakat sesim?

— Namuslu bir kadın, kocasından başka kimseye sesini çıkarıp söz söylemez. Siz de bunlardan olursunuz. Vapura, kamaranıza girinceye kadar Ali Çavuş'tan başka kimseye söz söylemezsiniz.

— İyi ama trene bineceğiz. Ali Çavuş birinci mevki bileti alacak olursa şüphe ve dikkat çeker. İkinci ve üçüncü sınıf yolcular için ise kadınlara mahsus ayrı vagon var. Oralarda daima kadın yolcu bulunur. Ben kadınlar arasında kalınca konuşmamam mümkün olur mu?

— Olur ya. Dilsiz olduğunuzu ima eder, işaretle meramınızı anlatırsınız. Ali Çavuş'a da bu talimatı veririz.

— Bu da kâfi değil, başka çare bulmak lazım. Çünkü vagonda kadınlar arasında bulunacak olursam yüzümü açmaya, bir şey yemeye mecbur olacağım. Ne kadar iyi tıraş olsam yine erkek çehresi belli olur. Kadınlar benim erkek olduğumdan azıcık şüphe ederlerse dilsizliğim daha çok şüphelerini artırır. Bir şüphe kadınların kıyameti koparmasına ve benim yakayı ele vermeme sebep olur.

Mustafa düşünmeye başladı:

— Bu hakikaten düşünülecek şey. Kondüktöre beş on kuruş bahşiş vererek karı koca beraber binsin diye ayrı bir kompartıman açtırmak mümkün olabilir ama şüpheli iş. Ya çok kalabalık olur, herif bu alışverişe razı olmayacak olursa?.. Başka ve güvenilir bir çare bulmalıyız.

— Ben, yani Ali Çavuş'un karısı hasta olsa da İzmir'e tedavi için götürülüyor diye kumpanyadan özellikle ayrı bir kompartıman kiralasak!

— Bu iyi ama dikkat çekmez mi? Ve pek pahalı olmaz mı?

— Sen pahasına bakma, buradan kurtulmak için ne kadar masraf lazımsa acıma! Yine üçüncü sınıftan bir kompartıman kiralayacak olursak bütün kompartımanın tutul-

muş olduğunu kondüktörden başka kimse bilmez. Hiçbir şüphe de çekmez. Bari vagonda rahat rahat gideriz.

— Bu fena fikir değil.

Bu karar üzerine Ekrem'le Mustafa'nın teferruata dair daha birçok konuşma ve müzakeresinden sonra, ertesi gece Ekrem'in gece yarısından sonra evden savuşması ve Mustafa'nın kendisini sokak başında bekleyerek Ekrem'i saklamak için hazırlanacak olan eve götürmesi kararlaştırıldı.

* * *

İki gün sonra Konya'da sürgünlerden Ekrem Bey'in firar etmiş olduğu yayıldı. Gerçekten Mustafa'nın tahmin ettiği üzere otellerde, ötede beride aramalar yapılması ve etrafa telgraf yazılması gibi bazı basit tedbirler alınmasıyla iş geçiştirilmiş ve üç beş gün sonra unutulmuş bitmişti.

On gün sonra Giritli Ali Çavuş hasta karısıyla beraber İzmir yoluyla Girit'e gitmek üzere bir tezkere[1] çıkartmış, trenle İzmir'e giderek oradan Mesajeri Vapuru'na binmiş, Girit'e gitmişlerdi. Fakat Girit'te yalnız Ali Çavuş inmiş, karısı, yani Ekrem elbisesini değiştirerek bıyıkları tıraşlı bir İngiliz gibi yoluna devam etmişti.

1 Eskiden bir iş için izin verildiğini belirten resmi belge.

7

10 Temmuz[1]

10 Temmuz sabahı Selanik fevkalade bir heyecanla uyanmıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti kahramanları o gün için büyük bir faaliyetle hürriyet ilan etmeye hazırlanıyorlardı. Çarşamba akşamı gece yarısından sonra hürriyet fedaileri şehrin her tarafına dağılmış, insanların geçtiği bütün yerlerde göze görünecek noktalara bildiriler yapıştırmışlardı. Bildirilerde ahaliye pis istibdat hükümetinin kötülük ve mezalimi tasvir edilip anlatılarak bugün o harap hükümet binasının yıkılacağı, istibdadın mahvedilerek yok edileceği, yerine hürriyet aydınlığıyla meşruti bir idare, muntazam ve meşru bir hükümet ikame olunacağı anlatılıyor, hamiyet sahibi olan ahaliye hürriyet ve vatan saadetini elde etmek için çalışan ümmetin fedakârlarına yardımcı olması ve arka çıkması veyahut tarafsız kalması teklif ediliyordu.

Zaten bir aya yakın zamandan beri Selanik'te cereyan eden hadiseler, dolaşan dedikodular ortada büyük bir şey hazırlandığını, büyük bir hadise meydana geleceğini herkese anlatmış ve hissettirmişti. Birbiri ardına memlekette hafiyelerin pis vücutlarının ortadan kaldırılmış olması cemiyetin azim bir kuvveti, büyük ve muntazam bir teşkilatı olduğuna şüphe bırakmamış ve bütün yapılan işlerde gösterilen inti-

---

1 II. Meşrutiyet, Rumi takvime göre 10 Temmuz 1324 (23 Temmuz 1908) tarihinde ilan edilmiştir.

zam ve mükemmellik herkese, hatta kadınlara ve yabancılara bile tam güven vermiş, kalplerde bir teveccüh ve ümit meydana getirmişti.

10 Temmuz sabahı sokaklara çıkan ahali her tarafta bildirileri görünce, zorba hükümetten zulüm korkusu hâlâ kalplerde olduğu için halkın çoğu bunları bir tereddütle okumuş ve bazıları okumaya bile cesaret edemeyerek geçmişlerdi.

Bildiriler yapıştırıldığı hükümete aksedince birçok polis ve jandarma bunları koparıp çıkarmaya, toplamaya görevlendirilmişlerdi. Fakat bildiriler duvarlara zamkla o kadar mükemmelen yapıştırılmıştı ki sökülmesi ve çıkarılmasına imkân yoktu. Bazı gayretli polisler koparıp çıkaramadıkları bu kâğıtları, bu hürriyet müjdecisi mektubu duvarlardan çakılarıyla kazımaya yahut mendillerini ıslatıp silmeye kalkışmışlardı.

Fakat o anda heyecan verici, hürriyete susamışların gönlünü doyuran ulvi bir hadise görüldü. Ortaya yüzlerce genç kahraman zabit çıkmış, her tarafta bu ilanları silmeye çalışan polisleri ilanların yanına nöbetçi gibi dikerek, "Bunun güzelce muhafazasından sen sorumlusun. İyice bil ki hayatınla mesul ve kefilsin. Bunun kimse tarafından koparılmasına, silinmesine meydan vermeyeceksin" demişler ve ahaliyi bu ilanları okumaya teşvik etmişlerdi.

* * *

Bir aydan beri Selanik'te dolaşan bu heyecan verici ve mühim hadiseleri en büyük heyecanlarla takip edenlerden biri ve belki de birincileri İsmet ve Nihal hanımlarla Neşide'ydi. Hafiyelerin öldürülmekte olması, bu zalim ve zorba hükümetin yıkılacağı, hürriyetin ilan edileceği, sürgünlerin geri gelebileceği söylentileri bu kadınların kalplerinde büyük sevinçler ve ümitler uyandırmıştı.

Bunların sevinçleri iki taraflıydı. Hem Ekrem'in geri dönebileceğinden memnun oluyor, hem de İkbal'den, kendilerine o küstahça hakaretleri etmeye cesaret eden o melun fahişeden intikam alabileceklerine seviniyorlardı.

Selanik'te hafiyelerin her biri bir deliğe saklanmış, birtakımının pis vücudu paklanmış, bir kısmının İstanbul'a

kaçmış olduğu bu sıralarda, İkbal'in Ekrem hakkındaki alçakça hareketinden ziyade hemşiresiyle Neşide'ye ettiği hakaretleri bir türlü affedemeyen ve aşırı bir kinle onu bulmak, ondan intikam almak emellerini takip eden İsmet Hanım şimdi İkbal'e tesadüf edebileceğini ümit ettiği her yere, her cemiyete gidiyor, fakat ona tesadüf edemiyor, ortak tanıdıklarına rast geldikçe, İkbal'e gidip söylerler diye, "Biz İkbal'in de hafiye olduğunu haber veriyoruz. Cemiyet şimdi onu da araştırıyor, onun da hükmü verilecek, o da diğerleri gibi telef edilerek pis vücudu ortadan kaldırılacaktır" diyordu.

Gerçekten bu kadınlarda yönetimin istibdadından çok İkbal'e karşı bir kin ve husumet vardı. Onların nazarında zulüm, alçaklık, zillet, küstahlık, saygısızlık gibi bütün kötülükler ve bütün rezillikler İkbal'le şekillenmiş ve vücut bulmuştu. Bu kadına o kadar büyük bir husumetleri vardı ki tavuğun kesilmesini görmeye cesaret edemeyen, bir cenaze yanında bulunmaktan korkan bu çok merhametli ve zayıf kalpli kadınlar İkbal'in telef edildiğini, asıldığını görecek olsalar yürekleri rahatlamış olarak onu seyredebileceklerini, hatta leşine tükürmekten zevk alacaklarını zannediyorlardı.

İkbal'e bir yerde tesadüf edebilmek için devam ettikleri yerlerde kadınlar, "Sıçan deliği bin altına"[1] diyorlardı. "Şimdi İkbal de, o cadı Hesna Hanım da hiçbir tarafa çıkamıyor, evlerinde saklanıyorlar. Hatta Hesna Hanım'ın oğlu o şımarık, arsız hafiye Naim de üç haftadan beri evinde saklanıyor, hiçbir tarafa çıkmıyormuş" diye İsmet ve Nihal hanımlarla Neşide'ye huluslar çakarak[2] haberler, malumatlar vermekteydiler. Oğlunun sürgünde olması nedeniyle İsmet Hanım öteden beri mevcut hükümet aleyhinde şikâyetlerden geri kalmadığı için kadınlar arasında cesur hürriyetçilerden sayılırdı. Dönen bu hadiseler onların bir düğünü, onlara selamet ve mutluluk vaat eden sevinç günleriydi.

1 Sıçan deliği bin altın (akçe): "Kaçıp saklanacak yer yok" anlamında deyim.
2 (Argo) Hulus çakmak: Dalkavukluk etmek, yaltaklanmak.

10 Temmuz sabahı kadınlar yalıda uyandıkları zaman ihtiyar Zülfikar sevinçle kendilerine, rahat ve esrarengiz bir tavırla:

— Bütün sokaklara bildiriler yapıştırılmış. Bugün hürriyet ilan edilecekmiş. Sokaklarda herkeste bir heyecan ve bütün çehrelerde bir sevinç ümidi var. Bu akşam yahut yarın akşam donanma[1] olacakmış. Bütün memurlar müfettişi, valisi, kadısı hepsi hükümete getirilecek, Kanunuesasi ve hürriyet için yemin ettirilecekmiş, sonra eğer bu hürriyeti İstanbul ve padişah kabul etmeyecek olursa buradan otuz tabur asker İstanbul'a gidecek, orada da zorla Kanunuesasiyi ilan ettirecekmiş. Daha neler söylüyorlar... Neler söylüyorlar... Fakat aklımda tutamadım ki.

— Bugün mü hürriyet ilan olunacakmış?

— Evet, öyle diyorlar, bugün.

— Bildirilerde ne yazılıyormuş?

— Ben okumayı bilmem ki... Okuyanlar anlattılar.

— Onlardan bir tanesini koparıp bize getirsene.

— Benim de aklıma geldi ama o kadar iyi yapıştırmışlar ki koparmanın imkânı yok. Hem her ilanın dibinde bir nöbetçi bekliyor.

— Okumaya bırakmıyorlar mı?

— Bilakis, herkesi okumak için davet ve teşvik ediyorlar. Hatta bazılarını gördüm kurşunkalemiyle suretini çıkarıyorlardı.

— İşte bu âlâ fikir. Oralarda bir adam bul. Beş on kuruş ver, bize de bir suretini çıkart.

İsmet Hanım Zülfikar'a bu emri verdikten sonra hemşiresi ile Neşide'ye dönerek:

— Olmaz mı, biz okur, sonra bugün mektupla bir suretini de Ekrem'e göndeririz.

Zülfikar:

— Ya orada parayla yazacak kimse bulamazsam? diye sordu.

Bu sualin cevabını Neşide verdi:

---

1 Bayramlarda ve kutlamalarda bayraklarla, ışıklarla, havai fişeklerle yapılan şenlik, donanma şenliği, şehrayin.

— Bizim arabacının biraz okuyup yazması var, onu yanına al ve bir kalem kâğıt da alınız, o bir suretini çıkarsın.

İsmet Hanım:

— Evet, evet, bu en iyi yol, şimdi arabacıyı da al, beraber gidin, dedi ve Zülfikar gitti.

Nihal Hanım:

— Bak bugün biz Selanik'e[1] gelin seyrine gidecektik. Gelin İkbal'in semtinde ve o uğursuz karı da o semtte olduğundan belki oraya gelir de rast geliriz ümidindeydik, dedi.

Neşide cevap verdi:

— Neye gitmeyelim? Yine gideriz. Hürriyet ilan olunacak diye düğün geri kalacak değil ya, o da bir düğün. Hem en büyük düğün, millet düğünü.

— İyi ama sokaklar pek kalabalık olabilir.

— Arabayla gidecek değil miyiz?

— Her halükârda düğüne gidecek olsak bile İkbal'e orada rastlayamayacağımız muhakkaktır. İkbal hiç bugün halk içine çıkıp düğüne gelebilir mi?

İsmet Hanım:

— Ko gelmesin. Biz mutlaka gideriz, hiç olmazsa onun dostlarına, ahbaplarına rast gelir de kendisine söyleyemediğimiz sözleri onlara söyleriz. Şüphesiz ki onlar kendisine götürüp taşırlar, dedi.

Neşide de bu fikri teyit etti:

— Zaten gelin yalılara bizim mahalleye gelecek. Gelin alayıyla beraber gelmek için söz vermedik mi?

— Evet, evet, mutlaka gideriz. Şimdi en evvel Ekrem'e uzun bir mektup yazalım. Çocuk her mektubunda, "Bana her gün pek tafsilatlı mektup yazınız ve bütün hürriyet teşebbüslerini ayrıntılarıyla bildiriniz" demiyor muydu? İşte bugün ona en tafsilatlı, en iyi, en iç açıcı müjdeler haber verecek gündür.

— İyi ama mektubu akşam düğünden döndükten sonra yazmalıyız. Bugün kim bilir ne gösteriler, ne vukuatlar olacak, akşam onları bütün tafsilatıyla yazmak mümkün olur.

---

1 Şehir merkezi kastediliyor.

Bu fikir makul görüldü ve mektubun akşam yazılması kararlaştırıldı.

***

O gün gerçekten pek büyük, pek heyecan verici olaylar cereyan etmişti. Memleketin her tarafında büyük bir faaliyet ve gösteri hazırlıkları vardı. Artık kendilerini gizlemeye lüzum görmemiş, gayret ve faaliyet meydanına atılmış olan hürriyetçiler, o kahraman fedailer takım takım insanların geçtiği yerlerde, meydanlarda nutuklar söylemeye, ahaliye hürriyet saadetinin nimetlerini anlatmaya ve tebliğ etmeye başlamışlardı. Vakit akşama yaklaştıkça galeyan ve heyecan artmıştı.

O günden itibaren Hürriyet Meydanı namını alan ve o zamana kadar Olimpos Meydanı olarak adlandırılan rıhtımdaki meydan o gün hürriyetçiler için bir toplanma yeri, en parlak gösterilere merkez olmuştu. Saat altı buçuk vakitleriydi ki bütün meydanı ve meydana nazır kulüplerin, otellerin, apartmanların bütün pencerelerini, balkonlarını kadın, erkek binlerce halk doldurmuştu. Balkonlara çıkan hatipler heyecanlı nutuklar söylüyor, o zamana kadar memlekette açıkça telaffuza cesaret edilemeyen "Yaşasın vatan, yaşasın hürriyet, yaşasın ordu, yaşasın İttihat ve Terakki" nağmeleri binlerce ağızdan birden ayyuka çıkarılıyordu.

İşte bu sıradaydı ki yukarı caddeden gelerek yalılara doğru gitmekte olan bir gelin alayı Hürriyet Meydanı'ndan geçti. En önde gelin arabasının hayvanları kırmızı beyaz kurdelelerle süslenmişti. O hürriyet sevinçleri içinde bulunan halk bu gelin alayını da çılgınca sevinçlerle, "Yaşasın hürriyet" naralarıyla alkışladılar.

Bu gelin alayını teşkil eden arabalardan birinde İsmet ve Nihal hanımlarla Neşide bulunuyordu. Arabacının yanında ihtiyar Zülfikar pürneşe ve heybetli oturuyor, bütün bu alkışlar kendisineymiş gibi memnun oluyordu.

Bu manzaradan İsmet Hanım fevkalade sevinçli olmakla beraber yavaşça hemşiresine:

— Ah Ekrem de bugün burada olsaydı da bu sevinçli, heybetli hale iştirak etseydi. Burada olsa o da şu balkonların

birinde olacaktı değil mi?.. diyor, sevinci içinde bir hüzün gösteriyordu. Ekrem'in uzaklarda olmasından dolayı hüzne Nihal ile Neşide de katıldılar.

Bu üç kadın iki seneden beri Ekrem'le mektuplaşa mektuplaşa onun telkin ettiği hürriyet fikirleriyle vatanperverlik duygularını geliştirmişlerdi. Ekrem Konya'da o fedakâr sürgünlerden aldığı vatanperverlik duygularıyla Paris'e gidince oradaki hürriyetçilere katılmış, validesi ve Neşide'ye Fransız Postası ile düzenli olarak mektuplar göndermeye başlamıştı. İlk başlarda tereddütle yazdığı mektupların düzenli olarak ulaşıyor olması cesaretini artırmıştı. Ekrem, Paris'teki hürriyetçilerin ahvalinden, teşebbüslerinden, bu zorba hükümeti yıkmak, mahvetmek emellerinden bahsediyordu. Devam eden bu haberleşme kadınların da vatanperverlik hissiyatını günden güne yükseltmiş, onlarda da zorba hükümete derin bir kin ve husumet oluşmuştu. Onların nazarında da istibdadın en pis, en iğrenç, en fena aleti hafiyelerdi. Onlar hafiye olarak yalnız İkbal'i tanıyor, zorba hükümet için besledikleri bütün kin ve öfkede hep onu hedef alıyorlardı.

Araba rıhtımlar üzerinde, gelin alayı arasında, her tarafı dolduran alkışlar, gösteriler içinde ilerlemekte olduğu sırada kadınlar hep o konuya dair sevinçle konuşmaya devam ettiler. Bir aralık Neşide:

— Şimdi İkbal kim bilir ne elim ıstıraplar, işkenceler içinde eziliyor! Onu bu halde görmeyi ne kadar arzu ederdim, dedi.

İsmet:

— A size söylemeyi unuttum, düğünde Nevber Hanımefendi bana pek mühim bir haber verdi. Bu gece bütün hafiyelerin ortadan kaldırılması, memleketin onların pis vücutlarından temizlenmesi kararlaştırılmış, ihtimal ki İkbal'i de alır, gebertirler.

— Zannetmem, artık böyle miskin kadınlara kadar tenezzül etmezler.

İsmet Hanım biraz düşündükten sonra:

— Onu bu gece alıp telef etmeyecek olsalar bile kendisine uzun bir ölüm azabı çektirmek fena mı olur? Ona bir pusula yollayarak kendisini haber verdiğimizi, onu da alarak saçlarından darağacına asacaklarını yazmalıyız.

Bu fikri Neşide alkışlarla kabul etti. Fakat Nihal Hanım tereddüt ediyor, "Çirkin olmaz mı?" diyordu.

Bu konu hanımları yalıya gidinceye kadar eğlendirdi. İsmet Hanım hepsinden daha çok asabi ve hiddetli olduğu için mutlaka böyle bir pusula yazılması fikrinde ısrar ediyor ve bu pusulanın İkbal üzerinde meydana getireceği müthiş tesirleri hayalinde canlandırıp anlatarak zevk alıyordu. Nihayet Nihal Hanım da hemşiresini kırmamak için pusulanın yazılmasına razı oldu. Fakat pusula imzasız olarak yazılacaktı. Bu şartı da İsmet Hanım kabul etti.

Yalıya vardıkları gibi İsmet Hanım derhal çarşafını, korsajını[1] atarak küçük yazıhanesi[2] önüne koşmuş, pusulayı yazmak için uğraşmaya başlamıştı. Birçok müsvedde yapıldıktan, birçok tashih gördükten sonra nihayet pusulanın şu şekilde olmasına karar verdiler:

Hanım Hemşire

Size bu pusulayı insanlık nedeniyle yazıyorum. Hüsrev Bey takımı hakkınızda şikâyetlerde bulunarak sizin de bir hafiye olduğunuzu iddia ve ispat ettikleri için zannederim ki diğer hafiyelerle birlikte size de bir ceza tertip olunacaktır. Dikkatli olmalısınız.

Bir Dostunuz

Nihal Hanım pusulanın bu şekilde olmasına birçok itirazda bulundu. Böyle sahtekârca ve imzasız pusula yazmanın kendi ahlak ve asaletlerine yakışmayacağını iddia ediyordu. Fakat ötekiler, İsmet ile Neşide kin ve öfke dolu olduklarından artık böyle küçük kabahatlere ehemmiyet vermiyor, "İkbal en alçak canilerdendir. Mademki elimiz-

1 Küçük, kısa korse.
2 Yazı masası.

den başka bir şekilde ceza tertibi gelmiyor, mademki onun Ekrem'i jurnal ettiğine, sürgün olmasına sebep olduğuna şüphemiz yoktur, onu hiç olmazsa şu kadarcık bir cezalandırmak için bunu yazmak vicdana muhalif bir hareket değildir" diyorlardı. Ve ekseriyetle pusulanın gönderilmesi kararlaştırıldı.

Pusula yazılmış ve zarflanmıştı. Şimdi diğer bir mesele ortaya çıktı. Bunu göndermenin nasıl mümkün olabileceğini epey bir düşündüler. Çünkü pusulanın kimden geldiğini İkbal'in anlayamayacağı bir vasıta bulmak lazım geliyordu. Birçok mülahazadan, müzakereden sonra bunun çaresini Neşide bulmuştu. Pusulayı talimatla ihtiyar Zülfikar'a vereceklerdi. Zülfikar, kapalı bir kira arabasına binecek, İkbal'in evine kadar gidecekti. Pusulayı arabacı kapıyı çalarak içeri verecek, kendileri durmayıp oradan uzaklaşacaklardı.

Bu karar da uygun görülerek pusula o şekilde gönderildi.

* * *

O gece Selanik, bilhassa yalılar fevkalade bir faaliyet içindeydi. Gece yarısından sonra Kanunuesasi'nin uygulamaya konduğu hakkındaki telgraf gelince o saate kadar Beyaz Kule[1] bahçesinde toplanmış olan hürriyetçiler, önlerinde bir bando takımı bulunduğu halde kutlamalar yapmaya çıkmışlardı. Bu heyecanlı, görkemli kutlamalar gecenin saat üçüne kadar devam etti. Şehir altıdan sonra uyuyabilmişti.

O kadar geç yatmış olan halk hürriyet neşesiyle sabah erkenden kalkmış, binaların çoğu çarçabuk sancaklar, yeşilliklerle donanmıştı. Halk, İyd-i Milli-i Hürriyet'i[2] kutluyordu. Bugün hükümet konağında büyük ve muhteşem bir tören icra edilecek, nutuklar söylenecek, sonra kutlamalar yapılacaktı. Daha sabahleyin erkenden halk sokaklara dökülmüştü.

---

1 Beyaz Kule: Selanik'in sahil şeridinde bulunan ve şehrin sembollerinden sayılan kule.

2 İyd-i Milli-i Hürriyet: Osmanlı Devleti'nin ilk milli bayramı olan II. Meşrutiyet'in ilan tarihi 10 Temmuz (23 Temmuz), Cumhuriyet'in de ilk milli bayramı olmuş ve 1935 yılına kadar kutlanmıştır.

O sabah köhne istibdat binasının yıkıldığı, yerine şaşaalı bir hükümetin kurulduğu sırada eski, iğrenç idarenin insanlık dışı suç ve günah aleti olan hafiyelerden Selanik'te kalmış, o güne kadar evlerinde saklanmış olan en kirli hafiyelerin de pis vücutlarının kaldırılması, Rumeli'den parlayan bu pak hürriyet nuru içinde hiçbir kötülük pisliğinin kalmaması kararlaştırılmış olduğu için o gece bütün bu iğrenç hafiyeler evlerinden kaldırılıp alınmış, sabahleyin erkenden, daha hürriyet ve saadet günü başlamadan evvel bunlar hakkında adalet hükmü icra edilmişti.

Sabahleyin hükümet konağında icra edilecek olan merasimi seyretmek için arabalarla giden hanımların arasında Hüsrev Bey takımı da vardı. Bunlar merasimi seyrettikten sonra akşam gönderdikleri pusulanın nasıl bir etki yapmış olduğunu anlayabilmek ümidiyle İkbal'in evinin semtinde tanıdıkları dostlarından birinin evine gitmeyi düşündüler. Yufka yürekli ve biraz cesur olan Nihal Hanım buna da itiraz etmek istedi. Fakat İsmet'le Neşide ısrar ediyorlardı. Ve gidildi.

Ziyaretine gittikleri hanım, bu sabah misafirlerini epeyce şaşkın ve tereddütlü karşılamıştı. O gece yalılarda bandolarla parlak gösteriler yapıldığı sırada bu mahallede elim bir dehşet hüküm sürmüştü. Çünkü hafiyelerden ikisi bu mahallede oturdukları için geceleyin evlerinden alınıp çıkarıldıkları duyulmuş, bunlarla münasebetlerde bulunanlar endişeye, heyecana kapılmış ve sabaha kadar uyuyamamışlardı. Sabahleyin bunların pis vücutlarının ortadan kaldırıldığı bütün mahallede pek mübalağalı ve müthiş tasvirlerle yayılmış ve bu haberi havadis olsun diye bir hanım, komşusu İkbal'e taşıyıp anlattığı zaman İkbal de korku ve üzüntüsünden düşmüş, ödü patlamış, fücceten gitmişti.

Bu haber Hüsrev Bey takımını dehşet ve üzüntü içinde bıraktı. Onlar böyle bir neticeyi asla tasavvur edememişlerdi. Şimdi şaşkınlık ve hayret içinde duruyor, bir söz söylemiyorlardı.

Hadiseyi nakleden hanım, sözlerinin sebep olduğu bu derece tesirden cesaret alarak birçok tafsilat vermeye baş-

lamıştı. İkbal'in sararıp düşmesi ve telef olması üzerine iyi niyetli bir şekilde havadis götürmeye gitmiş olan zavallı komşu hanımın üzüntüsünü ve düştüğü hayreti, kopardığı feryadı, diğer komşuların nasıl hayretle oraya gittiklerini, zavallı Rauf Bey'in kapıldığı üzüntüyü, nasıl doktor getirttiğini, doktorun nasıl muayene edip kadının ödü kopmaktan dolayı vefat ettiğini söylediğini bütün tafsilat ve teferruatıyla anlatıyor ve bu zavallılar sararıyor, titriyor, bu elim tafsilatı dinlemeye mecbur bulunuyorlardı.

Ziyaretlerini uzatmaksızın yarım saat sonra oradan çıktılar. Arabaya girdikleri zaman Nihal Hanım'ı büyük bir heyecan ve titreme aldı:

— Ben size böyle bir şey yapmayınız demiyor muydum, işte neticesi!.. Katil oldunuz, dedi.

İsmet'le Neşide evvela karşılık veremediler. Onlar da pek ağır bir üzüntünün baskısı altındaydılar. Pusulanın böyle bir netice verebileceğini asla tasavvur ve tahayyül edememiş oldukları için bu haber kendilerine müthiş bir darbe vurmuştu. Nihal Hanım'ın titreyerek kendilerine "Katil oldunuz" sözlerini itham eder bir tavırla söyleyişi onları büsbütün ezmişti, arabanın içinde beş on dakika derin ve matemi bir sessizlik hüküm sürdü. Bozuk kaldırımlı mahalle sokaklarından ilerlemekte olan arabanın gürültüsünden ve sarsıntısından başka bir şey hissedilmiyordu. Bu esnada hürriyetçilerden ve İttihat ve Terakki Cemiyeti kahramanlarından birinin evinin önünde şenlikli gösteriler yapan bir kalabalığa tesadüf ettiler. Neşeli sedalarla "Yaşasın hürriyet" sloganlarının gökyüzüne yükseltilmekte olması kadınlar üzerinde teselli veren bir tesir meydana getirdi. İsmet Hanım bu tesirden büyük bir cesaret bulmuştu. Hemşiresine:

— Niçin işi bu kadar büyütüyor ve böyle sürekli titriyorsun? Biz neden katil olalım? O, kendi kendine müstahak olduğu cezasını bulmuş. Onu biz öldürmedik ya.

— Evet biz öldürmedik!.. Fakat biz o pusulayı göndermemiş olsaydık şüphesiz ki o derece şiddetli bir korku ve dehşete kapılmayacak ve...

İsmet Hanım hemşiresinin sözünü tamamlamasına ve tekrar o uğursuz sözü söylemesine meydan bırakmayarak:

— Hayır, hayır. Biz pusulada ona bir hakikatten başka bir şey yazmadık. İşte gece bütün hafiyeleri toplamadılar mı? O da en kötü hafiyelerden biri değil miydi? Biz o pusulayı yazmamış olsaydık bile o mademki alçaklık ve hıyanetinin derecesini biliyordu, benzerlerinin toplanıp yok edildiğini işitince şüphesiz yine korkusundan ödü patlayacaktı.

— Her durumda biz o pusulayı göndermemeliydik. Şimdi benim kalbimin üzerinde acı bir hatıra, bir ıstırap yükü olup kalacaktır.

— Niçin kalsın? Ve neden mustarip olalım? Onun bize yaptıklarına, çektirdiklerine, sonra ben Konya'dayken size ettiği küstahça hakaretlere karşılık bizim yazdığımız pusula hiç mertebesinde kalır. Biz az mı çektik? İşte Ekrem hâlâ sürgünlerde sürünüyor. Vatandan ayrı, ümitsiz bir halde sürünüyor, yanımıza gelemiyordu. Bunları unutuyor musun?

— Unutmuyorum ve unutamam. Fakat öyle adi, rezil hafiyelerle uğraşmak ve onların felaketinden sadra şifa bulmak bize yakışmaz.

Şimdiye kadar bir söz söylemeyen Neşide, annesine serzenişli bir tavırla:

— Niçin böyle söylüyorsun anne!.. Biz onun telef olmasından memnun mu olduk ki... Eğer böyle bir neticenin ortaya çıkacağını bilseydik elbette o mektubu yazmazdık. O, hain olduğu için lüzumundan fazla korkmuş, dedi.

İsmet Hanım daha fazla cesaret bularak ilave etti:

— Elbette... Eğer hıyanet etmeseydi ve böyle bir cezaya müstahak olmasaydı o pusuladan ve kendisine getirilen sözden bu derece etkilenir miydi? Kabahati olmayan masum bir insana pusula gitmiş olsaydı bu derece korku ve endişeye kapılır mıydı? O müstahaktı, cezasını çekti.

— Onun böyle telef oluşundan memnun mu oluyorsun?

— Hayır, bilakis üzüldüm bile. Fakat senin dediğin gibi kendimi onun katili saymaya katiyen gerek görmem.

İsmet Hanım bu sözleriyle hemşiresine ve Neşide'ye moral vermek ve kendini de biraz teselli etmek istiyordu. Fakat vicdanının sesini susturmaya muktedir olamamaktaydı. O pusulayı yazdırmaya kendisi sebep olduğu için derin bir nedamet hissi kendini mustarip ediyordu. Babıali'ye[1] döndükleri zaman bu üzüntüler artmıştı. Şimdi her biri hissiyatını, düşüncelerini diğerinden gizliyor ve saklıyordu. İki üç haftadan beri hürriyet teşebbüsleri alenileşip yayıldıkça aralarında kat kat artan sevinç, yalıda hüküm süren neşe birdenbire sönmüştü. O gün Selanik'te taraf taraf alaylar gezerek hürriyet şerefine gösteriler yaptıkları, bütün Selanik ayakta, sevinç içinde olduğu, yalı önünden de birçok gösterici geçtiği halde her seyre, her eğlenceye gitmeye pek istekli olan Hüsrev Bey takımı o gün eve kapanmış, hiçbiri sokağa çıkmak, bu mutluluklara ortak olmak için bir arzu gösterememişti.

Bir aralık Neşide endişeli bir tavırla teyzesinin yanına giderek yavaşça:

— Annemin yanında söylemekten, düşüncelerimi ona duyurmaktan korkuyorum. Çünkü o hepimizden çok evhamlı ve zayıf kalplidir. Fakat bir düşünce bana da dehşetler veriyor.

— Nedir? Bu kadar uzun girişle beni de korkutma. Çabuk söyle.

— Yazılan pusulayı düşünüyorum. Şimdi İkbal'e yazılan o pusula kocasının eline geçerse yahut daha geceden onu görmüşse...

— Ee, görmüşse ne olur?

— Kadının bu pusuladan korkarak öldüğünü iddia eder ve bu pusulanın kimin tarafından yazıldığını araştırmaya kalkışır. Ve belki de hükümete bile müracaat eder, bunun için en evvel şüphelerin bizim üzerimize düşmesi tabiidir. Ve pusula sizin yazınız.

— Pusulanın benim yazım olduğunu kim bilecek?

— Öğrenmesi güç bir şey mi?

---

1 Hükümet Konağı.

— Farz et ki benim yazdığım anlaşılsın. Ben ona pusulayı öldürmek için değil, fakat hakaret etmek için yazdım. Hakkımız yok mu? Buna kim ne diyebilir?

— Bilmem ama bunun her halükârda duyulmaması elzemdir. Duyulması pek çirkin dedikodulara sebep olur.

— Elbette, bu pusulayı kimin yazdığını hatta Ekrem'e bile söylememeliyiz. Bu küçük kabahatimiz üçümüz arasında kalmalıdır.

***

O gece Selanik çılgınca sevinç gösterileri içinde büsbütün canlanmış, her taraf donanmış, "yaşasın hürriyet, yaşasın vatan, yaşasın ordu" sloganları birçoklarının sesi kısılacak derecede her tarafı doldurmuş, hâsılı bir hürriyet şevk ve sevinci istisnasız bütün ahaliyi canlandırmış olduğu halde Hüsrev Bey'in yalısında hiçbir sevinç hareketi görülmedi. Kadınların her biri erkenden yorgunluk ve rahatsızlığı sebep göstererek odalarına çekildiler. Her birinin hayalinde İkbal'in çehresi, hali canlanıyor, sonra onun nasıl dehşetler içinde birden telef olduğu hayali sürekli zihinlerini işgal ediyordu. O gece kadınların hiçbiri rahat uyuyamamış, sabahleyin yorgun kalkmışlardı.

İçlerinde en genç olan, üzüntüleri en hızlı geçen Neşide nispeten o gün daha az endişeli göründü ve bir aralık teyzesine:

— Hürriyetin ilan edildiğini telgrafla Ekrem Bey'e yazamaz mıydık? dedi.

— Sahi, bu hiç hatırımıza gelmedi, bu telgrafı daha dün yazmalı değil miydik? Fakat o uğursuz kadın sağlığında daima bizi zehirlemekten geri kalmadığı gibi ölümüyle de bu en sevinçli günlerimizi acıya boğdu. Haydi, şimdi bir telgraf yazalım ve derhal Selanik'e gelmesini, bu sevinçlere iştirak etmesini bildirelim.

— Telgrafı *urjan*[1] ve cevaplı yazmalıyız ki o da derhal cevap vermeye mecbur olsun.

---

1 (Fr.) Urgent: Acil.

Nihal Hanım sordu:

— *Urjan* ne demek?

— *Urjan* mühim ve acil demek. Eğer telgrafhaneye üç kat ücret verilecek olursa telgrafa sıra beklettirilmeyerek her şeyden evvel çekilir. Eğer şimdi telgrafı *urjan* verirsek ihtimal ki akşama kadar cevap bile alırız.

İsmet Hanım yine küçük yazıhanesi başına koşarak Ekrem'e epeyce uzun bir telgraf yazdı. Fakat Neşide telgrafı görünce kahkahalarla gülmeye başlamıştı:

— Hiç Paris'e Türkçe telgraf gidebilir mi? diyordu.

İsmet ve Nihal mütereddit bir tavırla durdular. Nihal sordu:

— Neden gitmesin? Her vakit mektup göndermiyor muyduk?

— Mektup gönderiyorduk ama yine zarfların üzerini Fransızca yazıyorduk. Fransa'daki telgraf memurları Türkçe bilmezler ki buradan Türkçe telgraf çekilmesi mümkün olsun.

İsmet Hanım gülerek:

— Canım açık söylesene telgrafı sen yazmak istiyorsun, haydi otur istediğin gibi yaz, dedi.

Ve yerinden kalkarak masa başına Neşide'yi oturttu, yazılan telgraf mühim ve acil kaydıyla derhal telgrafhaneye gönderilmiş, bizde pek nadir ve şaşılacak şeylerden olmak üzere dört saat sonra Paris'ten cevap gelmişti. Ekrem cevabında bilmukabele tebrikler, teşekkürler belirterek hemen Selanik'e dönmek ve kendilerine oradan güzel hediyeler getirmek üzere telgraf poliçesiyle derhal en az yüz lira gönderilmesini talep etmekteydi. Ve o gün bu işi Zülfikar'ın beceremeyeceğini düşünen hanımlar bizzat bankaya kadar giderek Ekrem'e yüz liralık bir telgraf poliçesi gönderdiler.

* * *

Kadınların yalılardan Osmanlı Bankası'na kadar akşama doğru yaptıkları bu küçük seyahat kendilerine ilk defa olarak Selanik'in ne kadar olağanüstü bir inkılaba mazhar olduğunu göstermiş ve hayretler vermişti. Kendileri gerçi

cuma günü sabahı da sokağa çıkmış, hükümete kadar gitmiş, ilk gösterilerde bulunmuşlardı. Fakat cuma günü Selanik, hürriyet canlılığıyla henüz uyanıyor gibiydi. O gün akşama kadar sevinçli gösteriler katlanarak artmış, her taraf boy boy sayısız Osmanlı sancaklarıyla süslenmiş, akşamı bütün şehir ışıklara gark olarak şevkler ve sevinçler, gösteriler anbean artmıştı. Bütün ahali aralıksız "Yaşasın!" naralarıyla o kadar bağırmıştılar ki çoğu sesler kısılmıştı. Ve o gece geç vakit herkes evine döndüğü zaman sevinç ve gösterilerin son mertebeye vardığı, ertesi gün halkın artık yorgun ve bitap bulunacağı ve bu cuma günkü sevinçlerin, gösterilerin bir mislini daha görmenin mümkün olamayacağı zannedilmişti.

Fakat cumartesi günü daha sabahtan başlayan faaliyet, muntazam program dairesinde düzenlenmiş alaylar, gösteriler akşama doğru arttı. Ve o dereceye ulaştı ki bir gün evvelki şaşaalı şenlikleri kat kat geçtiğini herkes itiraf etti. Hüsrev Bey'in hanımları cuma günü, cumartesi gecesi, cumartesi günü öğlenden sonraya kadar hiçbir tarafa çıkmamış, uzakta, yalıda kapanmış, bu âlemlere ilgisiz gibi kalmışlardı. Ve İkbal'in ölümü üzüntüsüyle ihtimal ki bugün de çıkamayacaklardı. Ekrem'e telgraf poliçesi göndermek mecburiyetiyle çıkıp da Rıhtım Caddesi, Hürriyet Meydanı yoluyla Frenk Mahallesi'ne, Osmanlı Bankası'na gittikleri esnada gördükleri ahval kendilerine hayret vermişti. Bütün binaların bu kadar çok sancakla donanması üzerine bu kadar kırmızı kumaşın nereden çıktığına hayretler ediyorlardı. Gerçekten cuma sabahından beri hemen hemen bütün terzi dükkânları aralıksız sancak imaliyle meşgul oldukları halde yine siparişlere yetişemiyorlardı. Bütün konaklar, balkonlar, dükkânlar hep sancakla donanmıştı; elinde bir sancağı bulunmayan insanlara nadiren tesadüf edilebilirdi.

Kadınlar bu âlem içine birdenbire yeni girmiş oldukları için adeta alıklaşmış gibiydiler. Hele bankadan dönerken yine Hürriyet Meydanı'ndan geçecekleri sırada burasını doldurmuş olan binlerce gösterici, arabalar, bandolar, alaylar

arasından geçemeyerek saatlerce orada beklemeye mecbur kaldıkları zaman herkesi sarmış olan bu hürriyet sevinci onlara da bulaşıcı bir neşe gibi geçti. Hatta Nihal Hanım bile dünkü üzüntüleri unutmuş, bu hürriyet saadeti için İkbal gibi bütün pis hafiyelerin feda olunmasına gönlü razı olmuştu.

Hürriyet Meydanı'ndan bin güçlükle geçerek İttihat Meydanı'na, Beyaz Kule Terakki Bahçesi önüne geldikleri zaman orasını doldurmuş olan binlerce insanın gösterileri arasından geçebilmekte arabaları zorluk çekmiş, orada da epey beklemeye mecbur kalmışlardı. Yalıdan saat üçte çıkmış oldukları halde arabayla sadece bankaya kadar gidip gelebilmek tam beş saat sürmüş, yalıya ancak gecenin saat sekizinde dönebilmişlerdi. Kadınlar sürekli hasbihal ederek, "Ah!.. Ekrem de burada olaydı da bu âlemleri göreydi. Bu insanın hayatında ancak bir kere görülebilecek bir âlem" diyorlar ve bu dileği sürekli tekrar ediyorlardı.

Bu gezinti, bu yeni muhit ve âleme temas kadınların üzüntülerini, endişelerini ortadan kaldırmış gibiydi. O gece rahat uyuyabildiler. Şimdi hepsini bir sabırsızlık istila etmişti. İki seneye yakın zamandan beri Ekrem'in ayrılığına tahammül etmiş oldukları halde kavuşma zamanlarının yaklaşması, ümitlerin, emellerin belirmesi nedeniyle günler onlara bitmez tükenmez bir şekilde uzuyor gibi görünüyordu. Her gün Ekrem'den hareketini haber veren telgraf gelecek diye beklediklerinden Selanik'i kuşatan neşe ve sevinçlerden hakkıyla istifade edemiyorlardı. Gerçi akşamları çıkıyor, Hürriyet Meydanı'na kadar bir gezinti yaparak orada her akşam devam eden gösterileri uzaktan arabaları içinden az bir zaman seyretmekle yetiniyor, "Belki Ekrem'den telgraf gelmiştir" ümit ve endişesiyle sabırsızlanarak yalıya dönüyorlardı.

Bir haftaya yakın zaman geçmişti. Ekrem'den hiçbir haber, hareketini haber veren telgraf alamadıklarından Paris'e cevaplı bir telgraf daha çektiler. Buna da cevap gelmeyince kadınlarımızın her üçünü derin bir endişe ve evham

kapladı. Vehimlerini, korkunç düşüncelerini birbirlerinden gizliyorlardı. Fakat her birinin halinden bütün üzüntüleri, vehimleri görünüyor ve her biri diğerlerinin hissiyatını keşfetmekte zorluk çekmiyordu. Şimdi ev içinde matemli bir sükûnet hüküm sürmekteydi. Hepsinden daha hassas ve asabi olan Nihal Hanım kendi kendine, "İkbal'in ölümüne sebep oluşumuz Allah vere de başımıza manevi cezalar getirmeye" sözlerini diline dolamıştı. Fakat bu sözleri, bu fikri hemşiresi ile Neşide'den kesinlikle saklayıp gizliyordu.

Selanik'te hürriyet şenliklerinin üç gün ve üç gece devam etmesi kararlaştırılmıştı. Cümleten pek yorulmuş olan halkın dördüncü gün artık kesin bir istirahat ihtiyacıyla sükûnet arzu edecekleri, şehrin eski hal ve şeklini alarak herkesin işiyle gücüyle meşgul olmaya başlayacağı tahmin olundu.

Heyhat!.. Senelerden beri zulüm ve istibdat içinde ezilmiş, nefes almak, sevinmek, sevinçlerle alkışlamak ve alkışlanmak, hâsılı samimi hislerle bütün fikrini, bütün hislerini belirtebilmek için fevkalade bir ihtiyaç duyan millet o kadar susamıştı ki, hürriyeti alkışlamak ve sevmekten, sevinç havası içinde özgürce gezmekten usanmıyor, bu sevinçlere doyamıyordu.

Üçüncü pazar günü akşamı emsali görülmemiş fevkalade gösterilerle evvela Hürriyet Meydanı'nda, sonra Terakki Bahçesi'nde gece yarılarından geç vakitlere kadar devam eden çılgınca şenlikler ve gösteriler içinde herkes mutluluktan sarhoş halde resmi şenlikler sonlandırılmıştı.

Fakat ertesi akşam o hürriyet zevkine doyamayan bütün halk yine Hürriyet Meydanı'nı doldurmuş, bahçe gece yarılarından geç vakitlere kadar sevinç ve gösteri merkezi olmuştu. Gerçi şimdi artık akşamları resmi mekânlar donanmıyor, aydınlatılmıyordu. Fakat bütün kalpler hürriyet nuruyla aydınlanmıştı. Silah bırakarak geri dönen Rum, Bulgar, Ulah, Sırp komitalarının her gün biri geliyor, düne kadar birbirine hasım olan bu haşin dağlıları öpüştürmek, barıştırmak için fevkalade gösteriler icra ediliyor, etraftan

Selanik'e, hürriyet merkezine gelen ziyaretçileri karşılamak da pek parlak ve büyük gösterilere konu oluyordu.

Bütün Selanik ahalisi bu tatlı yorgunluğa alışmış gibiydiler. İşte hürriyetin ilanından iki hafta geçmiş olduğu halde sevinçler, gösteriler bütün şaşaasıyla devam etmekteydi. Tenezzüh katarlarıyla,[1] vapurlarla ve yüzlerce halktan oluşan heyetlerle mülhakattan,[2] civar vilayetlerden, sonra daha uzaklardan, Yunanistan'dan, Sırbistan'dan, Bulgaristan'dan gelen üçer beşer yüz kişilik heyetleri karşılamak ve ağırlamak, bu muhterem misafirleri alkışlamak Selanik'i daimi bir hürriyet şenliği içinde bırakmaktaydı. Bazı zarif kişiler, "Kırk gün kırk gece düğün bayram yapacağız" diyorlardı. "Fakat bu gidişle, derecesi artan bu sevinç coşkusuyla düğün bayramın kırk günde de son bulmayacağı anlaşılıyor" diyenler de vardı.

İki hafta geçtiği halde Ekrem'den hiçbir haber alamamaktan ileri gelen endişeler Hüsrev Bey ailesini ciddi, matemli bir hüzün ve üzüntü içinde bırakmış olduğu için şimdi onlar Selanik'in bu kutlamalar hayhuyundan uzak duruyor, bu kutlamalara iştirak için neşe bulamıyorlardı. O kadar ki geceleri denizde sandallarla yapılan gösterilerin geç vakitlere kadar sürmesinden, yaz gecesi sabahlara kadar sessizlik içinde her tarafta yankılanan müzik seslerinden şikâyet bile ediyorlardı. Bazen, "Artık bu gürültülere, bu gösterilere son verilse de biraz dinlensek" dedikleri oluyordu.

* * *

Ağustos'un sekizinci günüydü. Hava pek sıcak olduğu için kadınlar akşama doğru bahçeye, deniz kenarına çıkmış, orada büyük çam ağacı altında oturmuşlardı. Nihal Hanım bir oya işiyle uğraşıyordu, İsmet Hanım bir hasır kanepeye uzanmış, gözlerini kapamış, kendini bir atalet ve rehavete terk etmişti. Neşide o gün çıkan gazeteleri okuyor, önemli bir şey gördükçe annesine ve teyzesine de anlatıyordu, fakat

---

1 Tenezzüh katarı: Eskiden yolcu treni, seyahat ve gezi treni.

2 Mülhakat: Bir merkeze bağlı olan kaza, nahiye, köy vb. yerleşim yerleri.

bütün sözleri ruhsuz, her üçü de neşesizdi. Bu sırada uzaktan, Selanik'ten yalılara doğru yelkenini açmış bir sandalın gelmekte olduğu görüldü. Nihal Hanım elindeki işi dizlerinin üzerine bırakarak bir aralık bu sandalı seyretmiş:

— Bugün imbat olmadığı için deniz de ne kadar durgun. Sandal yelken açmış olduğu halde kürekle harekete mecbur oluyor, demişti.

Ve birkaç dakika sandalı gözüyle takip ettikten sonra bu yeknesak manzarayı seyretmekten usanmış, yine oyasıyla uğraşmaya başlamıştı. Uzaktan gelen sandal yalının rıhtımına yanaştı. O kadar sessizce gelmişti ki kadınlardan hiçbirinin dikkatini çekmemişti. Sandaldan yalının rıhtımlarının üzerine çıkan bir genç pürneşe ve sevinçle, "Yaşasın hürriyet!" diye bağırdığı vakit kadınların her üçü de bir ürperti ve heyecanla başlarını kaldırmış, sesin geldiği tarafa bakmışlardı. Üçü birden bir çığlıkla "Ay... Ekrem!.." diye bağırdılar.

Ekrem kadınlara doğru yürürken:

— Bu sıcaklarda günlerce vagonların içinde kavrulmamak için denizden, o güzel İtalya sahillerini dolaşarak gelmeyi düşündüm. Ve sizi biraz endişede bırakarak daha hoş gelmiş olmak için mektup da yazmadım. Böyle daha iyi geldi değil mi? diyordu.

Kadınlar onu bin türlü serzenişler, tatlı azarlarla kuşatmışlardı. Ve beklemedikleri bir anda zuhur eden Ekrem'in getirdiği sevinç içinde o kadar dalmışlardı ki evvelki kararları üzere Neşide kaçıp saklanmayı düşünememişti.

Ve nihayet hayret ve heyecanları, sevinçleri dindikten sonra Nihal Hanım gülerek Neşide'ye:

— Sen burada ne duruyorsun? Hareme çekilsene. İki sene evvel başlanan düğün tamamlanmadıktan sonra birbirinizi görmenin yasak olduğunu unuttun mu? demiş, Neşide nazlı ve tatlı bir yürüyüşle gülerek ve koşarak savuşmuştu.

II. Meşrutiyet sonrası kaleme alınan *Menfi*, bir aile dramıyla dönemin siyasi olaylarının iç içe işlendiği, istibdat atmosferini ve Meşrutiyet'e giden süreci konu alan ilk siyasi romanlardandır. Fazlı Necip, *Menfi*'de bir yandan dönem romanlarının popüler karakteri olan alafranga ve şık bir gencin nasıl siyasi bir suçluya dönüştürülüp sürgüne gönderildiğini anlatmakta, öte yandan okuru dönemin İstanbul ve Selanik sokaklarında dolaştırarak bu şehirlerdeki kültürel ve gündelik yaşama dair bilgiler vermektedir.

Fazlı Necip (Selanikli) (1863/4-1932)

Selanik'te doğdu. Rüştiyeyi bitirdikten sonra özel dersler aldı ve Fransızca öğrendi. İlk yazıları *Gonce-i Edeb* mecmuasında yayımlandı. *Tercüman-ı Hakikat, Mirat-ı Âlem, Manzara, Gayret, Envâr-ı Zekâ* ve *Hizmet* gibi gazete ve mecmualarda yazıları çıktı. Edebiyat âleminde tanınması Beşir Fuat ile mektuplaşmalarıyla oldu. Bu mektupları Beşir Fuat'ın intiharından sonra *Mektubat* adıyla kitaplaştırdı. 1895'te Selanik'te babasının kurduğu *Asır* gazetesinin 1909'a kadar başyazarlığını yaptı. II. Meşrutiyet'e kadar bu gazetede çeşitli romanları tefrika edildi ve çevirileri yayımlandı.
1903'te Avrupa'nın çeşitli şehirlerini gezdi. Bu geziye dair izlenimlerini *Garba Doğru Bir Seyahat* başlığıyla tefrika etti. II. Meşrutiyet sonrası *Asır* gazetesinin adını *Yeni Asır* olarak değiştirdi ve bu gazetede *Küçük Hanım* ve *Menfi* romanlarını yayımladı. Dönemin Dahiliye Nazırı Talât Paşa tarafından 1909'da Matbuat-ı Dahiliye müdürlüğüne atandı. Avrupa'ya gidip matbuat idarelerini inceledi. Döndüğünde basın kartı uygulamasını başlattı. İktidar değişince Ağustos 1912'de görevden alındı. 9 Ekim'de tutuklandı, 2 Aralık'a kadar Bekirağa Bölüğü'nde kaldı. 1 Mart 1925'te çıkarmaya başladığı *Türk Hayatı* mecmuasının son sayısına kadar başyazarlığını yaptı. *Türk Hayatı*'nda *Ah Anne!* romanını tefrika etti. *Türk Kızı* romanının tamamını, *Külhani Edipler*'in ise bir kısmını *Türk Hayatı* eki olarak yayımladı. Aynı mecmuada *Rumeli'yi Neden Kaybettik* yazı dizisini kaleme aldı.
Hayatının son dönemlerinde çeşitli sivil toplum kuruluşlarında yönetici ve gönüllü olarak çalışmalar da yürütmüş olan Fazlı Necip'in seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

12 TL